

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
İLKÖĞRETİM ANA BİLİM DALI
SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ BİLİM DALI

TÜRKİYE’DE İLKÖĞRETİM HAYAT BİLGİSİ DERSİ
PROGRAMI
DEĞİŞİKLİKLER, DÜZENLEMELER, GÜNCELLEMELER

Yüksek Lisans Tezi

Mustafa Muhammet GÜVEN

Danışman

Prof. Dr. Durmuş YILMAZ

Konya–2010

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü

BİLİMSEL ETİK SAYFASI

Adı Soyadı: Mustafa Muhammet GÜVEN

Numarası: 075214031005

Ana Bilim / Bilim Dalı: İlköğretim/ Sosyal Bilgiler Eğitimi

Programı: Tezli Yüksek Lisans Doktora

Öğrencinin

Tezin Adı: **Türkiye’de İlköğretim Hayat Bilgisi Dersi Programı Değişiklikler, Düzenlemeler, Güncellemeler**

Bu tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadarki bütün süreçlerde bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını bildiririm.

Öğrencinin imzası
(İmza)

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü

YÜKSEK LİSANS TEZİ KABUL FORMU

Öğrencinin	Adı Soyadı	Mustafa Muhammet GÜVEN
	Numarası	075214031005
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Sos. Bilimler Fakültesi Anabilim Dalı / Sos. Bil. Öğr. Bilim Dalı
	Programı	Tezli Yüksek Lisans ☒ Doktora ☐
	Tez Danışmanı	Prof. Dr. Durmuş YILMAZ
Tezin Adı		TÜRKİYE'DE İLKÖĞRETİM HAFTALIK BİLGİSİ PROGRAMI (Değişiklikler, Derslenmeler, Güncellemeler)

Yukarıda adı geçen öğrenci tarafından hazırlanan Türkiye'de İlköğretim Haftalık Bilgisi Programı başlıklı bu çalışma 15.../19.../2010 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği/oyçokluğu ile başarılı bulunarak, jürimiz tarafından yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Ünvanı, Adı Soyadı

Prof. Dr. Durmuş YILMAZ
S.Ü. EĞİTİM FAK.
Sos. Bil. Anabilim Dalı
Öğretim Üyesi

Danışman ve Üyeler

Prof. Dr. Süleyman BÜYÜKÖZALCI

İmza

Doç. Dr. Tayyar BEDİRHAN

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü

Öğrencinin

Adı Soyadı: Mustafa Muhammet GÜVEN

Numarası: 075214031005

Ana Bilim / Bilim Dalı: İlköğretim/ Sosyal Bilgiler Eğitimi

Programı Tezli Yüksek Lisans Doktora

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Durmuş YILMAZ

Tezin Adı: **Türkiye’de İlköğretim Hayat Bilgisi Dersi Programı Değişiklikler, Düzenlemeler, Güncellemeler**

ÖZET

Bu çalışmada Türkiye’de Cumhuriyet Döneminden itibaren düzenlenen Hayat Bilgisi programları incelenmiştir. Çalışmada önce hayat bilgisi dersi açıklanmış, bu açıklamadan sonra hayat bilgisi dersinin özellikleri anlatılmıştır.

Çalışmanın devamında dersin tarih içinde aldığı seyir verilmiştir. Cumhuriyet öncesi dönemdeki hayat bilgisi dersiyle ilgili açıklamaların yapıldığı bu bölümden sonra asıl konuyu oluşturan hayat bilgisi programlarının incelenmesine geçilmiştir.

1924 yılından itibaren programlar ele alınmış konular ve üniteler verilmiş, amaçlar ve açıklamalar da bu kısımda aktarılmıştır. Ardından 2005 Hayat Bilgisi dersi programı incelenerek ayrıntılı bir biçimde bu bölümde aktarılmıştır. Bölümün sonunda ise programda yapılan değişiklikler verilmiştir.

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü

Adı Soyadı: Mustafa Muhammet GÜVEN

Numarası: 075214031005

Ana Bilim / Bilim Dalı: İlköğretim/ Sosyal Bilgiler Eğitimi

Öğrencinin

Programı: Tezli Yüksek Lisans Doktora

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Durmuş YILMAZ

Tezin İngilizce Adı: **Elementary Education Social Studies Curriculum in Turkey Modifications, Corrections, Updating**

SUMMARY

In this study, Social Studies Curriculum set from Republic Period in Turkey has been examined. In this study, firstly the social studies course has been explained and properties of social studies have been described after this explanation.

In the continuity of study, process of course taken in history has been given. After this part where an explanation is provided regarding the social studies in the pre-republic period, investigation of social studies curriculum which constitutes the main topic is passed on.

Programs since 1924 have been discussed and units have been given and purposes and explanations are denoted in this part. Then, 2005 Social Studies Curriculum was examined and denoted in detail in this part. Modifications in program are mentioned at the end of part.

ÖNSÖZ

Ülkemizde eğitim alanında yapılan yenilikler her geçen gün modern anlayışa paralel olarak ilerlemektedir. Harf inkılâbının ardından eğitim sistemimizde yapılanmalar değişiklikler yeni dersler ve farklı ders programları gibi yenilikler her geçen gün birbirini takip ederek eğitimin içinde yerini almaktadır.

İlköğretim kurumları, eğitimin ilk basamağı olduğu da düşünülürse, bu yapılanma ve kendini yenileme sürecinde bilgi ve becerilerin aktarılması eğitimli toplum olma yolunda önemli bir yere sahiptir. Burada okutulan derslerin öğretimi ve uygulanması eğitim programları ile yakından ilişkilidir. Bu programların sürekli olarak araştırma ve kendini yenileme çabasında olması dersin öğretiminde ve uygulanmasında son derece büyük önem arz etmektedir.

Bu noktada formel eğitimin ilk basamağı olan ilköğretim hayat bilgisi dersi öğrencinin eğitim ve öğretim hayatına başladığı anda karşılaştığı ilk derslerden biridir. Birinci, ikinci ve üçüncü sınıflarda hayatın içinden ve hayatla birebir ilişkili olan bu dersin programının da yukarıda bahsedilen yapılanma ve değişiklik sürecine uğramış olduğu ve yenilendiği bilinmektedir.

Bu çalışmada hayat bilgisi dersi programının Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşundan günümüze aldığı yol ve uğradığı değişim incelenmiştir. Hayat bilgisi dersi, cumhuriyet öncesi hayat bilgisi, cumhuriyet sonrası hayat bilgisi ve programlar, 2005 yılı hayat bilgisi programı olmak üzere dört bölümden oluşmaktadır.

Tez çalışması sırasında öncelikli olarak hangi kaynaklardan yararlanılacağı belirlenmiştir. Bu kaynaklar; konu ile ilgili yazılmış kitaplar ve yapılmış tezler yanında Talim Terbiye Kurulu ve MEB resmi yayınlarından oluşmaktadır.

Bu çalışmada benden yardımlarını esirgemeyen ve öğrencisi olmaktan onur duyduğum Sayın Prof. Dr. Durmuş YIMAZ'a sonsuz teşekkür ederim. Yine tez çalışmamda yardımcı olan Sayın Dr. Hakan AKDAĞ'a da çok teşekkür ederim. Ayrıca bu çalışmada benden desteğini esirgemeyen herkese teşekkürler.

Mustafa Muhammet GÜVEN

KONYA 2010

ÖZET

Türkiye’de İlköğretim Hayat Bilgisi Dersi Programı

Değişiklikler, Düzenlemeler, Güncellemeler

GÜVEN, Mustafa Muhammet

Yüksek Lisans. İlköğretim Sosyal Bilgiler Öğretmeliği

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Durmuş YILMAZ

Mayıs 2010

Bu çalışmada Türkiye’de Cumhuriyet Döneminden itibaren düzenlenen Hayat Bilgisi programları incelenmiştir. Çalışmada önce hayat bilgisi dersi açıklanmış, bu açıklamadan sonra hayat bilgisi dersinin özellikleri anlatılmıştır.

Çalışmanın devamında dersin tarih içinde aldığı seyir verilmiştir. Cumhuriyet öncesi dönemdeki hayat bilgisi dersiyle ilgili açıklamaların yapıldığı bu bölümden sonra asıl konuyu oluşturan hayat bilgisi programlarının incelenmesine geçilmiştir.

1924 yılından itibaren programlar ele alınmış konular ve üniteler verilmiş, amaçlar ve açıklamalar da bu kısımda aktarılmıştır. Ardından 2005 Hayat Bilgisi dersi programı incelenerek ayrıntılı bir biçimde bu bölümde aktarılmıştır. Bölümün sonunda ise programda yapılan değişiklikler verilmiştir.

ABSTRACT

Elementary Education Social Studies Curriculum in Turkey

Modifications, Corrections, Updating

GÜVEN, Mustafa Muhammet

M. Sc. Elementary Education Social Sciences Teaching

Thesis Advisor: Durmuş YILMAZ

September 2010

In this study, Social Studies Curriculum set from Republic Period in Turkey has been examined. In this study, firstly the social studies course has been explained and properties of social studies have been described after this explanation.

In the continuity of study, process of course taken in history has been given. After this part where an explanation is provided regarding the social studies in the pre-republic period, investigation of social studies curriculum which constitutes the main topic is passed on.

Programs since 1924 have been discussed and units have been given and purposes and explanations are denoted in this part. Then, 2005 Social Studies Curriculum was examined and denoted in detail in this part. Modifications in program are mentioned at the end of part.

GİRİŞ

İlköğretim Hayat Bilgisi dersi öğretim programının ve Hayat Bilgisi ders programlarının yıllara göre aldığı değişimin incelendiği bu çalışmada öncelikli olarak Hayat Bilgisi dersi hakkında ve Hayat Bilgisinin tam olarak kapsamının ne olduğuna dair açıklamalar yapılmıştır.

Beş ana bölümden oluşan çalışmanın birinci bölümünde Hayat Bilgisi dersi geniş olarak tanıtılmıştır. İlk olarak dersin ne olduğu ve neleri kapsadığı belirtilmiş, ardından ilköğretimde Hayat Bilgisi dersi başlığı altında Hayat Bilgisi dersinin ilköğretimde yeri anlatılmıştır. Burada verilmek istenen dersin tam olarak ne olduğu ve dersin hedef kitlesidir.

Birinci bölümün devamında dersin niteliği ve dersin amaçları konularına değinilmiştir. Dersin niteliği konusunda çevrede veya toplumda nasıl bir yerinin olduğundan bahsedilmiş bunun önemi dersin amaçları başlığı altında ayrıntılı olarak anlatılmıştır. Bu amaçlar çevre, yetenek, beceri, yurttaşlık görevi, insanların birbirleriyle olan ilişkileri ve ekonomik yaşama fikri yönünden birbirleriyle karşılıklı olarak incelenmiştir. Daha sonra dersin önemi anlatılarak maddeler halinde dersin eğitim ve öğretim hayatında öğrencilere kazandırdığı beceriler ve hangi yeteneklerini daha çok geliştirdiği gibi bilgiler aktarılmıştır.

Hayat Bilgisi dersinin konusu ve ders konuları yine birinci bölümde belirtilmiştir, burada ders konuları genel kapsam ve sınıf düzeyi olmak üzere iki ayrı başlık altında maddeler halinde verilmiştir. Bilindiği üzere her dersin üstlendiği bir görev vardır, birinci bölümde Hayat Bilgisi dersinin ne olduğu tanıtılırken dersin görevleri de belirtilmiştir. Bu başlık altında dersin üstlenmiş olduğu görevler ve çocuklara hangi açıdan yardımcı olduğu da anlatılmıştır. Yine bu bölümde öğretim programıyla ilişkili olarak dersin öğretimindeki başlıca unsurlarla yer verilmiştir. Dersin öğretiminde hangi yöntem ve metotların kullanılacağı bu kısımda kısaca belirtilmiştir.

Dersin öğretimindeki başlıca unsurlar ve neden öğretilmesi gerektiği hususu bizi dersin hedeflerine sevk etmektedir. Dersin hedefleri genel ve özel olarak maddeler

halinde belirtilmiştir. Hayat Bilgisi dersinin hedefleri öğretim sınıf düzeyinde belirtilerek, böylelikle hangi sınıfta neyin hedeflendiği ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Bölümün son konusunu dersin öğretim ilkeleri oluşturmaktadır. Öğretim ilkelerin verilmesindeki amaç öğretim programlarının incelemesi yapılırken arada bir bağlantı kurmaktır. Bu bağlantı öğrenciye görelilik ilkesine göre oluşturulan programların öğretim ilkeleriyle olan tutarlılığı açısından değerlendirilmesidir. Dersin öğretim ilkelerinin belirtilmesiyle birinci bölüm son bulmuştur.

İkinci bölüm Hayat Bilgisi dersinin tarihçesiyle başlamaktadır. Burada cumhuriyet öncesi ve sonrası şeklinde iki ayrı kısımda inceleme yapılmış ve dersin zaman içinde aldığı seyir belirtilmiştir. Öncelikli olarak dersin zaman içinde diğer derslerle olan ilişkisi incelenmiş, sonra dersin cumhuriyet dönemine kadar olan seyrine kısaca bakılmıştır. Cumhuriyet sonrası eğitim ve öğretimde izlenen yapılanma ve yenileşme çizgisi bu kısımda Hayat Bilgisi dersi açısından değerlendirilerek verilmeye çalışılmıştır. Bu kısımda programlarda yer alan değişmeler ve güncellemeler program yılları belirtilerek verilmiştir.

Çalışmanın asıl ana bölümünü oluşturan, geçmiş yıllardaki Hayat Bilgisi programının tanıtılmasına üçüncü bölümde yer verilmiştir. Burada geçmiş yıllardaki Hayat Bilgisi dersine ait programların özeti ve programlarda yer alan konular verilmiştir. Bu programlardaki konular ve öğretim ilkeleri özetlenirken ilk programdan başlanarak günümüze gelen programlar sırasıyla incelenmiştir. Düzenlenen her yeni program düzenlendiği tarih belirtilerek içeriğinin açıklanmasıyla tez devam etmektedir. Burada programların amaçları, konuları, açıklamaları ve diğer özellikleri örneklendirilerek, özetlenerek veya tamamı verilmiştir.

Bu bölümün sonunda yıllara göre programlar karşılaştırılmış ve yapılan değişiklikler, düzenlemeler ve güncellemeler verilmiştir. Ayrıca burada yine programda yapılan bazı değişikliklerin 2005 yılı Hayat Bilgisi programındaki son hali verilmiştir.

Son bölüm olan dördüncü bölümde ise 2005 yılı Hayat Bilgisi Dersi Programı incelenmiştir. Bu bölümde program ayrıntılı olarak tanıtılmış ve içeriğinden bahsedilmiştir. İlk önce program nedir ve programların özellikleri başlığı altında ders

programlarının neden yapıldığı ve amacının ne olduğu anlatılmaya çalışılmıştır. Daha sonra 2005 yılı Hayat Bilgisi programının genel yapısı verildikten sonra programın vizyonu aktarılmıştır. Programın genel yapısı tanıtıldıktan sonra programın içeriği ve konuları tanıtılmıştır. Bu bölümün devamında ise programda yıllara göre yer alan değişiklikler verilmiştir. Yıllara göre incelenen Hayat Bilgisi dersi programının son hali bu kısımda belirtilmiştir.

Sonuç bölümünde tez çalışmasıyla ulaşılan sonucun değerlendirilmesi yapılmıştır. Sonuç bölümünden sonra yararlanılan kaynaklar, kaynakça bölümünde gösterilmiştir. Ekler bölümünde ise talim terbiye kurulun düzeltme raporları ve geçmiş yıllara ait programlara ait kapaklar verilmiştir. Burada eklerin programların tanıtılmasında ve değişikliklerin belirtilmesinde faydalı olacağı düşünülmüştür

İÇİNDEKİLER

BİLİMSEL ETİK SAYFASI.....	i
TEZ KABUL FORMU	ii
ÖNSÖZ	v
ÖZET	vi
ABSTRACT	vii
GİRİŞ	viii
İÇİNDEKİLER	xi
TABLolar LİSTESİ.....	xvi
ŞEKİLLER LİSTESİ	xvii

I. BÖLÜM

HAYAT BİLGİSİ DERSİNİN GENEL ÖZELLİKLERİ

1.1. HAYAT BİLGİSİ DERSİNİN TANIMI.....	1
1.2. HAYAT BİLGİSİ DERSİNİN KAPSAMI	1
1.2.1. İlköğretimde Hayat Bilgisi Dersi	3
1.2.2. Hayat Bilgisi Dersinin Niteliği.....	3
1.2.3. Hayat Bilgisi Dersinin Hedef Kitleleri	4
1.3. HAYAT BİLGİSİ DERSİNİN AMAÇLARI.....	5
1.4. HAYAT BİLGİSİ DERSİNİN ÖNEMİ.....	6
1.4.1 Hayat Bilgisi Dersinin Öğretiminde Dikkat Edilmesi Gereken Özellikler	6
1.4.2. Hayat Bilgisi Dersinin Konusu	8
1.4.2.1.Hayat Bilgisi Dersi Konuları.....	10
1.4.2.2. Hayat Bilgisi Dersi Konularının Özellikleri.....	16
1.4.2.3. Hayat Bilgisi Dersinin Görevleri	16
1.5. HAYAT BİLGİSİ DERSİNİN ÖĞRETİMİNDE BAŞLICA UNSURLAR.....	17
1.6. HAYAT BİLGİSİ DERSİNİN GENEL HEDEFLERİ	18
1.7. HAYAT BİLGİSİ DERSİNİN ÖZEL HEDEFLERİ	19
1.8. HAYAT BİLGİSİ DERSİNİN ÖĞRETİM İLKELERİ.....	21

II. BÖLÜM

DERS PROGRAMLARININ TARİHSEL GELİŞİMİ

2.1. CUMHURİYET DÖNEMİ ÖNCESİ HAYAT BİLGİSİ DERSİ	23
2.2. CUMHURİYET DÖNEMİ HAYAT BİLGİSİ DERSİ	24
2.3. CUMHURİYET DÖNEMİ HAYAT BİLGİSİ PROGRAMLARININ GENEL ÖZELLİKLERİ.....	26
2.3.1. 1924 Yılı Hayat Bilgisi Dersi Programı Genel Özellikleri	26
2.3.2. 1926 Yılı Hayat Bilgisi Dersi Programı Genel Özellikleri	27

2.3.3. 1929 Yılı Hayat Bilgisi Dersi Programı Genel Özellikleri	27
2.3.4. 1936 Yılı Hayat Bilgisi Dersi Programı Genel Özellikleri	28
2.3.5. 1948 Yılı Hayat Bilgisi Dersi Programı Genel Özellikleri	28
2.3.6. 1968 Yılı Hayat Bilgisi Dersi Programı Genel Özellikleri	29
2.3.7. 1998 Yılı Hayat Bilgisi Dersi Programı Genel Özellikleri	29

III. BÖLÜM

CUMHURİYET'İN KURULUŞUNDAN GÜNÜMÜZE HAYAT BİLGİSİ DERSİ PROGRAMLARININ İNCELENMESİ

3.1. CUMHURİYET DÖNEMİ SONRASI HAYAT BİLGİSİ PROGRAMLARININ İNCELENMESİ	30
3.1.1. 1924 ve 1930 Yılları Arası Hayat Bilgisi Programlarının İncelenmesi	30
3.1.1.1. 1924 ve 1930 Yılları Arası Programlarda Hayat Bilgisi Dersi	30
3.1.1.2. 1924 ve 1930 Yılları Arası Programlarda Hayat Bilgisi Dersi İle İlgili Açıklamalar	33
3.1.1.3. 1924 ve 1930 Yılları Arası Programlarda Hayat Bilgisi Dersi Konuları	36
3.1.2. 1948 Yılı Hayat Bilgisi Programının İncelenmesi	37
3.1.2.1. 1948 Yılı Hayat Bilgisi Programındaki Amaçlar	38
3.1.2.2. 1948 Yılı Hayat Bilgisi Programındaki Açıklamalar	39
3.1.2.3. 1948 Yılı Programı Hayat Bilgisi Dersi Konuları	45
3.1.2.3.1. Birinci Sınıf Konularının İncelenmesi	46
3.1.2.3.1.1. Dershanemiz Konusunun İncelenmesi	46
3.1.2.3.1.2. Okulumuz Konusunun İncelenmesi	46
3.1.2.3.1.3. Evimiz Ve Ailemiz Konusunun İncelenmesi	47
3.1.2.3.1.4. Cumhuriyet Bayramı Konusunun İncelenmesi	47
3.1.2.3.1.5. Çarşıda Ve Pazarda Yerde Sonbahar Konusunun İncelenmesi	48
3.1.2.3.1.6. Bahçelerde Sonbahar Konusunun İncelenmesi ve Diğer Birinci Sınıf Konuları	48
3.1.2.3.2. İkinci Sınıf Konularının İncelenmesi	49
3.1.2.3.2.1. Okula Dönüş Konusunun İncelenmesi	49
3.1.2.3.2.2. Tatili Nasıl Geçirdik Konusunun İncelenmesi ve Diğer İkinci Sınıf Konuları	49
3.1.2.3.3. Üçüncü Sınıf Konularının İncelenmesi	50
3.1.2.3.3.1. Yeni Dershanemiz Konusunun İncelenmesi ve Diğer Üçüncü Sınıf Konuları ...	50
3.1.3. 1968 Yılı Hayat Bilgisi Programının İncelenmesi	51
3.1.3.1. 1968 Yılı Hayat Bilgisi Programındaki Amaçlar	51

3.1.3.2. 1968 Yılı Hayat Bilgisi Programındaki Açıklamalar	53
3.1.3.3. 1968 Yılı Programı Hayat Bilgisi Dersi Konularının İncelenmesi	56
3.1.3.3.1. Birinci Sınıf Konularının İncelenmesi	56
3.1.3.3.1.1. Okul Hayatım Ünitesinin İncelenmesi	57
3.1.3.3.1.2. Cumhuriyet Bayramı Ve Atatürk Ünitesinin İncelenmesi	58
3.1.3.3.1.3. Evimiz Ve Ailemiz Ünitesinin İncelenmesi.....	58
3.1.3.3.1.4. Yeni Yıl Ünitesinin İncelenmesi.....	59
3.1.3.3.1.5. Sağlığımızı Nasıl Koruruz Ünitesinin İncelenmesi.....	59
3.1.3.3.1.6. Bizim Bayramımız 23 Nisan Ünitesinin İncelenmesi	59
3.1.3.3.1.7. Ders Yılı Sonu Ünitesinin İncelenmesi.....	60
3.1.3.3.2. İkinci Sınıf Konularının İncelenmesi	60
3.1.3.3.2.1. Yeni Ders Yılıız Ünitesinin İncelenmesi	61
3.1.3.3.2.2. Çevremizde Bahar Ünitesinin İncelenmesi.....	61
3.1.3.3.2.3. Cumhuriyet Bayramı Ve Atatürk Ünitesinin İncelenmesi	61
3.1.3.3.2.4. Çevremizde Kış Ünitesinin İncelenmesi.....	61
3.1.3.3.2.5. Taşıtlar Ve Trafik Ünitesinin İncelenmesi	62
3.1.3.3.2.6. Haberleşme Ünitesinin İncelenmesi.....	62
3.1.3.3.2.7. Çevremiz Bahar Ünitesinin İncelenmesi.....	62
3.1.3.3.2.8. Ders Yılı Sonu ünitesinin İncelenmesi.....	63
3.1.3.3.3. Üçüncü Sınıf Konularının İncelenmesi	63
3.1.3.3.3.1. Çevremizi Tanıyalım Ünitesinin İncelenmesi.....	64
3.1.3.3.3.2. Cumhuriyet Bayramı ve Atatürk Ünitesinin İncelenmesi	64
3.1.3.3.3.3. İlçemizi Tanıyalım Ünitesinin İncelenmesi	64
3.1.3.3.3.4. Sağlığımızı Koruyalım Ünitesinin İncelenmesi	65
3.1.3.3.3.5. Yeryüzünde Ve Gökyüzünde Gördüklerimiz Ünitesinin İncelenmesi.....	66
3.1.3.3.3.6. Köyü Tanıyalım Ünitesinin İncelenmesi.....	66
3.1.3.3.3.7. Çevremizde Kullandığımız Alet Ve Makineler Ünitesinin İncelenmesi.....	67
3.1.3.3.3.8. Ders Yılı Sonu Ünitesinin İncelenmesi.....	67
3.1.4. 1995 Yılı Hayat Bilgisi Programının İncelenmesi	68
3.1.4.1. Atatürk'ün Hayatı 1. Sınıf Konusunun İncelenmesi	68
3.1.4.2. Atatürk'ün Kişisel Özellikleri Ve Çeşitli Yönleri 1. Sınıf Konusunun İncelenmesi .	68
3.1.4.3. Atatürkçü Düşünce Özellik Taşıyan Önemli Yaklaşımlar Konusunun İncelenmesi	68
3.1.4.4. Atatürkçü Düşünce Önemli Yaklaşımlar Konusunun İncelenmesi	69
3.1.4.5. Atatürk'ün Hayatı 2. Sınıf Konusunun İncelenmesi	69

3.1.4.6. Atatürk'ün Kişisel Özellikleri ve Çeşitli Yönleri 2. Sınıf Konusunun İncelenmesi .	69
3.1.4.7. Atatürkçü Düşüncede Özellik Taşıyan Önemli Yaklaşımlar 2. Sınıf Konusunun İncelenmesi	69
3.1.4.8. Atatürkçü Düşüncede Özellik Taşıyan Önemli Yaklaşımlar 3. Sınıf Konusunun İncelenmesi	69
3.1.4.9. Atatürk'ün Hayatı 3. Sınıf Konusunun İncelenmesi	70
3.1.4.10. Atatürk'ün Kişisel Özellikleri ve Çeşitli Yönleri	
3. Sınıf Konusunun İncelenmesi	70
3.2. HAYAT BİLGİSİ PROGRAMLARINDA YAPILAN DEĞİŞİKLİKLER VE DÜZENLEMELER.....	71
3.2.1. 1948 Yılı Hayat Bilgisi Programındaki Değişiklikler Ve Düzenlemeler.....	71
3.2.2. 1968 Yılı Hayat Bilgisi Programındaki Değişiklikler Ve Düzenlemeler.....	72
3.2.3. 1998 Yılı Hayat Bilgisi Programındaki Değişiklikler, Düzenlemeler Güncellemeler..	73

IV. BÖLÜM

2005 YILI İLKÖĞRETİM HAYAT BİLGİSİ DERSİ ÖRETİM PROGRAMI VE KILAVUZUNUN TANITILMASI

4.1. PROGRAM NEDİR VE PROGRAMLARIN ÖZELLİKLERİ.....	77
4.2. 2005 YILI HAYAT BİLGİSİ DERSİ PROGRAMININ GENEL YAPISI	79
4.3. 2005 YILI HAYAT BİLGİSİ PROGRAMININ VİZYONU	81
4.4. 2005 YILI HAYAT BİLGİSİ PROGRAMIN TEMEL YAKLAŞIMI VE YAPISI.....	82
4.5. 2005 YILI HAYAT BİLGİSİ PROGRAMININ İÇERİĞİ.....	84
4.5.1. 2005 Yılı Hayat Bilgisi Programı Konularının incelenmesi	88
4.5.1.1. Birinci Sınıf Konularının İncelenmesi	88
4.5.1.2. İkinci Sınıf Konularının İncelenmesi	91
4.5.1.3. Üçüncü Sınıf Konularının İncelenmesi.....	93
4.6. HAYAT BİLGİSİ 1-3 SINIFLAR ÖĞRETİM PROGRAMI DÜZELTMELERİ	95
4.6.1. Birinci Sınıfta Yapılan Değişiklikler.....	95
4.6.1.1. Okul Heyecanım Temasında Yapılan Değişiklikler.....	95
4.6.1.2. Benim Eşsiz Yuvam Temasında Yapılan Değişiklikler	97
4.6.1.3 Dün Bugün Yarın Temasında Yapılan Değişiklikler	98
4.6.2. İkinci Sınıfta Yapılan Değişiklikler	99
4.6.2.1. Okul Heyecanım Temasında Yapılan Değişiklikler.....	99
4.6.2.2. Benim Eşsiz Yuvam Temasında Yapılan Değişiklikler	101
4.6.2.3 Dün Bugün Yarın Temasında Yapılan Değişiklikler	104
4.6.3. Üçüncü Sınıfta Yapılan Değişiklikler	105

4.6.3.1. Okul Heyecanım Temasında Yapılan Değişiklikler.....	105
4.6.3.2. Benim Eşsiz Yuvam Temasında Yapılan Değişiklikler.....	107
4.6.3.3. Dün Bugün Yarın Temasında Yapılan Değişiklikler.....	110
SONUÇ.....	112
KAYNAKÇA.....	114
EKLER.....	120

TABLULAR LİSTESİ

Tablo-1: Birinci Sınıfta konular	11
Tablo-2: İkinci Sınıfta konular	11
Tablo-3: Üçünü Sınıfta konular.....	13
Tablo-4: 1, 2 ve 3. Sınıf Hayat Bilgisi Dersinin Genel Hedefleri	18
Tablo-5: Birinci Sınıf Düzeyinde Özel Hedefler	19
Tablo-6: İkinci Sınıf Düzeyinde Özel Hedefler	20
Tablo-7: Üçüncü Sınıf Düzeyinde Özel Hedefler	21
Tablo-8: Bir Eğitim Programını Oluşturan Unsurlar	78
Tablo-9: 2005 Hayat Bilgisi Öğretim Programı Birinci Sınıf Konu, Kazanım ve Açıklamaları.....	89
Tablo-10: Kazanım Sayılarına Göre Temalar İçin Gereken Süre	94

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil-1: Hayat Bilgisi Dersinin Kapsamı	2
Şekil-2: Hayat Bilgisi Dersi Programı'nın Çatısı.....	83
Şekil-3: Hayat Bilgisi Dersi Programı'na İlişkin Beceriler, Temalar, Ara Disiplinler ve Kişisel Nitelikler	85
Şekil-4: Hayat Bilgisi Dersi Programı'nda Öğrenme-Öğretme Sürecinin Örgütlenmesi	87

I.BÖLÜM

HAYAT BİLGİSİ DERSİNİN GENEL ÖZELLİKLERİ

1.1. HAYAT BİLGİSİ DERSİNİN TANIMI

İlköğretimde Hayat Bilgisi dersi ilköğretim birinci, ikinci ve üçüncü sınıflarda okutulmaktadır. İlköğretimin bu döneminde çocuklar yaşamı bir bütün olarak algılar onlar için genelde tek tek olgu ve olaylar yoktur. İçinde yaşadıkları ortamdaki olgu ve olayları bir bütün içinde görürler. Bu dönemde Türk eğitim sisteminde dersler sosyal ve fen bilgisi olarak ayrılmamış, hem bunları hem de sanat çağdaş düşünce ve değerlerin bir bileşkesi olan Hayat Bilgisi dersi düzenlenip işe koşulmuştur (Sönmez, 1999). Hayat Bilgisi dersi çocukların çevredeki doğal ve sosyal hayata canlı ve cansız varlıkları incelemeleri ve bu konudaki merak duygusunun giderilmesini sağlar. Çevredeki doğal hayatın canlı ve cansız varlıkların çocukların toplu görme ve kavrama özelliklerine uygun olarak bir bütün halde incelemesine olanak verir (Güçlü ve Yel, 2001). Hayat Bilgisi dersi ilköğretimin merkez dersi niteliğinde olan çocuğun yaşamayı öğrenme ve keşfetme sürecinde ona öncelikli adımları atmasına, yaşama uyum sürecinde ilk bilgilerle donanımlı olmasını amaçlayan bir derstir (Topses, 2001).

Hayat Bilgisi dersi genel olarak doğal ve toplumsal çevrenin çocuğa tanıtılmasıyla başlar ve çocuğun çevresiyle ilgili olarak gelişen olayları anlamasına yardımcı olmak amacıyla oluşturulmuştur. Hayat Bilgisi dersi için ilköğretimde, yaşamla ilgili olarak temelden başlamak suretiyle çocuğun karşılaşacağı konularda bilgi edinmesinin amaçlandığı da söylenebilir.

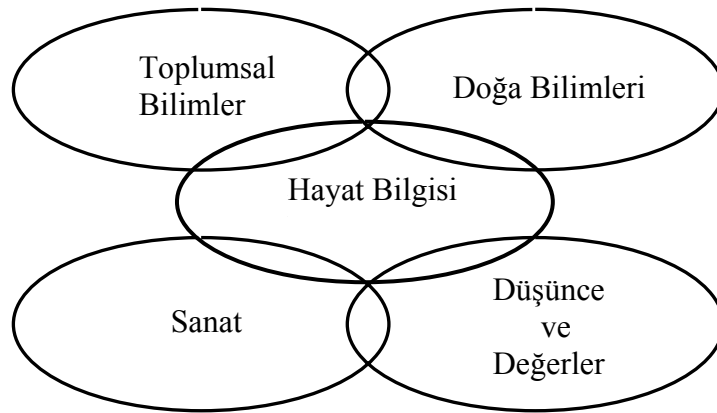
1.2. HAYAT BİLGİSİ DERSİNİN KAPSAMI

Hayat Bilgisi dersi doğal ve toplumsal gerçekle kanıtlamaya dayalı bir bağ kurma süreci ve bu sürecin sonunda elde edilen dirik bilgiler olarak tanımlanabilir. Bu tanımdan da anlaşacağı üzere bu derste doğal ve toplumsal olaylar ele alınıp işlenmektedir. Sözgelisi; okul, okulda yaşam, aile, Cumhuriyet Bayramı gibi olgu ve olaylar toplumsal; sonbahar, kış çevremizde yaşam gibi olgu ve olaylar ise doğaldır. Çocuk içinde yaşadığı doğal ve toplumsal olgu ve olayları bilmek onları anlamak yorumlamak kestirmek ilke, genelleme ve yöntemleri yeni olgularda kullanmak analiz

etmek yeni çözümler önermek ve değerlendirme gibi davranışları kazanmak zorunda kalabilir. Bu istendik davranış düzeyleri tüm yaşamla ilgilidir. Bu neden dolayı Hayat Bilgisi dersi doğal ve toplumsal bilim alanlarını kapsadığı gibi düşünsel ve sanatsal alanları da içerebilir (Sönmez, 1999). Bu tanıma göre dersin çok geniş bir alanı içine aldığı söyleyebiliriz. Hayat Bilgisi dersi konularına bakıldığında genel olarak yaşamın içinden olan ve toplumsal hayatta karşılaşılan olay ve olguları kapsadığı görülür. Öğrenciler için çok önemli olan bu ders hayatla iç içe bir özellik taşır. Bu açıdan bakıldığı zaman Hayat Bilgisi dersinin geniş bir alanı kapsadığını söylemek mümkündür. Dersin yaşamla içi içe olduğu bilindiğine göre kapsadığı alanın büyüklüğü de doğal olarak geniş olacaktır. Bu büyüklük diğer derslerle olan ilişkisini de artırmaktadır.

İlköğretimde yer alan diğer dersler bu ders etrafında şekillenmekte, üniteleri bu derse göre düzenlenmektedir. Ayrıca Hayat Bilgisi dersinde öğrencinin öğrenim hayatı boyunca bilmesi ve uygulaması gereken bilgiler verilmekte, öğrenci bir nevi bunlarla donatılmaktadır. Öğrenci önemli günleri, milli bayramları ve Türkiye Cumhuriyeti için önem arz eden olayları ilk olarak bu ders ile tanır. (Acar, 2006). Bu derste çocuğun hayatta kullanabileceği temel bilgiler verilmektedir, ayrıca çocuğa temel becerileri kazandırmak yine bu dersin kapsamı arasındadır.

Şekil-1 Hayat Bilgisi Dersinin Kapsamı

Kaynak: Sönmez, 1999:

1.2.1. İlköğretimde Hayat Bilgisi Dersi

Çağdaş eğitim anlayışında öğrencinin yapıcı ve yaratıcı becerilere sahip olması için, tüm eğitim-öğretim faaliyetlerinin öğrenciye göre düzenlenmesi gerekir. Öğrencinin ilgileri heyecanları, öğrenme meraklarının eğitim öğretim faaliyetlerinde dikkate alınması; öğretimin öğrenciye uygun olarak yürütülmesi gibi hususları kapsamaktadır (Yel, 2001). Hayat Bilgisi dersine ilköğretimde bu noktada dikkat edilmelidir; çünkü ders daha yeni okula başlamış ve daha önce okul ve eğitim gibi bir deneyimle karşılaşmamış öğrencilere hitap etmektedir. Bu sebeple seçilen öğretim teknik ve metotlarına çok önem verilmelidir. Programların da önemi burada ortaya çıkmaktadır.

İşlenmekte olan konularla ilgili örneklerin, problemlerin, olayların, yakın ve doğal olan toplumsal çevreden seçilmesi, evrensel ve genel konuların başlangıcının en yakın çevreden alınması yavaş yavaş daha uzak örneklere; problemlere ve olaylara geçilmesi, öğrencinin yaşadığı yakın zamana hareket edilmesi ve konuların güncel olması gerekmektedir (Yel, 2001). Böylelikle çocuğun yaşadığı topluma uzak kalmaması amaçlanmaktadır.

1.2.2. Hayat Bilgisi Dersinin Niteliği

Hayat Bilgisi dersinde çocuğa içinde bulunduğu toplumsal ve kültürel çevreyi inceleyerek daha küçük yaşlardan başlayarak çevresi ve çevre sorunları hakkında doğru ve sağlam bilgiler ile çevreye uyumda iyi alışkanlık ve gerekli beceriler öğretmek amacı ön planda yer alır. Bu derste konular çocuğun çevresinden alındığı için daha anlamlıdır. Hayat Bilgisi dersi içine okuma, yazma, resim, müzik ve beden eğitim gibi öğretimin birinci döneminde okutulan bütün dersler belli bir ölçüde girer, bunun böyle olması bu derslerin ayrı ayrı öğretimini engellemez (Binbaşıoğlu, 2003).

Hayat Bilgisi dersi temel eğitimin odak ya da merkez niteliği taşıyan ana derslerinden birisidir. Hayat Bilgisi dersi ile çocuk, yaşadığı yakın çevresinden, uzak çevresine, yaşadığı somut alandan aşamalı bir biçimde gelişen soyut çevresel alanın doğru, bilinç duygu ve eylem olarak açılım gücü kazanmaktadır. Yaşamı, kendini ve çevresini bu ders içerikleriyle, tanımayı, kavramayı, keşfetmeyi öğrenmektedir. Çocuk

bu dersle, çevresine kendisini tanıyarak ve kendisini çevresiyle tanışarak anlayarak, yaşayarak öğrenmektedir. Bu olgu, çocuğun birey olarak kendine ve çevresine uyumunun ön koşulunu oluşturmaktadır (Topses, 2001). Dersin sürekli olarak yaşamdan örnekler içermesi çocuğun çevresini tanımasını kolaylaştıran bir etmendir.

Hayat Bilgisi dersi için çevre en önemli materyaldir. İçinde bulunulan ortam öğrencilerin uygulanabildiği laboratuvar niteliği taşır. Aynı zamanda yeni bulgu ve değerlendirmelerinde yapılacağı sahadır. Hayat Bilgisi çocuğun okula başladığı ilk yıllarda onun bir bütün halinde gelişmesini sağlayan ilk derstir bu nedenle çocuğun algı dikkat tasarım bellek uslamlama akıl yürütme gibi yetileri Hayat Bilgisi derslerine uygulanacak iyi bir öğretimle en iyi bir biçimde uygulanma olanağı bulur. Hayat Bilgisi dersinde çocuğa bilgiden çok iyi yaşayış iyi tutum iyi davranışlar kazandırılmasına önem verilir. Çocuğun çevresi hakkında daha önce edindiği yanlış ve eksik bilgilerde bu arada düzeltilir. Hayat Bilgisi dersinde öğretilecek ünite ya da konuların öğretmen ve öğrencilerin iş birliği ile öğretimi ve uygulanması temel bir ilkedir. Bu derste öğrencilere kişisel ve kümece rehberlik yapmak ve çocukları toplumsal yönden de geliştirmek esastır (Binbaşoğlu, 2003). Bu konuyla ilgili sonuç olarak, çocuğun yaşam alanından başlayarak yakından uzağa ilkesinin uygulanması esas olacak şekilde dersin öğretilmesi ve dersin çocuk üzerinde bilgiden daha çok yaşamla ilgili deneyim kazandıracak şekilde kurgulandığı söylenebilir.

1.2.3. Hayat Bilgisi Dersinin Hedef Kitlesi

Hayat Bilgisi dersi ile eğitim arasında çok yakın bir ilişki ya da iç içelik vardır. Bilindiği üzere eğitimin genel amacı çocuğun çevresine başarılı etkin ya da olumlu bir biçimde uyum yapmasını sağlamaktır, Hayat Bilgisi dersi bunu gerçekleştiren ilk derstir (Binbaşoğlu, 2003). Hayat Bilgisi dersi, ilköğretimin 1,2 ve 3. sınıflarında verilen ve öğrencinin, öğrenim hayatının ilk evresinde, hayatı, toplumsal hayatın kural ve gerçeklerini öğreten bir ders olarak karşımıza çıkar (Acar, 2006). Dersin hedef kitlesi olarak birinci, ikinci ve üçüncü sınıf öğrencileri, yani yedi, sekiz ve dokuz yaşlarını kapsadığı, ilköğretimde bu yaş gurubunun dersi olarak karşımıza çıktığı söylenebilir. Programlarda, eğitim öğretim hayatının başlangıcında en önemli ders olarak nitelendirilen Hayat Bilgisi dersi okul hayatına yeni başlamış çocukların ilk karşılaştığı derslerden birisidir.

1.3. HAYAT BİLGİSİ DERSİNİN AMAÇLARI

Amaç, belli bir alanda eğitilecek bireylere kazandırılmak istenen özelliklerdir. Amaçların belirlenmesi eğitim süreçlerinin başında ele alınması gereken ve sonraki süreçleri etkileyecek olan önemli bir çabadır. Bireyler belirlenen amaçlar doğrultusunda olumlu davranışlar kazanarak, kendi ilgi gereksinim ve beklentileri yönünde gelişme olanağı bulunabileceği gibi toplumun gelişimine de katkıda bulunabilecektir (Belet, 1999). Hayat Bilgisi Dersindeki amaç, çocuğun psiko-sosyal özellikleri dikkate alınarak, hayata hazırlamak; ona zayıf ve kuvvetli yönlerini tanıtarak kendisi ve çevresi ile barışık, yaratıcı ve özerk yaşamaktan zevk alan, demokratik tutumlara sahip bir insan olarak yetiştirmektir (Özdemir, 1998).

Hayat Bilgisi dersine bakıldığı zaman her dersin olduğu gibi bu dersinde bir amacı vardır. Genel olarak değerlendirildiği zaman çocukların hayatla bir bağ kurmalarına hizmet eder.

İlköğretimin ilk döneminde henüz 7-9 yaşlarında bulunan çocuklar, bir konuyu ayrıntılı bir biçimde, yani bilimsel olarak inceleyebilecek durumda değildir. Bunlarda, bilimsel inceleme için gerekli olan ‘çözümleme’ ve ‘beğeni yapma’ yeteneği henüz gelişmemiştir. Hayat Bilgisi dersi, her şeyden önce, çocuğu bu düşünüş biçiminden kurtaran, ona nesnel, yani bilimsel düşünebilme yeteneği kazandıran ilk derstir. Bunun yanı sıra, eğitimin en öncelikli örneğini teşkil eden ve ahlâki bir nitelik taşıyan toplumsal değerler de bu ders aracılığıyla çocuğa kazandırılır (Binbaşoğlu, 2003).

Açıklamaya göre ders tam da bu noktada devreye girer ve çocuğun yaşamla ilgili kazanımlarını çeşitli yönlerden değerlendirmesine olanak sağlar. Bu değerlendirme zamanla bilimsel bir bakış açısı kazanır. Bu özellik ilerleyen sınıflarda çocuklar üzerinde daha da çok görülebilir.

Hayat Bilgisi dersi çocuğun doğayı incelemesine ve bir iş yapmasına yardım eden ona kılavuzluk eden çocuğa düşündüren ona gözlem, deney ve iş yapma olanakları sağlayan bir ders olmalıdır (Güçlü ve Yel, 2001). Çünkü dersin yapısı itibarıyla, konularının büyük çoğunluğu yaşamla iç içe bir durum sergiler, bu da dersin çocuk için yaşamda bir kılavuz görevi üstlenmesini sağlar.

1.4. HAYAT BİLGİSİ DERSİNİN ÖNEMİ

Bilim ve teknolojideki çağdaş gelişmeler ile sosyal ve ekonomik yaşamdaki krizler eğitim alanındaki alışlagelmiş kavramlarda ve yaklaşımlarda köklü değişimlere neden olmaktadır. Bireysel özgürlük ve iyi yaşam için bilginin ve eğitimin önemi giderek artmaktadır. Hızla gelişen dünyada eğitim, bireysel özellikleri ön plana çıkarmıştır. Bu bağlamda ilköğretim okullarında okutulan Hayat Bilgisi dersi bireyleri değişen toplum yaşamına hazırlamakta, bilginin ve eğitimin önemimin arttığı bu çağda çağın gereklerine uygun davranışları geliştirmede birey için ilk temeli atmaktadır. Dolayısıyla 1927 den beri Hayat Bilgisi dersi öğrencilerin kendilerini geliştirmede önemli bir rol üstlendiği görülmektedir (Belet, 1999).

Sosyal bir varlık olan çocuk, çevresinde olup biten sosyal ve doğal olaylara, eşyalara ve varlıklara karşı bir merak duyar. Çocuğun bu merakının giderilmesi Hayat Bilgisi dersi sayesinde gerçekleşir. Bu dersin konularının yakından uzağa ilkesine göre bir sırayı takip etmesi bu amacın gerçekleşmesini kolaylaştırmaktır (Güngördü, 2002).

Hayat Bilgisi dersi hitap ettiği yaş grubunun özellikleri itibariyle ilgili disiplinlerin birleşimi şeklinde bütün olarak ele alınır. Öğrenciye neden veya sonuç asla tek başına verilmez. Neden belli aşamalardan geçerek sonuca ulaşır. Sonuçta bir veya birçok nedene dayanır. Birçok boyuttan olaylar, olgular bu bütünlükte ele alınmalı, değerlendirilmeli ve öğrenciye verilmelidir. Bütünlük, Hayat Bilgisinin devamı niteliğindeki sosyal bilgiler ve fen bilgisi derslerine temel olacak doğal olgu ve olayları yerleştirmede önemlidir. Bilimin temeli olan nedenleri bulma ve sonuçlara ulaşma problemi en basit düzeyden başlayarak ilerler. Öğrenciye problemi teşhis etme ve çözebilme yeteneğinin verilmesi en önemli amaçtır. Dış dünyaya yabancı, keşif yolunun ilk adımlarında sonsuz bir merak içinde olan çocuğa; somuttan soyuta, basitten karmaşa, yakından uzağa çok boyutlu görüş açısından, en uygun yöntemle bilgi verilmelidir (Bektaş, 2001).

1.4.1. Hayat Bilgisi Dersinin Öğretiminde Dikkat Edilmesi Gereken Özellikler

Hayat Bilgisi dersi incelendiğinde ayrıntıların çok fazla olduğu görülür, bu

ayrıntılar bir bakıma da dersin özelliklerini ortaya koyar. Bu özellikler dersin ayrıntısı da göz önünde bulundurulacak olursa bazı ayrıntılara dikkat etmek gerekmektedir.

1) Gestalt psikolojisine göre çocuğun gelişimi topyekündür. Çocuk eşya ve olayları bütünü ile görür ve tam olarak bunları öğrenme eğilimindedir. Bunun için çocuğa kazandırılacak bilgi ve beceriler ayrı ayrı dersler ve parçalar halinde değil, bir bütün olarak ele alınmalıdır. Bu ise Hayat Bilgisi dersi ile gerçekleştirilebilir. Eğitimde ileri gitmiş memleketler bu görüşü benimseyip faydalı olduğunu kabul ederek bu dersi okullarına okutma yoluna gitmişlerdir. Bu dersi okutmanın ikinci bir faydası da, çocukların çevrelerini iyice tanımaları ve ona kolayca intibak edebilmeleridir. Bunu gerçekleştirmek için birtakım Önlemlerin alınması gerekir. Çünkü okul, bu ders ile hayatı safha safha ele alarak yeni neslin hayat vasıtası ile hayat içinde yetişmelerini sağlar. Çocuğun çevresini tanınması ve onu daha iyi bir duruma getirmeye çalışması bu dersin bir görevidir.

2) Çevrenin doğal sosyal ve ekonomik yönlerden incelenmesi, çocuklara bu alanda birtakım bilgiler kazandırır.

3) Hayat Bilgisindeki çalışmalar ve ele alınan konular, çocukların eğitiminde de rol oynar. Çocuk çevresinde mahiyetini bilmediği veya yanlış bildiği şeyleri gerçek yönleriyle tanıyacak ve bunların aralarındaki ilişki doğru bir şekilde kavrayacaktır. Bu yüzden bazı sorunlar sorularak, bazı hususları tartışarak gözlem ve deneyler yaparak zihin kabiliyetlerini geliştirecektir.

4) Çocuk konularının işlenmesi ve incelenmesi esnasında birçok şeyleri iyi bir şekilde görmekte, duymakta ve anlamaktadır. Bu nedenle çocuğun duygusu ve irade eğitimi de kuvvetlendirilmiş olur.

5) Hayat Bilgisi dersindeki çalışmalar ve ele alınan konular, çocuklara yurttaşlık eğitimi için elverişli bir ortam hazırlar. Hayat Bilgisi bu yönü ile çocuğun sosyal, kültürel ve kişisel yönlerden gelişmesine yardım eden, bunu kendine görev olarak kabul eden bu ders, hayatın içinde gerçek bir ders olmalı, bu derste çocuk hayali ve yapmacık şeylere meşgul edilmemelidir. Bu nedenle Hayat Bilgisi dersi çocuğun çeşitli nedenlerle gelişmesine yardım eder, mevcut bilgilerini tamamlamaya,

sistemleştirmeye ve yeni yeni bilgi ve beceriler kazandırmaya geniş imkân ve fırsatlar hazırlar (Güngördü, 2002). Sonuç olarak dersin ilköğretimdeki yeri çok önemlidir ve dersin öğretimindeki bazı ayrıntılara dikkat etmek derste ulaşmak istenen hedeflere daha da yakınlaştıracaktır.

1.4.2. Hayat Bilgisi Dersinin Konusu

Öğrenciler, becerileri ve becerilerle ilgili kazanımları, karşılaştıkları nesnelere, olaylar ve materyaller hakkındaki bilgileri işlemekte kullanırlar. Bu beceriler geliştirilmedikçe, çocukların anlayarak temalarla ilgili sonuçlara ulaşmaları söz konusu olmamaktadır. Bu nedenle ilköğretimde Hayat Bilgisi eğitiminin temel görevlerinden birisi, öğrencilerin bu becerileri kazanmalarına yardımcı olmaktır. Beceri kazanmada nasıl bir yol izleneceği önceden bilinirse, öğrencilerin bu becerileri kazanmalarına yardımcı olunabilir. Beceri kazanma bazen kendiliğinden bazen de aktif bir süreç sonucu gerçekleşmektedir. Becerilerin kazanılması sırasında öğrencilerde görülen değişikliklerin nasıl gerçekleştiği kesin değildir. Ancak araştırma sonuçları bu durumun olgunlaşma ve deneyim kazanma ile birlikte oluştuğunu göstermektedir. Ayrıca eğitimde çocuğa uygun yaşantı ortamları sağlanırsa becerilerin daha çabuk gelişeceği yönünde kanıtlar vardır. Ancak bu, gelişmenin zihinsel olgunluk sınırı bulunmadığı anlamına gelmez. Bu konuda öğretmene düşen görev, öğrencilerinin bu becerileri kazanmaları için gerekli koşulları ve teşviki sağlamaktır (MEB, 2005).

Hayat Bilgisi gerçeğin öğretimidir. Gerçekse uymayan ve gerçek olmayan bilgiler bunun konusu olamaz. Hayat Bilgisi ilköğretimin birinci kademesinin belkemiğidir. Diğer dersler teşhir, ifade ve temsil görevlerini bu dersten alırlar. Çünkü Hayat Bilgisi bir yaşama, bir deneme, bir gözlem ve iş dersidir. Bu sebeple Hayat Bilgisi dersi birinci kademe derslerine birlik ve bütünlük ruhu kazandırır. Hayatımızın bütün ruhsal kuvvetlerimizi harekete geçirerek, üzerimizde derin izlenimler bırakan bir faaliyet şeklidir. Yaşanılarak kazanılan bilgiler, hayat boyunca devam eder ve unutulmaz (Güngördü, 2002).

Hayat Bilgisi dersinin asıl konusu, çocuğun içinde bulunduğu çevredeki nesne ve olaylardan oluşur. Bu nedenle, bu dersin her çevreye uygun gelecek bir konusu ve

bunu işleyen bir kitabı olamaz. Ancak, genel nitelikteki kimi konuları işlemeye yarayacak araç ve gereçleri hazırlayabilir. İlköğretim Programında “Hayat Bilgisi” dersinin konusu olarak gösterilen üniteler de genel niteliktedir. Bunları çevrenin özelliklerine ve öğrencilerin ilgilerine göre geliştirecek olan öğretmendir (Binbaşoğlu, 2003). Bu dersin okutulmasında diğer bir husus ise çocuklarımızın sosyal gelişimine büyük imkân ve fırsatlar hazırlamasıdır. Çocuğun diğer gelişimleri gibi, sosyal gelişimini anlamadan ve hesaba katmadan yaptığımız ders, elbette verimli olamaz. Çünkü arkadaşlarıyla iyi ilişki kuramayan bir çocuğa, arkadaşlık, hemşerilik, vatan ve millet sevgisi aşılanamaz. Çocuğun sosyal gelişimini anlamak için yapılacak işlerden birisi, çocuk hakkında sistemli ve plânlı bir şekilde gözlem ve incelemeler yapmaktır. Bunlar sayesinde çocuğun motor kabiliyeti, fiziki gelişimi, temel alışkanlıkları duygu hayati, heyecanları, sempatisi, antipatisi, zekâsı, muhakemesi, analiz ve sentez kabiliyeti, uslanma yeteneği, idealleri, davranışları, vaziyet alışları ve kelime haznesinin muhtevası öğrenilir (Güngördü, 2002).

Çocuğun içinde bulunduğu doğal ve toplumsal çevre Hayat Bilgisi dersinin aracıdır. Çocuğun duyu organlarıyla algılayabildiği alanının ötesine geçmeyen konular öğretilmelidir, çevreyle ilgili konular, bilimsel bir görüşle değil, çocuğun çevreyle olan ilişkileri yönünden ele alınmalıdır (Özdemir, 1998).

Gerek ilköğretim Programı’ndaki konuları ve gerekse çıkarılan konuların yerine alınan konuları, belli bir sıraya göre işlemek zorunluluğu yoktur. Konuların sırasını ya da işleme zamanını, “güncellik” (aktüalite) ilkesine göre öğretimin yapıldığı yerin koşulları belirler. Buna göre, örneğin, ‘Cumhuriyet Bayramı’ ünitesi, hazırlık niteliğinde Cumhuriyet Bayramından Önceki haftada başlar ve bunu izleyen haftalarda sona erer. Hayat Bilgisi dersinin asıl konusu, çevredeki nesne ve olaylar olmakla birlikte, çevrede beklenmedik bir zamanda ortaya çıkan olaylar da Hayat Bilgisi derslerinde birer inceleme konusu olabilir. Bu takdirde, kısa süreli de olsa, hemen ek bir ünite, plânı yapmak ve uygulamak gerekir. Çevrede çıkan bir yangın, çevreyi bir büyüğün ziyaret etmesi gibi olaylar, bir “fırsat öğretimi” olarak incelenir ve değerlendirilir (Binbaşoğlu, 2003).

1.4.2.1. Hayat Bilgisi Dersi Konuları

İlköğretim okullarının Hayat Bilgisi dersi konuları, öğretim programında birinci sınıftan başlanarak gösterilmiştir.

Tablo-1: Birinci Sınıfta konular

▪ Kendimi Tanıyorum	▪ Duyguların Yüzleri Var	▪ Hoşlandıklarım
▪ Bir Günümüz	▪ Bende Katılabilir Miyim?	▪ Hata Yapabilirim
▪ Ders Araç Gereçleri	▪ Yapmam Gerekenler	▪ İşte Benim Sınıfım
▪ Kurallar Her Yerde	▪ Haydi Seçime	▪ Kulübümü Seçiyorum
▪ Bayrağımız Ve Marşımız	▪ Birbirimizi Dinliyor Muyuz?	▪ Arkadaşlarımla Benzer
▪ Arkadaş İlişkileri	▪ Arkadaş Olalım	▪ Afiyet Olsun
▪ Sırada Mısınız?	▪ Arkadaşlarımla Eğleniyorum	▪ Sınıf Eşyaları
▪ Şeref Köşesi	▪ Atatürk	▪ Yaşasın Cumhuriyet
▪ Mikrop Beni Hasta Edemezsin	▪ Küçük Dedektif	▪ Sorunları Çözelim
▪ İyiki Onlar Var	▪ Doğal Afetler	▪ Bu Ne Sesi
▪ Şoför Amca Dikkat	▪ Karşıya Geçelim	▪ Okula Giderken
▪ Kaynaklar Olmasaydı	▪ Duyu Organları Konuşuyor	▪ Okulum Tertemiz
▪ Neler Öğrendik	▪ Bilgilerimizi Ölçelim	▪ Herkesin Yuvası Var
▪ Evinin Adresini Biliyor musun?	▪ Canlılar Nasıl Besleniyorlar	▪ Mutfakta Neler Oluyor
▪ Yemekte Görgü Kuralları	▪ Evdeki Kurallara Uymasam	▪ Gün Şeridi

▪ Çocukluğum Nasıldı	▪ Reklamını Kendin Yap	▪ Eşyalar Konuşuyor
▪ İşte Benim Ailem	▪ Birbirinize Yardım Ediniz	▪ Ailede İş Birliği
▪ Birbirine Değer Veren Bir Aileyiz	▪ Hatanı Kabul Ediyor musun?	▪ Çevremizdekilere Duygularımızı nasıl ifade ediyoruz
▪ Evimiz Ve Ailemiz	▪ Lider Kim	▪ Birlikte Eğleniyoruz
▪ Birbirimizi Anlıyor muyuz?	▪ Sular Kesildi	▪ Pazara Gidelim
▪ Eşyaların Gücü	▪ Evdeki Tehlikeli Durumlar	▪ Doğal Afetler İçin Önlem
▪ Neler Öğrendik	▪ Bilgilerimizi Ölçelim	▪ Dün Bugün Yarın
▪ Büyüdükçe Değişiyorum	▪ Eşyalara Neler Oluyor	▪ Kendimi Tanıtıyorum
▪ Atatürk'ü Anlatıyorum	▪ Değişimi Görüyor Musun?	▪ Niçin Bayram Yapıyoruz
▪ Hayvanların Sesleri	▪ Su Damlacığının Gizemli Yolculuğu	▪ Hava Gözlemi
▪ Renk Pazarı	▪ Dünya Dönüyor	▪ Doğal Afetler
▪ Çevremizdeki Değişimler	▪ Neler Öğrendik	▪ Bilgilerimizi Ölçelim

Kaynak: Öztürk ve Elbistan, 2009

Tablo-2: İkinci Sınıfta konular

▪ Ömer Okula Hazırlanıyor	▪ Unuttuğum Bir Şey Var Mı?	▪ Bakımlı Olmak İçin
▪ Neredesin	▪ Kurallar Kimin İçin	▪ Seçim Var

▪ Gazetemiz	▪ Bayrağımız Ve İstiklal Marşımız	▪ Dengeli Ve Düzenli Beslenelim
▪ En İyi Yaptığım İş	▪ Biz Arkadaşız	▪ Sevince Ne Yaparsınız
▪ Bu Okul Hepimizin	▪ Okul Yolu	▪ Karşılaştığımız İnsanlar
▪ Vücudumuz	▪ Sağlığımızı Koruyabiliriz	▪ Eğlence Var
▪ Eğrisi Doğrusu	▪ İnsanlar Konuşa Konuşa	▪ Meslekler Ve Özellikleri
▪ Okulumu Seviyorum	▪ Bilinçli Tüketim	▪ Bakarsan Bağ Olur Bakmazsa Dağ Olur
▪ Öğrenim Hayatım	▪ Cumhuriyet Bayramı	▪ Dini Bayramlarımız
▪ Kitaplardan Öğrenmek	▪ Çözüm Arıyorum	▪ Neler Öğrendik
▪ Yuvamı Seviyorum	▪ Evim Nerede	▪ Kayboldum
▪ Alo İyi Günler	▪ Organlarım Çalışıyor	▪ Sağlıklı Büyümek Ve Gel,İşmek İçin
▪ Yemek Yerken	▪ Bugün Ne Yapacağım	▪ Onlarda Çocuktu
▪ İyi ki Farklı Meslekler Var	▪ Atatürk'ün Çocukluğu	▪ Kim Kime Benziyor
▪ Benimde Bir Fikrim Var	▪ Ailem Ve Ben	▪ Eşyaların Dili
▪ Beş Duyu	▪ Sınırlarına Hâkim Ol	▪ Bana Güvenebilirsiniz
▪ Hayır Diyebilirim	▪ Çalışıyorum	▪ Cumhuriyetin Kazandırdıkları
▪ Şimdi Ben Liderim	▪ Para Biriktirmeliyim	▪ Ne İşe Yarar
▪ Dikkatli Olalım	▪ Kaynaklar Tükenebilir	▪ Yeterli Olalım
▪ Yeterli Param Olursa	▪ Kaynaklar Tükenebilir	▪ Ayşe'nin Tatil Planı

▪ Doğal Afetler	▪ Bir Başkadır Benim Ülkem	▪ Neler Öğrendik
▪ Büyüdük Ve Değiştik	▪ Artık Yapabiliyorum	▪ Bebeklik Ve Çocukluk
▪ Duygularımız Değişir Mi?	▪ Onların Oyunları Ve Bizim Oyunlarımız	▪ Ülkeler Ve Çocukları
▪ Öz Geçmişim	▪ Eski Ve Yeni Meslekler	▪ Hepimiz Birer Lideriz
▪ Atatürk Ve Hizmetleri	▪ Atatürk Albümü	▪ Yaşasın Bayram Var
▪ Suyun Macerası	▪ Katı Sıvı Gaz	▪ Dünya Dönüyor
▪ Hava Durumu	▪ Mevsimler	▪ Gökyüzü
▪ Geçmişten Günümüze Evler Dünyada Yaşanan Doğal Afetler	▪ Neler Olmadan Yaşanmaz	▪ İnsan Ve Çevre
▪ Temiz Çevre Sağlıklı İnsan	▪ Neler Öğrendik	

Kaynak: Özdemir ve Yıldız, 2009

Tablo-3: Üçünü Sınıfta konular

▪ Okula Hazırım	▪ Yaşamın Zenginlikleri	▪ Benim İçin Arkadaşlık
▪ Can Kulağı	▪ Beni Anlayın Lütfen	▪ Tarafsız Olmak
▪ Çözüm Benim İşim	▪ Benim Yerim Neresi	▪ Dünden Bugüne Okulum
▪ Son Pişmanlık Fayda Etmez	▪ Kazanmak Da Var Kaybetmekte	▪ Çözüm Hemen Yanı Başında

▪ Mustafa Kemal'in Okul Sevgisi	▪ Kişisel Bakım	▪ Belenme Yaşam
▪ Sağlık İçin Ele	▪ Yardım Edelim	▪ Neşeli Günler
▪ Bayramlarımızdan Cumhuriyet Bayramı	▪ Atatürk'ün Öğrenim Hayatı	▪ Bilinçli Tüketici
▪ Nasıl Öğreniyorum	▪ Nasıl Kullanırım	▪ Dikkat Trafik İşaretleri
▪ Okul Yolu Dikkat Yolu	▪ Kabul Edemem	▪ Birlikte Başarabiliriz
▪ Bir Fikrim Var	▪ Bana Güveniyorlar	▪ Nasıl Temiz Tutmalıyız
▪ Neler Öğrendik	▪ Evimiz Yuvamızdır	▪ Dostlarımızla Sevdiklerimiz
▪ Haylimdeki Ev	▪ Yönler	▪ Adresimizi Söyler Misiniz?
▪ Aklımı Seveyim	▪ Eski Albümler	▪ Farklılıklar Doğaldır
▪ Bedenim Ve Ben	▪ Oda Çocuktu	▪ Ben Ne Olmalıyım
▪ Sessiz Konuşma	▪ İyi Ki Ailem Var	▪ Ailelerimiz Farklıdır
▪ Herkesi Sevelim	▪ Aile İçi Sorunları Çözebiliriz	▪ Çevremizdeki İletişim Sorunları
▪ Sen Neredesin	▪ Herkesin İş Var	▪ Planlı Hayat Oh Ne Rahat
▪ Başarılı Yolları	▪ Hayalim İçin	▪ Evdeki Eşyalar
▪ Savurganlık Yapmayınız	▪ Reklamlar	▪ Ağustos Böceği İle Karınca
▪ Toksöz Ailesi	▪ Atatürk Ve İnsan Hakları	▪ Görgü Kuralları
▪ Amacıma Ulaşmak İçin	▪ Her Şeye Rağmen	▪ Mutlu Gün

▪ Guruba Bir Lider Gerek Aldığım Gibi	▪ Biraz Dikkat	▪ Deprem Anı
▪ Karalar Ve Denizler	▪ Bizim Gezegenimiz	▪ Hep Beraberiz
▪ Yaşanabilir Bir Dünya İçin	▪ Neler Öğrendik	▪ Geçen Yıl Buy Yıl
▪ Farklı Dünyalar	▪ Ailem	▪ Hayalimdeki Meslek
▪ Ulu Önder	▪ Atatürk	▪ Atatürk'ün Türk Milletine Yaptığı Hizmetler
▪ Ülkeler Ve Bayrakları	▪ Bayramlarımız	▪ Cumhuriyetimiz
▪ Oğuzun Tasarımı	▪ Dünden Bu Güne Ulaşım	▪ İletişimin Zamanda Yolculuğu
▪ Bilgisayarlar	▪ Eski Ankara Yeni Ankara	▪ Dedemin Ninemin Oyunları
▪ Etnografya Müzesi	▪ Gezi Planı	▪ Gezi Kontrol Listesi
▪ Canlıların Ortak Özellikleri	▪ Büyüdükçe Değişiyoruz	▪ Tohumdan Mutfağa
▪ Birey Toplum Ve Çevre	▪ Su Döngüsü	▪ Mis Gibi Koktu
▪ Hava Tahminleri	▪ Yağmur Kar Sis	▪ Ay Dede
▪ Dünya Hep Dönüyor	▪ Mevsimler	▪ Tik Tak Tik Tak
▪ Felaketlere Karşı	▪ Daha Az Çöp	▪ Neler Öğrendik

Kaynak: Atlıhan, Eren ve Fidan, 2007

1.4.2.2. Hayat Bilgisi Dersi Konularının Özellikleri

İlköğretimin ilk yıllarında genellikle somut düşünen çocuk, herhangi bir nesneye dokunabilmeli, ölçebilmeli sınıflandırabilmeli, karşılaştırabilmeli ve onu kendi cümleleriyle ifade edebilmelidir. Hayat Bilgisi Dersinde, mümkün olduğunca çocuğun nesne ve olayları kavramada duyu organları ile temasa geçebileceği şekilde düzenlenmelidir (Özdemir, 1998). Yaparak ve yaşayarak öğrenmenin bu dersin konuları hazırlanırken en çok dikkat edilmesi gerekli ayrıntılardan birisi olarak karşımıza çıkar. Konuların bir bütünlük sağlaması ve çocuğa da bir bütün halinde aktarılması önemlidir.

Hayat Bilgisi dersi programında, bir ünitenin adından sonra, ünitenin önemli hedef ve davranışları sıralanmış, ünitenin içerdiği konuları belirtilmiştir. Bunun ardından, yine her biri ile ilgili olarak, öğrenme-öğretme etkinlikleri sıralanmıştır. Burada, Hayat Bilgisi ünitesinin işlenmesiyle ilgili olan yöntemsel anlatımlar yer almış, derste uygulanacak öğretim yöntemlerinin ipuçları verilmiştir (Binbaşıoğlu, 2003). Özet olarak programda konuların sıralanışı ve içeriği belli bir sıra dâhilinde bir bütünlük arz eder. Konuların yaşamla bir bütünlük göstermesi, yıl içindeki olayların; Cumhuriyet Bayramı, yılbaşı gibi, zamanında aktarılması yine konuların özellikleri arasında gösterilebilir.

1.4.2.3. Hayat Bilgisi Dersinin Görevleri

Hayat Bilgisi Dersleri öncelikle çocuğun biyolojik, psikolojik ve toplumsal gerçekliğini yansıtmak ya da ona kaynak olmak zorunluluğundadır. Başka deyişle, çocuğun gelişimsel psikolojik gerçekliği özellikle bilişsel ve duyuşsal gelişim düzeyi, dönemlere özgü bilişsel yeterliliklerin gelişim düzeyi, çocuğun duygusal özelliklerinin gelişim düzeyi, Hayat Bilgisi konu ve ünitelerinin oluşturulmasında temel veri ve ölçüt olma niteliğini oluşturacaktır (Güçlü, 2001). Burada ders çocukların her yönden gelişimine katkıda bulunmak zorundadır, dersin en önemli görevi de budur. Ayrıca dersin diğer görevleri aşağıda maddeler halinde belirtilmiştir.

1. Tabiat olaylarını yorumlamalarını sağlamak, tabii güzelliklere karşı sevgi, tabiattaki canlı ve cansız varlıkların korunması için iyi alışkanlıklar kazandırmak.

2. Çocuklara evde, okulda ve çevredeki insanlarla münasebetlerinde sevgi, saygı ve doğruluk kazandırmak, işbirliği ve sorumluluk duygularını geliştirmek suretiyle onlarda, yurt ve millete bağlılığın temelini atmak.

3. Günlük olaylardan ve tanınmış şahıslardan hayatlarından harekete geçerek öğrencilerde tarihsel oluş fikrini uyandırmak.

4. Çocuğun çevresini ve yaşama şartlarını coğrafi bakımdan gözden geçirtmek.

5. Çocukları diğer bilim dallarına karşı görüş ve düşünceleri aşlamaya yönelik çalışmalara hazırlamak (Güngördü, 2002).

Hayat Bilgisi dersi çocukları yaşama hazırlamada okul döneminde en önemli derslerden biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Sosyal hayatın, doğanın, yaşanılan çevrenin ve buna benzer konuların işlendiği derste çocuklar yaşama dair izlenimler elde ederler.

1.5. HAYAT BİLGİSİ DERSİNİN ÖĞRETİMİNDE BAŞLICA UNSURLAR

Hayat Bilgisi bir gözlem, yaşama, iş ve deney dersidir. Bu derste öğrencilerin eşya ve olaylarla bizzat karşı karşıya gelmekte, bunları yaş ve seviyelerine uygun bin şekilde incelenmelerine yol açılmalıdır. Dersin konusu, çocukların doğrudan doğruya duyu organlarına hitap eden yakın çevreleridir (Güngördü, 2002). Hayat Bilgisi dersinin yaşamla bir bütün olduğu kesindir ve yaşam bu dersin temel yapısı ve ortaya çıkış gerçeğidir. Bu nedenden dolayı dersin öğretiminde belli başlı kurallar vardır ve bunların en önemlisi yakından uzağa ilkesidir.

Birinci ve ikinci sınıflarda çocuğun en yakın çevresi olan ev, okul, mahalle veya semt, üçüncü, sınıflarda bütün şehir ve köy üzerinde durulur. Bu derste işlenecek konular her sınıfta ayrı ayrı olmak üzere, üniteler içinde gösterilmiştir. Konuların programda verildiği gibi işleme zorunluluğu yoktur. Üniteler içinde gösterilmiş olan konuların, bulunulan yerin özelliklerine göre işlenmesi gerekir. Öğretmen bu konuların bir yandan okul çevresinin gerçek şartlarına göre değiştirip detaylandırırken, bir yandan da onlara bu çevrenin ve zamanın gerektirdiği birtakım yeni konular

ekleyecek, programda verilmiş olup da çevrede bulunmayan kısımları da çıkaracaktır (Güngördü, 2002). Görülüyor ki ders çocuklara aktarılırken öğrenme sürecinde yakın çevreden başlanarak ilerleyen zamana göre uzaklaşılabilir. Böylelikle çocuk öncelikle kendi çevresini tanımış olur.

1.6. HAYAT BİLGİSİ DERSİNİN GENEL HEDEFLERİ

Aşağıda Hayat Bilgisi dersine ait genel hedefler tablo halinde gösterilmiştir. Dersin ulaşmak istediği sonuç öncelikli olarak genel hedefler olarak verilmiştir; fakat genel hedeflerle özel hedefler birbirinden bağımsız düşünülemez.

Tablo-4: 1, 2 ve 3. Sınıf Hayat Bilgisi Dersinin Genel Hedefleri

1. Türk milletinin bir bireyi olmaktan gurur duyuş.
2. Türkiye Cumhuriyeti Devletinin bütünlüğünün bilincinde oluş.
3. Türk milletinin kültürel değerlerini benimseyiş.
4. Atatürk'e sevgi ve saygı duyuş.
5. İnsanlara sevgi ve saygı duyuş.
6. Kendine güven duyuş.
7. Dayanışma ve iş birliği içinde olmayı alışkanlık hâline getiriş.
8. Yaratıcı ve eleştirci düşünmeyi alışkanlık hâline getiriş.
9. Aile hayatının öneminin farkında oluş.
10. Okulun kendisine kazandırdıklarının öneminin farkında oluş.
11. Plânlı çalışmayı alışkanlık haline getiriş.
12. Ülke ve dünya olaylarına duyarlı oluş.
13. Sesin ve ışığın duyma ve görme ile ilgisini seziş.
14. Atatürk ilke ve inkılâplarını temel özellikleriyle tanıyabilme.

15. Çevresindeki maddeleri tanıyabilme.
16. Uzayı tanıyabilme.
17. Turizmin önemini kavrayabilme.
18. Doğa olaylarının etkilerini kavrayabilme.
19. Demokrasinin temel kurallarını kavrayabilme.
20. Sorumluluğunu yerine getirebilme.
21. Toplu yaşama kurallarına uyabilme.
22. Sağlığını koruyabilme.
23. Canlı ve cansız varlıkları koruyabilme.
24. Bilinçli bir tüketici olabilme.
25. Çevreyi koruyabilme

Kaynak: Binbaşıoğlu, 2003

1.7. HAYAT BİLGİSİ DERSİNİN ÖZEL HEDEFLERİ

Hayat Bilgisi dersinin genel hedeflerinden sonra birde ulaşılmak istenen özel hedefler vardır, bunlarda aşağıdaki tabloda maddeler halinde verilmiştir. Özel hedefler her sınıf düzeyi için ayrı ayrı verilmiştir.

Tablo-5: Birinci Sınıf Düzeyinde Özel Hedefler

1.Bayrağa saygı duyuş.	2.İstiklâl Marşına saygı duyuş.
3.Atatürk'e sevgi ve saygı duyuş.	4.Bayram sevincini duyuş.
5.İnsanlara sevgi ve saygı duyuş.	6.Atatürk ilke ve inkılâplarını tanıyabilme.
7.Bilinçli tüketicilik bilgisi.	8.Uzayı tanıyabilme.
9.Yakin çevresindeki insanlarla iyi ilişkilen kurabilme.	10. Toplu yaşama kurallarına uyabilme.

11. Hak ve sorumluluklarını yenine getirebilme.	12. Sağlıklı yaşayabilme.
13. Yeteneklerini geliştirebilme.	14. Kullandığı araç - gereçleri koruyabilme.
15. Fiziki çevreyi koruyabilme.	16. Canlı varlıkları koruyabilme.
17. Yeniliklerden yararlanabilme.	18. Zamanı iyi değerlendirebilme.

Kaynak: Binbaşıoğlu, 2003

Tablo 6: İkinci Sınıf Düzeyinde Özel Hedefler

1. Bayrağa saygı duyuş.	2. İstiklâl Marşına saygı duyuş.
3. Atatürk'e sevgi ve saygı duyuş.	4. Bayram sevincini duyuş.
5. İnsanlara sevgi ve saygı duyuş.	6. Atatürk ilke ve inkılâplarını tanıyabilme
7. Işık kaynakları bilgisi.	8. Ses kaynakları bilgisi.
9. Uzayı tanıyabilme.	10. Bilinçli tüketiciliği kavrayabilme.
11. Eğitimin önemini kavrayabilme.	12. Sosyal çevre ile iyi ilişkiler kurabilme.
13. Toplu yaşam kurallarına uyabilme.	14. Hak ve sorumluluklarını yerine getirebilme.
15. Sağlıklı yaşayabilme.	16. Yeteneklerini geliştirebilme.
17. Kullandığı araç-gereçleri koruyabilme.	18. Fiziki çevreyi koruyabiline.
19. Canlı varlıkları koruyabilme.	20. Yeniliklerden yararlanabilme.
21. Zamanı iyi değerlendirebilme.	

Kaynak: Binbaşıoğlu, 2003

Tablo–7: Üçüncü Sınıf Düzeyinde Özel Hedefler

1. Bayrağa saygı duyuş.	2. İstiklâl Marşına saygı duyuş.
3. Atatürk'e sevgi ve saygı duyuş.	4. Bayram sevincini duyuş.
5. İnsanlara sevgi ve saygı duyuş.	6. Atatürk ilke ve inkılâplarını tanıyabilme.
7. Uzayı tanıyabilme.	8. Maddenin özellikleri bilgisi.
9. Eğitimin önemini kavrayabilme.	10. Hareket-enerji-kuvvet ilişkisini tanıyabilme.
11. Bilinçli tüketiciliği kavrayabilme.	12. Canlı varlıkları koruyabilmesi.
13. Cansız varlıkları koruyabilme.	14. Sosyal çevre ile iyi ilişkiler kurabilme.
15. Toplu yaşam kurallarına uyabilme.	16. Hak ve sorumluluklarını yerine getirebilme.
17. Sağlıklı yaşayabilme.	18. Yeteneklerini geliştirebilme.
19. Kullandığı araçları koruma.	20. Fiziki çevreyi koruyabilme.
21. Yeniliklerden yararlanabilme.	22. Zamanı iyi değerlendirebilme.

Kaynak: Binbaşioğlu, 2003

1.8. HAYAT BİLGİSİ DERSİNİN ÖĞRETİM İLKELERİ

Bilindiği üzere, Hayat Bilgisi, ilköğretimin ilk dönemi olan ilk üç sınıfta öğretimin merkezini oluşturur. Bu dönemde, aslında, bir tek ders vardır; o da Hayat Bilgisi dersidir, denebilir. Türkçe, Matematik, Resim İş, Beden Eğitimi ve Müzik dersleri, bu dersle olan ilgi ve ilişkileri dolayısıyla öğretilir (Binbaşoğlu, 2003). Asıl olan dersin Hayat Bilgisi dersi olmasıyla ilgili yapılan bu açıklamanın aslında Hayat Bilgisi dersinin ne kadar önemli olduğunu ortaya koymaktadır. Bu sebeple ders öğretilirken bir takım önemli hususların göz önünde bulundurulması kaçınılmazdır.

Hayat Bilgisi birinci ve üçüncü sınıf disiplinler arası yaklaşıma göre düzenlenir. Öğretmen birçok konuyu aynı anda öğretmek zorundandır. Bu yaklaşım sayesinde tarih, coğrafya, sağlık, güvenlik ve fen gibi birçok disiplin bu dersin içeriğinde olduğuna göre toplu öğretim yaklaşımı esas alınmıştır. Bu noktada öğretmen çocukların somut dünyalarına soyut olayların geçmesini sağlar (Güçlü ve Yel, 2001). Çocuk biyolojik, psikolojik ve toplumsal varoluş gerçekliğiyle donatılmış bir bütün olarak yaşayan insandır, yani bir bireydir. O birey, genel olarak bir aile çevresinde yaşamaktadır. Öyleyse aile kavramını yaşantısını, özelliklerini, aile bireylerin görev ve sorumluluklarını, ailenin anlamını bilmelidir, yaşantısal olarak kavramalıdır. Kendisinin, aile içindeki görev ve sorumluluklarını tanımalıdır çevresinde yaşadığı ilişki kurduğu tanıştığı akran ve arkadaş guruplarını öğrenmelidir. Kendisin onlara onların kendisine neden gereksinim duyduklarını anlamalıdır (Güçlü, 2001). Ders için bu ayrıntıların göz önünde bulundurulması, bilgi, beceri, gözlem gibi kazanımların aktarılmasında yardımcı olacaktır.

II. BÖLÜM

DERS PROGRAMLARININ TARİHSEL GELİŞİMİ

2.1. CUMHURİYET DÖNEMİ ÖNCESİ HAYAT BİLGİSİ DERSİ

Hayat Bilgisi dersinin temelleri Eflatun'a kadar dayanmaktadır. Eflatun öğrenen kişinin eşyaya yaklaştırılmasını ona eşyanın gösterilmesini ve onu kullanmasını istemiştir. 16. yüzyılda İngiliz bilim adamı Bacon'un, öğrencilerin ezberlemekle değil doğrudan deneyimlerle öğrenmesi gerekliliği ilkesini W. Ratichius'ta aynı dönemde ilkokullara uygulamak istemiştir. Gözlem, düşünme ve sonra konuşma diyen 17. yüzyıl eğitimcilerinden J. A. Comenius eğitimde esaslı olarak Hayat Bilgisi konularına yer veren ve Hayat Bilgisi dersinin kurucusu olarak bilinen kişidir. 1658 yıllarında "Orbis Sensualium Pictus" adlı eserinde Comenius, Hayat Bilgisi konularını her şeyden önce dil konularına bağlamış ve derse ilk sınıflar için en uygun şekli vermiştir. Eseri, öğretimde kelimelerle eşya arasında ilişki kurma konusunda yapılan ilk çalışmadır (Belet, 1999: 12).

Osmanlılar döneminde eğitim bir hayır işi ve dinî bir görev sayılmıştır. Okulların her türlü gideri bağlı buldukları vakıf tarafından karşılanırdı. Osmanlı Devleti'nin de ilköğretim o zamanki halk tabiriyle Mahalle mektepleri ve Sıbyan Mektepleri'nde başlar (Akyüz, 2007). Sıbyan okulları Osmanlı Devleti'ndeki ilköğretim kurumlarıydı ve erkek ve kızlar birlikte karma eğitim görüyorlardı (Tazebay, 2000). Mahalle Mekteplerinde ilk zamanlarda gözleme çok önem verilmiyordu Tanzimat'tan sonra sıbyan mekteplerinde yazıya ve gözleme önem verilmiştir (Sakaoğlu, 1993).

Tanzimat Döneminde belki de en fazla önem verilen, hakkında düzenlemeler yapılan alan eğitimidir. II. Mahmut'tan itibaren eğitim alanında önemli girişimler başlatılmıştır. İptidaiyye Mekteplerinde okuma yazma öğrenilmesi üzerinde başlatılan zorunlu ilköğretim Osmanlı Devleti'nde eğitim alanında atılmış önemli bir adımdır (Yılmaz, 2004). Tanzimat yıllarından itibaren batı örneğinde okullar açılmış ve bunların programları yapıp değiştirilmiştir (Akyüz, 1996: 4).

İlkokul programlarının tarihsel gelişimine bakıldığında ilk program çalışmasının Tanzimat döneminde 1847 tarihli talimatla başlatıldığı 1913 de geçici ilköğretim kanunu

ile genişletildiği ve 1924'te “Tevhid-i Tedrisat Kanunu” ile Cumhuriyet ilkelerine göre değiştiği görülmektedir (Özden, 2006).

İlk Yenileşme Hareketleri Döneminde (1773-1839) Sıbyan Mekteplerinden yetişen çocukların Türkçe okuma-yazma bilmeyişleri ve bu mekteplerde yenileşme yapmanın zorluğu dikkate alınarak bu mekteplere dokunulmadan Rüşdiye adında ilkmektepler açılmıştır. Rüşdiyeler bugünkü ilköğretimin temelini oluşturmuştur. İlk Rüşdiyelerin programları: Arapça, Sarf ve Nahiv, Nuhbe-i Vehbi, Farsça ve Tuhfe-i Vehbi, Türkçe İnşa, Hat, Lügat ve Ahlâk derslerinden oluşmaktaydı (Milli Eğitim Dergisi, 2003)

Eğitim Bilimleri Fakültesi öğretim üyesi Prof. Dr. Yahya Akyüz Nisan 1847 de yayımlanan “Eflatun Talim ve Tedrisi ve Terbiyelerini Ne Vechiyle İcra Eylemleri Lazım Geleceğine Dair Sıbyan Mektebi Hocaları (Hocaları) Efendilere İta Olunacak Talimattır” adlı resmi bir belgeyi değerlendirmiş, Türkçeye çevirmiş ve incelediği zaman öğretim programları, öğretim araç ve gereçleri gibi ayrıntıları tespit etmiştir (Binbaşıoğlu, 2005: 56).

2.2. CUMHURİYET DÖNEMİ HAYAT BİLGİSİ DERSİ

Türk eğitim sistemini bir bütün olarak düzenleyen bugünkü milli eğitim temel kanununa benzer ilk düzenleme 1869 yılında çıkarılan Maarif-i Umumiye Nizamnamesi (Genel Eğitim Tüzüğü) ile yapılmıştır. Bu tüzükle ilköğretim zorunlu kılınmış ve süresi dört yıl olarak belirlenmiştir. 1869 dan itibaren geleneksel sıbyan mekteplerinin yanında iptidai mektep, usul-i cedide mektebi adıyla yeni okulların kurulmaya ve yeni öğretim yöntemlerinin yerleşmeye başladığı görülmüştür (MEB, 2007). Bu uygulamalar zaman içinde yenilenerek günümüze kadar gelmiştir.

Cumhuriyet döneminde eğitimin başlıca amacı, her düzeydeki okullarda örgencilere, cumhuriyetçi ve demokratik bir siyasi eğitim vermek olmuştur. Millî Eğitim Bakanlığı 19 Aralık 1923 tarihli bir genelgesinde, “mektepler Cumhuriyet esaslarına sadık kalmayı telkine mecburdurlar” ve 8 Eylül 1924 tarihli genelgede de “çocuklarımız kalplerinde ve ruhlarında, Cumhuriyet için, fedakâr olmak mefkûresini taşımalıdır” denmektedir. Cumhuriyet dönemi programları, 3 Mart 1924 tarihinde TBMM’de kabul

edilen “Tevhid-i Tedrisat Kanunu’na” dayanmaktadır (Tazebay, 2000). Türkiye’de Cumhuriyet’in ilanıyla beraber 1924 yılında çıkarılan Tevhid-i Tedrisat Kanunu (Öğretim Birliği Yasası) ile tüm öğretim kurumları Milli Eğitim bakanlığı bünyesi altında toplanmış ve okul programları üzerinde değişiklikler yapılmıştır (Özden, 2006).

Yeni devletin eğitim sistemi, yeni bir toplum yaratma anlayışının ve bu toplumdaki kişilerin gereksinimlerini karşılayacak nitelikte olması planlanmış, bu gerekçeyle Türkiye Cumhuriyeti’nde yeni müfredat geliştirme çalışmaları 1924 yılında başlatılmıştır. İlköğretim müfredatları Cumhuriyet dönemi süresince pek çok kez değişmiş müfredatlar içinde yer alan Hayat Bilgisi derslerinin yapısı da söz konusu süreçte ciddi dönüşüme uğramıştır (Şahin, 2009).

Yıllar bazında genel olarak bakıldığında müfredatlarda bu değişim görülebilmektedir. Öncelikli olarak dar bir kapsamla başlayan müfredat geliştirmeleri ilerleyen yıllarda önemli ölçüde genişlemiştir. Daha açık ifade edilecek olursa bu çalışmaların başladığı ilk yıllarda ortaya konulan müfredatlar zaman için de genişletilmiş ve zaman içinde açıklama veya kazanımlarında genişletilmesiyle bugünkü halini almıştır.

Cumhuriyet döneminde ilkokullarda ilgili 1926, 1930, 1932, 1936, 1948, 1962, 1968, 1989, 1993, 1995 yıllarında düzenlemeye gidilmiştir 1926 programında ilk mektebin başlıca “genç neslin muhitine faal halde intibak ettirmek suretiyle iyi vatandaşlar yetiştirmektir” ilkesi temel alınmıştır. Hayat Bilgisi dersine haftada dört saat olmak üzere birinci ikinci ve üçüncü sınıflarda yer verilmiştir. 1926, 1930, 1932 ve 1936 programlarında 1926 programındaki amaca; bedence ve ruhça en iyi alışkanlıklara sahip olmak, Türk Toplumuna ve cumhuriyet idaresine intibak etmek, faydalı olmak, milli, medeni ve insani fikir ve hislere sahip bir hale getirmek gibi ilkeler de eklenmiştir (Sönmez, 1998). Bu ilkelerin eklenmesinin, çocukların toplum olarak bir arada yaşama olgusunu daha iyi anlamalarına olanak sağlayacağı açıktır. Bununla birlikte yine bu dersin toplumsal açıdan bir kez daha önemi ortaya çıkmaktadır.

Dersler bu programlarında tabiat ve toplumsal yaşayışla ilgili iki başlık altında toplanmış, birinci sınıfta beş, ikinci sınıfta altı, üçüncü sınıfta yedi saat olarak yer almıştır. 1962 ve 1965 program taslaklarında Hayat Bilgisi, toplum ve ülke incelemeleri dersleri başlığı altında yer almıştır. 1968 ve 1995 programında ise amaçlar yakın çevreyi

tanımayla ilgili, yurttaşlık görevleri ve sorumlulukları yönünden toplumda insanların birbirleriyle olan ilişkileri yönünden, ekonomik yaşam fikrini ve yeteneklerini geliştirme yönünden ve daha iyi yaşama yeteneklerini geliştirme yönünden olmak üzere beş başlık altında toplanmıştır (Sönmez, 1998). Burada ortaya çıkan sonuç şöyle değerlendirilebilir, 1962 ve 1965 yıllarında bu konuya ilişkin kapsamın dar olduğu fakat 1968 ve 1995 yıllarında kapsamın genişletildiğidir. Burada konuların kapsamı ve içeriği genişletilerek ayrı başlıklar altında ayrıntısının artırılarak verilmesi programın tarih içinde geliştiğine bir örnek olarak verilebilir.

2.3. CUMHURİYET DÖNEMİ HAYAT BİLGİSİ PROGRAMLARININ GENEL ÖZELLİKLERİ

2.3.1. 1924 Yılı Hayat Bilgisi Dersi Programı Genel Özellikleri

1924 ilkokul müfredatı, yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti'nin eğitim ve öğretim anlayışı, ihtiyacı ve şartları düşünülerek hazırlanmıştır. 1924 ilkokul müfredatında, ders isimleri önceki müfredattan büyük bir değişiklik içermese de asıl değişiklik ders konularında gerçekleştirilmiştir. Proje niteliğinde olan 1924 müfredatı iki yıl uygulamada kalmıştır. 1924 müfredatındaki doğa incelemesi, ziraat, sağlık bilgisi, ahlak sohbetleri ve yurttaşlık bilgisi, tarih ve coğrafya derslerinin konuları genel olarak Hayat Bilgisi dersi içeriğine sahiptir (Şahin, 2009).

Ankara'da ikinci Heyet-i ilmiye toplantısında ilköğretimle ilgili şu kararlar alınmıştır:

1. ilköğretimin altı yıldan beş yıla indirilmesi,
2. ilk öğretmen okulları öğretim süresinin dört yıldan beş yıla çıkarılması,
3. ilkokul öğretim programının geliştirilmesi.
4. Ders kitaplarının yazdırılması (Tazebay, 2000).

Bu yıllardan itibaren dersin kapsamının genişletilmeye başlandığı ve sürekli olarak kendini yenileyerek günümü doğru bugünkü halini almaya başladığı görülmektedir.

Cumhuriyet döneminden itibaren ders çeşitli değişiklik ve yenilemelerle geliştirilmeye devam edilmiştir.

2.3.2. 1926 Yılı Hayat Bilgisi Dersi Programı Genel Özellikleri

1926 ilkokul müfredatı gerek biçim gerekse içerik olarak öncekilerden ayrılır. Müfredatta derslerin isimlerinin yanı sıra amaçları, konuların işlenişi sırasında dikkat edilecek noktalar da yer almıştır. Bu müfredatta 1924’de Türkiye’ye davet edilen John Dewey’in raporunda, üzerinde önemle durmuş olduğu “Hayat Bilgisi, toplu tedris ve iş okulu” kavramlarına yer verilmiştir. Böylece derslerin birbirinden kopuk olarak işlenmelerine son verilmiş, ilköğretimin ilk üç sınıfında dersler hayat ve toplum ekseninde bütünlendirilmiştir. 1926 ilkokul müfredatının amacı, ilkokulun genç nesli yaşadığı yöreye etkin bir şekilde katkı sağlayan bir vatandaş yetiştirmesi olarak belirtilmiştir (Şahin, 2009). Burada dersin hayatla olan ilişkisi üzerine durularak dersin önemi vurgulanmış ve birey yetiştirmedeki yeri sağlamlaştırılmıştır. Ayrıca ders dağınık bir yapıdan toplum eksenli bir yapıya kavuşturularak bütün halinde ele alınmaya çalışılmıştır.

Millî eğitimin ana sorunlarını görüşmek, gerekli kararları almak üzere 26 Aralık 1925, 8 Ocak 1926 tarihlerinde Ankara’da Üçüncü Heyet-i ilmiye toplantısı yapılmıştır. İlköğretime dair alınan en önemli karar, eğitim-öğretim işleri ile ilgili sürekli çalışacak olan “Talim ve Terbiye Dairesi”nin kurulması olmuştur (Gürkan ve Gökçe, 1999).

2.3.3. 1929 Yılı Hayat Bilgisi Dersi Programı Genel Özellikleri

1929 talimatında eğitim ve öğretimde sınıf tarzı uygulama olması gerektiği belirtilerek öğretimin merkezinde öğretmenin olduğu belirtilmiştir. İlkokullarda öğretmenlerin ihtisas dallarına ayrılması da uygun bulunmamıştır. Hayat Bilgisi dersinin hayat ve toplumla iç içe olması gerektiği belirtilerek Türkçe, Tarih ve Coğrafya derslerinde çocuklara milliyet ve vatan eğitimi gerektiği ifade edilmiştir (Gelişli 2005). Programın yeni yapılan eklemelerle ayrıntısının biraz daha genişlediğini görmekteyiz. Fakat bu yılda yapılan programın dili günümüz Türkçesinden uzak sade olmayan bir yapı gösterdiği de tespit edilmiş, bununla birlikte sonraki yıllarda yapılan programlarda günümüz Türkçesine yaklaşıldığı belirlenmiştir.

Eğitim ve öğretimin planlı olması gerektiği belirtilmiş, her ders için önceden plan yapılması uygun görülmüştür. Talimatnamenin en önemli maddesinden biri de günümüzde bile tam olarak gerçekleştirilemeyen ders kitaplarının yardımcı ders aracı olduğu, öğrencinin öğrenme öğretme etkinlikleri sonucu okulda öğrenmeyi gerçekleştireceği, ders kitaplarının ise eksik kalan öğrenmeleri tamamlayacak araçlar olduğunun belirtilmesidir (Gelişli 2005).

2.3.4. 1936 Yılı Hayat Bilgisi Dersi Programı Genel zellikleri

1936 ilkokul müfredatına göre yeni müfredat öğrencileri ezbercilikten kurtarmayı amaçlamış, canlı mevzular etrafında öğrencinin gözlemler, incelemeler yaparak ulusal sorunlarla sıkı bir şekilde ilgilenmelerini sağlamayı amaçlamıştır. Toplu ğretim, ilkokulun yöntemi olarak belirlenmiş ancak nc sınıfın sonuna doğru, öğrencilerin olayları ve cisimleri bilimsel kurallara göre inceleme yeteneklerinin arttırılması amacıyla Hayat Bilgisi dersinin derece derece gruplara ve dallara ayrılması istenmiştir (şahin, 2009).

İlk kez ilkokulun eğitim ve ğretim ilkeleri belirlenmiştir. iki devreli sistem devam etmiş, ancak ilk iki yıl birinci devre, son üç yıl ikinci devre olarak belirlenmiştir. Derslerin hedeflerine yer verilmiş ve her dersin hedefleri ile Türkiye Cumhuriyeti'nin ilkeleri arasında bağ kurulmuştur. 12.11.1937 tarihli bir genelge ile "birleştirilmiş ve birleştirilmemiş sınıflarda ğretim biçimleri uygulamalar, öğrencilerin etkinlikleri" başlığı altında bir ek program düzenlenmiştir (Gelişli, 2005).

2.3.5. 1948 Yılı Hayat Bilgisi Dersi Programı Genel zellikleri

1948'de yapılan yeni ilkokul müfredatı yaklaşık 20 yıl uygulamada kalmıştır. 1948 müfredatı, bilgi öğretimini esas kabul etmiştir. 1948 programında, millî eğitimin amaçları; toplumsal bakımdan, kişisel bakımdan, insanlık ilişkileri bakımından ve ekonomik hayat bakımından, olmak üzere dört grupta toplanmıştır. Her ders için ele alınması gereken konu ve ünite sayısını fazlalaştırmak suretiyle yüklü bir içeriğin meydana gelmesine yol açmıştır. 1948 ilkokul müfredatında da ilkokulun temel ödevlerinden birisinin "milli kültürü aşılamak" olduğu ifade edilmiştir (şahin, 2009). Bu programa bakıldığında diğer programlara göre en kapsamlısı olduğu görülmektedir.

Konular üniteler ayrı ayrı verilmiş ve programın başında iki maddeden oluşturulan amaç kısmı ile on sekiz maddelik bir açıklama metni bulunmaktadır. Ardından sınıf sınıf ders konuları verilmiştir ve her konunun eğitsel sonucu belirtilmiştir.

2.3.6. 1968 Yılı Hayat Bilgisi Dersi Programı Genel Özellikleri

1968 ilkokul müfredatı yaklaşık 30 yıl uygulanan uzun süreli bir müfredat olmuştur. 1968 müfredatının getirdiği en önemli yenilik daha önceki müfredatlarda Hayat Bilgisi dersi için sağlanmış olan toplulaştırma anlayışının ilkokulun 4. ve 5. sınıfında da uygulanmasıdır. Bu müfredat ile Hayat Bilgisi dersinin yanında sosyal bilgiler ve fen bilgisi dersleri de mihver ders olarak kabul edilmiştir. 1968 müfredatında hedeflerin tamamı öğrenciye dönük hale getirilmiştir (Şahin, 2009). Bu program da ayrıca ders konuları üniteler altında toplanmıştır, belirli gün ve haftalar her sınıfa eklenmiştir.

2.3.7. 1998 Yılı Hayat Bilgisi Dersi Programı Genel Özellikleri

1997'de kesintisiz sekiz yıllık ilköğretim uygulamasına geçilmesinin ardından Milli Eğitim Bakanlığı yeni bir ilköğretim programı hazırlamıştır. 1998 müfredatı davranışçı yaklaşıma göre genel olarak çerçeve müfredatı niteliğini taşıyan bir yapıda hazırlanmıştır. Bu bakımdan üniteler yurt genelinde ortak ihtiyaçları karşılamak üzere ana maddeler halinde belirlenmiştir. Ancak sınırlandırılması gerekli görülen ünitelerde ayrıntılara yer verilmiştir (Şahin, 2009).

Bilindiği üzere ilköğretim eğitimin en önemli noktasını oluşturmaktadır, burada kazanılan bilgi ve beceriler çocuğun hayatında ve kendine yön vermesinde çok önemli bir yere sahiptir. Bu sebeple dersin konuları ve bu konuların kapsamı özenle seçilmelidir.

III. BÖLÜM

CUMHURİYET'İN KURULUŞUNDAN GÜNÜMÜZE HAYAT BİLGİSİ DERSİ PROGRAMLARININ İNCELENMESİ

3.1. CUMHURİYET DÖNEMİ HAYAT BİLGİSİ PROGRAMLARININ İNCELENMESİ

3.1.1. 1924 ve 1930 Yılları Arası Hayat Bilgisi Programlarının İncelenmesi

Hayat Bilgisi dersine bakıldığı zaman dersin çocuğun temel yaşam becerileriyle donatılmasını ve çocuğa bunu kazandırmak için bir takım bilgilere ulaşmasını sağlamayı hedeflediği söylenebilir. Programlar çocuğu merkeze alan bir yapıyla hazırlanmış ve buna göre günümüze kadar gelişerek gelmiştir. Yıllara ve ihtiyaçlara göre Hayat Bilgisi programı yenilenmiştir, özellikle 2005 yılında bu yenilenme çok açık bir şekilde görülebilir.

Bundan önceki yıllara ait ilkökul programlarındaki Hayat Bilgisi dersi incelendiğinde, 1930 yılında ilk devre sınıf bir, iki, üç başlığı altında dersin özellikleri belirtilerek başlanmıştır. Daha sonra dersin hedefi maddeler halinde açıklanmıştır. Devamında Hayat Bilgisi dersinde dikkat edilecek hususlar verilmiştir, ardından ders konuları ve kazanımlar sırasıyla açıklanmıştır.

3.1.1.1. 1924 ve 1930 Yılları Arası Programlarda Hayat Bilgisi Dersi

Cumhuriyetin ilk yıllarında yer alan bu programda dersle ilgili bir açıklama yapılmıştır. Burada “Dersin Mahiyeti” adı altında Hayat Bilgisi dersinin ne olduğu açıklanmıştır. İlk dikkat çeken unsur ise anlatımın günümüz Türkçesinden uzak oluşudur. Özetle burada kullanılan birçok kelime, tamlama veya terim bugün kullanılmamaktadır. Bu yılda yapılan programların adı İlk Mektep Programı olarak geçmektedir.

Aşağıda bu programlarda yer alan içeriğin orijinal ilkönce verilmiş, ardından bu içerik açıklanmıştır.

Eski programlardaki Tabiat Tetkiki Ziraat ve Hıfzıssıhha, Coğrafya ve Tarih

mebadisi, Muhasabatı-Ahlâkıye ve Malûmatı-Vataniye dersleri birçok cihetlerden yekdiğerile alakadar olduğundan bunlar ilk mektebin birinci devresini teşkil eden ilk üç sınıfa Hayat Bilgisi unvanı altında bir derste cemedilmiş ve müfredat buna göre tertip olunmuştur. Hayat Bilgisi dersinin lisan dersindeki “şifahi temrinlerle” de sıkı bir rabıtası vardır. İlk üç sınıfta muhtelif derslerin mevzuları arasında sıkı bir münasebet gözetilecek ve tedrisatın mihverini Hayat Bilgisi dersi teşkil edecektir. Dördüncü ve beşinci sınıflarda da dersler arasındaki rabıta ve münasebetlerin muhafazasına itina edilmekle beraber Tabiat dersleri, Eşya Dersi, Yurt Bilgisi, Tarih ve Coğrafya dersleri ayrı ayrı olarak tedris olunacaktır (MEB, 1930).

Programda dersin özellikleri anlatılmış ve yapılan açıklamada çeşitli derslerin Hayat Bilgisi dersi altında toplandığı ve ilk üç sınıfta bu ders adı altında verileceği belirtilmiştir. Daha sonra dersler dördüncü ve beşinci sınıfta tekrar ayrılarak müfredatta yerini alacaktır.

Bu yıldaki programda, dersin hedefi 9 madde altında toplanmıştır ve dersin içeriğinden sonra programda verilmiştir.

1. Madde: İçinde yaşadığı coğrafi muhitte tesadüf edilen en maruf taş maden nebat ve hayvanları çocuğa tanıttirmek; etrafında cereyan eden tabii hadiseleri tetkik ve izah ettirmek; canlı mahlûkların yaşama şartlarını ve bunların yekdiğerlerine karşı icra ettikleri tesirleri göstermek (MEB, 1930).

Birinci maddede çocuğun içinde yaşadığı çevrenin tanıtılması ve doğadaki olayların nasıl olduğunun ve nasıl geliştiğinin açıklanması amaçlanmıştır.

2. Madde: Bir taraftan suyu, havası ve toprağı ile tabii muhitin insan üzerine yaptığı tesirleri diğer taraftan insanın hayvan beslemek orman yetiştirmek toprağı işlemek, yollar yapmak kanallar açmak suretiyle tabiat üzerinde vukua getirdiği tahavvülleri göstermek (MEB, 1930).

İkinci maddede doğanın insan üzerine yaptığı etkileri ve insanın doğayla olan etkileşimi üzerinde durulmaktadır.

3. Madde: Çocuğun mensup olduğu muhitteki insanların mesai ve faaliyetlerini

tetkik ettirmek. Aile nahiye belediye ve hükümet teşkilatını gayet müşahhas bir surette öğretmek (MEB, 1930).

Programdaki üçüncü maddede çocuğa, çalışanların hangi iş kollarında faaliyet gösterdikleri ve aile, belediye ve hükümet gibi oluşumların neler olduğunun öğretilmesi üzerinde durulmaktadır.

4. Madde: Müşahedeye müstenit tetkiklerle çocuklara insanın vücudu ve vücuttaki azaların vazifeleri hakkında malumat vermek (MEB, 1930).

Dördüncü maddede insan vücudunun çocuklara gözlem yoluyla tanıtılması üzerinde durulmaktadır.

5. Madde: Mektep hayatında aile veya şehir muhitindeki insanlar arasında tahaddüs eden hakiki vakalar münakaşa edilmek veyahut hayali masallar ve hikâyeler nakletmek suretiyle çocuklara ahlaki telkinler yapmak (MEB, 1930).

Beşinci maddede çocuklar gerçek olayların veya masal hikâye gibi anlatımların yardımıyla güzel ahlak sahibi olmaları üzerinde durulmaktadır.

6. Madde: Mektebin bulunduğu köy kasaba veya civarının avarızını tetkik ettirilerek coğrafyaya ve yine aynı muhit dâhilinde bulunan meşhur binalarla abideler ve onlarla alakadar tarihi şahıslar hakkında malumat verilerek tarihe bir hazırlık yapmak (MEB, 1930).

Altıncı maddede genel olarak çocuklara tarih bilinci kazandırmak ve tarih derslerine hazırlık yapmak amacıyla çevredeki tarihi yapıların tanıtılması üzerinde durulmuştur.

7. Hayat Bilgisi dersine müteallik müşahede ve tecrübeleri ve dersler alakadar resim el ve toprak işlerini ve koleksiyonları bizzat çocuklara yaptırmak suretiyle onları faaliyete sevk etmek, kendilerine işlemek ve çalışmak zevk ve hevesini vermek (MEB, 1930).

Bu maddede çocuklara el becerisi kazandırmak ve derse olan ilgilerini yükseltmek için uygulanması gereken yöntemlerden bahsedilmiştir.

8. Madde: Bir taraftan çocukların tetkik ve müşahede kabiliyetlerini artırmak diğer taraftan gördüklerini ve bildiklerini bizzat şifahen, tahriren ve iş vasıtasıyla doğru ve güzel ifadeye alıştırmak (MEB, 1930).

Burada çocukların gördüklerini veya öğrendiklerini incelemeleri ve bunu anlatabilmeleri üzerinde durulmuştur.

9. Madde: Müşterek mesai sayesinde talebe arasında teavün ve tesanüt hislerini uyandırmak ve kuvvetlendirmek (MEB, 1930).

Programın dersin hedefleriyle ilgili bu son maddesinde derste çocuklar arasında yardımlaşma ve dayanışmanın artırılması üzerinde durulmuştur.

3.1.1.2. 1924 ve 1930 Yılları Arası Programlarda Hayat Bilgisi Dersi İle İlgili Açıklamalar

İlkmektep programında daha sonra, dersin nasıl öğretileceği konusu ve nelere dikkat edilmesi gerektiği maddeler halinde verilmeye devam edilmiştir. Burada 10 maddelik bir açıklama yapılmıştır. Bu maddelerde öğretmenin nelere dikkat etmesi gerektiği ve hangi yöntemleri izlemesi gerektiği gibi hususlar açıklanmaya çalışılmıştır.

Bu maddeler programdaki haline sadık kalınarak aynen alınmış, altına da açıklamaları yapılmıştır. Madde sıraları da programdaki aynı sıra ile verilmiştir. Bu maddelerin genelinde dersin özelliklerine ait açıklamalar bulunmaktadır.

1. İlkmektebin ilk üç senesinde okutulan Hayat Bilgisi dersi bütün tedrisatın esas mihverini teşkil edecektir. Lisan, Hendese, Elişi, Resim, Musiki, Cimmastik (jimmastik) dersleri bu dersle sıkı bir surette münasebettar olacaktır. Mamafih Hayat Bilgisi programında sayılan mevzuların tedrisinde hareket noktası mutlaka Hayat Bilgisi dersi olmak icap etmez. Bazen hesap, hendese, lisan, elişleri, resim gibi dersler dahi mevzulardan biri veya hariçten bir mevzu için hareket noktası olabilir (MEB, 1930).

Bu maddede ilkokulun ilk üç yılında öğretimin esas temelini genel olarak Hayat Bilgisi dersinin oluşturacağı ve diğer derslerle sürekli ilişki içinde olacağı belirtilmiştir.

2. Umumiyetle tedris mevzuları programda sayılan maddelerdir; fakat

programdaki sıranın harfiyen takibi mutlaka lazım değildir (MEB, 1930).

Programdaki sırayı takip etmenin mutlaka gerekmediği sıranın atlanarak yada farklı bir şekilde takip edilebileceği üzerinde durulan bu madde programın yol gösterici bir kılavuz olduğunu da vurgulamış olmaktadır.

3. Her bir hadiseyi vukuu zamanında tetkik ettirmek lazımdır güneş tutulması, kuyruklu yıldız zuhuru, şimşek çakması, yağmur kar ve dolu yağması feyezan gibi hadiseler vukuları zamanında tedrisatta hareket noktası ittihaz olunmalıdır (MEB, 1930).

Bu maddede özellikle, doğa olayların olduğu anda açıklanması gerektiği üzerinde durulmuştur. Yağmurlu havalarda veya buna benzer doğa olaylarının görüldüğü zamanlarda çocuklara açıklama yapılmasının uygun olacağı belirtilmiştir.

4. Memleketin her tarafında tabii muhitin ahval ve şeraiti o muhitte yaşayan insanların hayat ve maişet tarzları bir değildir (MEB, 1930).

Bu maddede ülkemizde her yerin bir olmadığı farklı özellikler taşıdığı ve farklı yerlerde yaşayan insanların geçim tarzlarının farklı olduğu söylenmektedir.

5. Hayat Bilgisi dersine müşahedelere istinaden vermek icap ettiğinden müsait havalarda muallim talebesini avlu ve bahçeye çıkarmalı; onlara tarlalarda meyve sebze ve çiçek bahçelerinde tetkikler yaptırmalı; iktidarları nispetinde çocukları bahçe işlerinde iştirak ettirmelidir (MEB, 1930).

Öğrencilere Hayat Bilgisi dersinin bir gereği olarak uygun ortam bulunduğu zaman sınıf dışında da, okul bahçesi veya farklı yerlerde incelemeler yaptırılması gerektiği belirtilmiştir.

6. İkinci ve üçüncü sınıf talebesi Hayat Bilgisi derslerine mahsus olmak üzere birer defter tutarlar. Bu deftere yaptıkları müşahedelerin hulasalarını yazarlar, resimlerini ve krokilerini gayet basit surette çizerler (MEB, 1930).

Altıncı maddede ikinci sınıftan itibaren defter tutulması gerektiği belirtilmiş bununla birlikte bu defterlere öğrencilerin sadece yazı yazmak için değil, resim ve kroki

için de kullanabilecekleri söylenmiştir.

7. Talebeye münferiden yapmak üzere bazı vazifeler verildiği gibi bazen bir vazifenin ifasını veyahut talebeden bir grup deruhde ederek müştereken çalışırlar (MEB, 1930).

Yedinci maddede öğrencilere tek başına yapabilecekleri bazı görevler verilebileceği gibi, gurup çalışması yapmalarını sağlamak için de görevler verilebileceği belirtilmiştir.

8. Çocukların müşterek faaliyetleri için mektepte lâakal bir iş odasının tefriki lazımdır. Bu odada işlemeye mahsus masalar ve kullanılacak aletler bulunur. Ayrıca iş odası tefrikine binası müsait olmayan mekteplerin dersanelerinde adi sıralar iş masası haline kalbedilebilir (MEB, 1930).

Öğrencilerin ortak kullanabilecekleri en az bir iş odasının bulundurulması ve bu odalarda kullanılacak aletlerin ve masaların olmasının olmasının gerektiği; ancak bazı okul binalarının böyle bir iş odası oluşturmaya imkânı yoksa o zaman okulda kullanılmayan eski sıraların iş masası şeklinde kullanılabilirliği belirtilmiştir.

9. Bir sene zarfında talebenin tuttıkları müşahede defterleri yaptıkları işler ve koleksiyonlar muhafaza edilecek ve sene sonunda muallimin murakabesi altında yine talebe tarafından tertip ve tanzim edilecek sınıf sergisinde teşhir olunacaktır (MEB, 1930).

Öğrenciler tarafından bir yıl boyunca tutulan defterlerin veya elışı gibi çalışmaların saklanıp sene sonunda sınıfta düzenlenecek bir sergide gösterilmesinin istendiği dokuzuncu maddede bunu öğretmenin öğrencileriyle organize etmesi belirtilmektedir.

10. Her sene 29 Teşrinievvel tarihine tesadüf eden Cumhuriyet Bayramı ile Büyük Millet Meclisinin ilk açılmasının yıl dönümü günü olan 23 Nisan Bayramı mektepte ayrıca tes'it edilecektir. Bu maksatla bayramdan bir hafta evvel talebe hazırlığa başlar (MEB, 1930).

29 Ekim Cumhuriyet Bayramının ve 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk

Bayramının ayrıca okulda kutlanması gerektiği belirtilmiş, bunun için gerekli hazırlıkların yapılması ve çocukların bir hafta önceden hazırlanmaları bu maddeyle programda yer almıştır.

Hayat Bilgisi dersinin nasıl işleneceğine dair açıklamaların yapıldığı programdaki bu maddelerden sonra program ders müfredatı ile devam etmektedir. Hayat Bilgisi Dersinin Müfredatı başlığı altında birinci sınıfta kırk dokuz madde, ikinci sınıfta otuz altı madde ve üçüncü sınıfta kırk bir madde yer almaktadır. Birinci sınıf Mektebimiz, Evimiz ve Ailemiz, İlkbahar, Yaz gibi konulardan oluşmaktadır, bu konular maddeler halinde açıklanmıştır. İkinci sınıf Sonbahar, Cumhuriyet Bayramı, Kış, İlkbahar, Yaz gibi konulardan oluşmaktadır. Bu konularda yine müfredatta maddeler halinde açıklanmıştır. Üçüncü sınıf konuları ise Sonbahar, Cumhuriyet Bayramı, Kış, İlkbahar konularından oluşmaktadır, bu yıldaki programda ileriki yıllara göre bir sadelik görülür bu yılki programda ders konularının ve açıklamaların gelecek yıllara göre daha az olduğu, ilerleyen yıllarda bu maddelerin ve konuların genişletildiği belirlenmiştir.

3.1.1.3. 1924 ve 1930 Yılları Arası Programlarda Hayat Bilgisi Dersi Konuları

Bu yıldaki ders programında konular ana başlıklardan sonra maddeler halinde verilmiştir. İlk konu mektebimiz konusudur. Programda dersin haftada dört saat okutulacağı belirtilmiştir.

1. Dershanelerde çocukları sıralara oturtmak ve her birinin yerini tayin etmek çocukların boylarını ölçmek ve sıkletlerini tartmak (MEB, 1930).
2. Talebenin Muallimle ve birbirleriyle tanışması, talebeye isimlerini söyletmek; babalarının isimlerini söyletmek (MEB, 1930).

Programda konular yukarıda ki şekilde olduğu gibi maddelenerek alt alta sırayla verilmiştir. Her bir konunun başlığı yazıldıktan sonra sıra sayısı değiştirilmeden konular yazılmaya devam edilmiştir. Bir başka konu ilkbahar konusudur.

3. Günlerin uzaması, havaların ısınması, karların erimesi, derelerin nehirlerin kabarması, ilkbaharda mekteplerde yapılan işler, sobaların kaldırılması, evlerin

temizlenmesi.

Konuların programda yer alış şekli yukarıda gösterilen şekilde her bir madde numaralandırılarak belli bir sıra halinde verilmiştir. Sınıf sırası değiştiğinde ikinci üçüncü sınıf gibi numara sırası tekrar birden başlamaktadır.

3.1.2. 1948 Yılı Hayat Bilgisi Programının İncelenmesi

1948 Hayat Bilgisi programı incelendiğinde programın tamamen farklılaştığı görülebilir, burada ilk dikkat çeken husus ise programın dilinin sadeliğidir. 1948 yılı programına bakıldığında ilk olarak Hayat Bilgisi başlığı altında dersin açıklamasıyla başlar. Aşağıda yine önceki programlarda olduğu gibi programlarda yer alan metinlerin orijinal halleri verilmiş sonra bu metinler açıklanmıştır.

Hayat Bilgisi dersi bir gözlem, yaşama, iş ve deney dersidir. Onun için bu derste öğrencilerin bizzat eşya ve olaylarla karşı karşıya gelme ve bunları yaş seviyelerine uygun bir şekilde incelemelerine yol açılacaktır. Hayat Bilgisi dersinin konusu doğrudan doğruya çocukların duyularına hitaben yakın çevreleridir. Birinci ve ikinci sınıfta daha ziyade çocuğun en yakın çevresi ev, okul, mahalle veya semttir. Üçüncü sınıfta ise bütün şehir veya köy ve bunların öğrenciler tarafından incelenmesi mümkün olan kısımları üzerinde durulur. Her sınıfın organik bir bütün teşkil eden Hayat Bilgisi konusu da bir takım hayat safhalarına ayrılır. Programda her sınıf için maddeler altında gösterilen her hayat konusu böyle bir hayat safhasıdır hayat safhalarının paragraflar halinde tespit edilen ve gene kendi başlarına birer bütün teşkil eden bölümlerinde hayat levhalarıdır. Öğrenciler çevrelerindeki tabii ve toplumsal hayatı kendi görüş ve anlayışlarına uygun olarak böyle hayat safhaları halinde incelerken çeşitli istidalarını işlermiş, hayatı bir takım bilgi ve maharetler kazanmış ve ikinci devrenin en çok bilimsel görüş altında sıralanmış dersleri ve konuları için hazırlanmış olurlar (MEB, 1948).

Programda ilk önce Hayat Bilgisi dersin açıklamasıyla başlamış daha sonra çocuğu hangi sınıfta daha çok neyin ilgilendirdiği ve çevrenin çocuk üzerindeki etkisinin sınıflara göre ayrımıyla devam edilmiştir. Daha çok dikkat edilecek olursa burada dersin çevreyle olan bağı anlatılmıştır.

Hayat Bilgisi Dersi, Tabiat Bilgisi Dersi, Tarih, Yurttaşlık Bilgisi ve coğrafya gibi ikinci devre derlerinin birinci devredeki temeli olmakla beraber mahiyeti bakımından onlardan ayrılır bu ders çocuğa içinde tabii ve sosyal gerçeği onun ruhi durumuna uygun olarak bütün halinde kavratmaya uğraşır. Bu bakımdan tabii ve sosyal hayatla ilgili varlıkları ve olayları bunlar arasındaki bağılılığı bozmadan gözden geçirilir. Bir hayat safhası içinde coğrafya, tarih, tabiat ve toplulukla ilgili varlıklar ve olaylar birbirleriyle olan tabii ilişkilerini muhafaza ederek yan yana ve iç içe yer alırlar, onun için Hayat Bilgisi çocukların mesela bir hayvan bir bitkiyi tasvir sınıflama anatomik bakımdan inceleme gibi zooloji ve botanik bilimlerinin gerektirdiği bir yolda yürüyerek değil çocuk ve çevresiyle olan ilişkisi bakımından incelenir (MEB, 1948).

Dersle ilgili yapılan açıklamalara bakılmaya devam edildiğinde dersin diğer pek çok ayrı dersin temeli olduğu anlatılmaktadır. Ayrıca açıklamalarda çevre üzerinde durulmaya devam edilmiş doğal varlıkların ve sosyal varlıkların arasındaki ilişki üzerinde durulmuştur.

Bununla beraber üçüncü sınıfta bir yandan öğrencilere içinde yaşadıkları kasaba köy ve bunun en yakın çevresi hakkında genel bir görüş kazandırmaya çalışırken öte yandan da aynı cinsten olan tabiat, tarih, yurttaşlık bilgisi ve coğrafyadan her biriyle ilgili eşya ve olayları ele alarak çocukları ikinci devrenin sözü geçen dersleri için hazırlarlar. Hayat Bilgisi ayrıca bütün birinci devre öğretiminin bel kemiğidir. Türkçe, aritmetik resim, resim iş, yazı, müzik ve beden eğitimi dersleri hayat konularını çeşitli yollardan ifade ederler. Birinci devre öğretimi bu surette bir bütün halini alır (MEB, 1948).

Açıklamalarda belirtilen özelliklerden biride dersin sonraki yıllara ciddi bir hazırlık yaptığıdır, bunu diğer derslerin bel kemiğidir ifadesinden anlamak mümkündür.

3.1.2.1. 1948 Yılı Hayat Bilgisi Programındaki Amaçlar

Programın başında Hayat Bilgisi başlığı altında dersin ne olduğunun açıklanmasından sonra program “Amaçlar” başlığı ile devam etmektedir, burada iki maddelik bir amaç belirtilmiştir. İlk madde kendi içinde dört ayrı maddeden oluşmaktadır.

1. Evde okulda ve okulun bulunduğu köyde kasabada ve şehirde ilk üç sınıf öğrencileri tarafından kavranması mümkün olan tabiat, aile, tutum ve toplumsal yaşamayla ilgili gündelik hayat olaylarını çocukların gözleyip incelenmelerine yardım ederken:

a) Onlara gündelik tabiat olaylarını doğru bir şekilde yorumlamaların sağlayacak bilgi, tabiat güzelliklerine karşı sevgi ve tabiat öğelerinin korunması için iyi alışkanlıklar kazandırmak:

b) Öğrencilerin evde okulda ve çevredeki insanlarla münasebetlerinde sevgi saygı doğruluk işbirliği ve onlarda yurda ve millette bağlılığın temelini kurmak:

c) Gündelik olaylarda her gün kullandığımız eşyada yakın yurdun anıtlarında geleneklerinden ve tanınmış insanların hayatında hareketle geçerek öğrencilerde oluş fikrini uyandırmak:

d) Çocuğa çevresini ve yaşama şartlarını coğrafya bakımından gözden geçirtmek (MEB, 1948).

Birinci maddeye ilişkin dört ayrı amaç belirlenmiştir. Burada çocukların gözlem ve incelemelerinde, onlara yardım ederken dikkat edilecek hususlar belirtilmiştir.

2. Yavaş yavaş tabiat ve toplumsal yaşayışla ilgili gündelik olayların gözlenip incelenmesi sonucunda varılacak gündelik olayların gözlenip incelenmesi sonucunda varılacak genel kavramların yardımıyla çocukları başka bilim dallarına uygun bir görüş ve inceleme yoluna hazırlamak (MEB, 1948).

İkinci madde ise, çocuğun birinci maddedeki açıklamaların ve gündelik yaşamın incelenmesi sonucunda ulaşılabacak kavramların ya da düşüncelerin başka bilim dallarına aktarılmasını ve onlarla ilgili düşünce üretilmesini belirtmektedir.

3.1.2.2. 1948 Yılı Hayat Bilgisi Programındaki Açıklamalar

Bu programda amaçların ardından programla ve dersle ilgili açıklamalar yer almıştır. Bu açıklamalar toplam on sekiz maddeden oluşmaktadır.

Hayat Bilgisi derslerinde işlenecek konular programda gösterilmiştir; ancak genel olarak tespit edilen bu konuların bulunan yerin özelliklerine göre işlenmesi gerekir. Öğretmen bu konuların bir yandan okula çevresinin gerçek şartlarına göre değiştirip teferruatlandırırken öte yandan da onarla bu çevrenin gerektirdiği ve zamanın getirdiği bir takım yeni konular ekleyerek, programda verilmiş olup da çevrede bulunmayan hayat safha ve levhalarını da hesaba katmayacaktır. Bu çeşit değişikliklerin yapılmasını sağlamak için programda az sayıda konu verilmiştir bu çevrenin tabii ve toplumsal şartlarına göre seçilip ayarlanmayan konular Hayat Bilgisi konusu olamaz. Her yer için işlenecek konular o çevredeki özellikleriyle ele alınmalıdır. Mesela postane konusu herhangi bir şehirde rastladığımız veya genel olarak tasarladığımız bir postane olarak değil bulunduğumuz her yerin postanesi veya posta hizmeti göz önünde bulundurularak işlenmelidir. Hayat Bilgisi ve dolayısıyla bütün birinci devre öğretiminin gerçeğe dayanabilmesi ancak her okul çevresinin şartların geniş ölçüde yer veren özel ders konularının meydana getirilmesiyle mümkündür. Buna esas olacak bilgilere öğretmenler ancak kendi çevrelerine ayrı ayrı bakımlarda incelemek şartıyla elde edebilirler (MEB, 1948).

Hayat Bilgisi dersiyle ilgili bu ilk açıklamada derse ait açıklamalar yapılırken, dersin çevreyle olan ilişkisinin yanı sıra dersin konularının az olarak verilmesinin sebebi de açıklanmıştır. Buna göre öğretmen dersi çevreye göre genişletip yeni konular ekleyebilir.

Hayat Bilgisi baştan beri açıklanan mahiyetine göre doğrudan doğruya bir müşahede, yaşama, iş ve deney dersi. Onun için öğretmen her konuyla ilgili bir hayat levhasını ele almadan önce öğrencilerin buna ait yeter derecede müşahede yapıp yapmadıkların araştıracaktır. Durumu tatmin edici bulursa çocukların intibalarını değerlendirmeye geçerek böyle olmadığı zaman ise konusuna göre onları sınıfta yahut sınıf dışında müşahedeye sevk edecektir (sınıf gezintisi müşahede ödevleri) (MEB, 1948).

İkinci maddede genel olarak dersin yaparak ve yaşayarak öğrenme temeline göre oluşturulması gerektiğini belirtmektedir. Ayrıca bu açıklamada gözlem yaparak öğrenmenin önemi izah edilmiştir. Bununla birlikte sınıf gezintisinin ve araştırma ödevlerinin üzerinde durulmuştur.

Öğretmen konu etrafında çocukların gerekli izlenimleri elde etmiş olduklarına kanaat getirdikten sonra onların bu intibaları serbestçe anlatmalarına ve sınıfça konuşmalarına imkân sağlayacaktır. Gerek çocukların serbest anlatmaları gerekse konunun bu tarzda fikren işlenmesi sırasında deneylere ve söz hareket oyun temsil yazı sayı ve şekil gibi çeşitli canlandırma vasıtalarına da yer verilir. Bu canlandırma faaliyeti konunun daha açık bir şekil almasına ve öteki derslerin bunun arkasında gelecek olan ifade çalışmaları için zemin hazırlar (MEB, 1948).

Üçüncü madde çocukların öğrendiklerini veya kazandıkları davranışları ifade etme üzerine oluşturulmuştur. Burada öğrencilere kazandıkları davranışları ifade etme noktasında yardım edilmesi ve gerekli serbest ortamın hazırlanması istenilmektedir.

Hayat levhalarından bir kısmı öğretmeni bir sınıf gezintisi yapmaya zorlayacaktır. Bu gezintilerin planı öğretmen ve öğrenciler tarafından birlikte hazırlanacak gezi sırasında önemli noktalar üzerinde durulacak, kazanılan intibaların sonradan derinleştirilip değerlendirilmesine çalışılacaktır (MEB, 1948).

Hayat Bilgisi dersinin yaşamla iç içe bir özellik gösterdiği bilindiğine göre gezi yapmanın önemi de bu noktada ortaya çıkmaktadır. Burada üzerinde durulan diğer bir husus ise gezinin öğrencilerle birlikte planlanması istenilmiştir. Yapılan gezi sırasında kazanılan izlenimlerin daha sonradan değerlendirilmesi de burada belirtilmiştir.

Sınıfça böyle gezinti yapılmasına imkân bulunmayan hallerde veya öğrencileri kendi kendine müşahede ve araştırmaya alıştırmak maksadıyla öğretmen çocuklara müşahede ve araştırma ödevleri de verecektir. Ancak konunun onların kendi kendilerine inceleyebilecekleri kadar basit olmasına, gözlem ve araştırma ödevi olan çocukların incelemelerini nerede ve nasıl yapacaklarını açık olarak bilmelerine ve hatta yerine göre yazılı bir inceleme planını sınıfta beraberce hazırlamalarına önem verecek ve bu ödevleri de sınıfta değerlendirecektir. Çocukların bulamayacakları göremeyecekleri ve öğrenemeyecekleri şeyler onlara ödev olarak verilmeyecektir (MEB, 1948).

Yukarıdaki, programın beşinci maddesi incelendiğinde dördüncü madde olumsuz olarak neticelendirilirse yani herhangi bir gezi imkânı olmazsa, çocukların çevrelerinde kendi kendilerine gezi ve gözlem yapabilmeleri için görev verilmesi gerektiği

belirtilmiştir. Burada dikkat edilmesi gereken nokta verilen ödevin çocukların seviyesine uygun olması gerektiğidir. Bununla birlikte çocuklara ulaşamayacakları ödevlerin verilmemesi konusu da burada söylenmiştir.

Hayat Bilgisinin amaçlarını gerçekleştirebilmek için gezintilerle müşahede ödevlerinden başka çeşitli vasıtalarla ihtiyaç vardır. Bunlardan bazıları yerinde incelenecek, bir kısmı okul idaresinde birçoğu öğretmen ve öğrenciler tarafından birlikte hazırlanacak şeylerdir. Bu vasıtaların başlıcaları şunlardır:

a) Çevrede gözden geçirilen hayvanlar, bitkiler, madenler ve insan hayatıyla ilgili şeyler yollar yapılar anıtlar fabrikalar ve sergiler.

b) Okulda tabiat köşeleri, okul uyumla bahçesi, akvaryum, teraryum, ensaktaryum, saksılar, kafesler, kümesler ve bunlar içinde yetiştirilen ve hayvanlar bitkiler; kumaş ve deri örnekleri biletler reklamlar vs.

c) Tabiat ve insan hayatının incelenmesini kolaylaştıran veya bunları canlandıran araçlar: Metre, büyüteç ve gözlem aletleri; saat, kum masası, planlar, yazılar vs. (MEB, 1948).

Altıncı madde dördüncü ve beşinci maddelerde anlatılan çocukların çevre incelemelerinin tek başına yeterli olamayacağını anlatmaktadır. Burada buna ilave olarak özellikle okul içinde çevre ile ilgili görsel materyallerden de öğrencilerin yararlanması gerektiğidir.

Önceden belli edilmiş kesin bir haftalık ders cetveline körü körüne bağlanan bir öğretmen hayatla ilgili varlıkları ve tezahürleri tam zamanında ele alıp bunları öğrencilerine inceletemez. Hayatın gidişi bizim ders cetvelimize göre ayarlanmış değildir. Onun için haftalık ders cetveli her an çıkan öğretim fırsatlarına bir engel olmayacaktır (MEB, 1948).

Bu maddede öğretmenin önceden belirlenmiş ders plan ve programlarına tamamen bağlı kalmasının bu ders için asla uygun olamayacağını ve yaşamdaki günlük olayların değişkenliğine göre hareket ederek bunu da ders içine taşıması gerektiği üzerinde durulmuştur.

Birinci devre sınıflarda çalışan her öğretmen ders yılı başında bir yıllık plan hazırlayacaktır bu plan Hayat Bilgisi konuları sıra ile ve her birine ayrılan zaman belirtilerek geçirilir. Yapılacak ders gezintileri ve öteki derslerin gerek Hayat Bilgisi konuları ile gerek kendi kazandıracakları bilgi ve maharetlerle ilgili faaliyetlerde yıllık plana işaret olunur (MEB, 1948).

Sekizinci madde yıllık plan yapılması ve dersle ilgili ayrıntıların bu planda olması gerektiği üzerinde durulmuştur.

Bundan başka her öğretmen bir hayat konusu ele almazdan önce birde ünite planı vücuda getirecektir. Bunda hem hayat levhalarının hem de öteki derslere ait çalışmaların ne şekilde birbirine bağlanacağı ve ne ölçüde yer alıp işleneceği belli edilecektir (MEB, 1948).

Dokuzuncu madde yine sekizinci maddenin devamı olarak yıllık planın yapılmasından sonra birde ünite planının yapılması gerektiğini belirtmektedir.

Bazı Hayat Bilgisi konularının işlenmesine geçmeden önce öğretmen öğrencileriyle birlikte bir plan hazırlayacak bütün çalışmalarda bu plana göre hareketi sağlayacaktır (MEB, 1948).

Onuncu madde sekiz ve dokuzuncu maddenin son halkasını oluşturmaktadır. Burada yıllık plan ve ünite planının ardından ortaya konacak olan günlük plandan bahsetmektedir. Ve buradaki önemli nokta öğretmenin günlük planı öğrencileriyle hazırlamasının istenmesidir.

Hayat Bilgisinin ikinci devre dersleri için bir hazırlık basamağı olmasına dikkat olunacaktır. Hayat konuları içinde tabiat bilgisi gibi coğrafya, yurttaşlık bilgisi, tarih, aile bilgisi, aritmetik ve geometriyle ilgili faaliyetlerin hakları verilecektir (MEB, 1948).

On birinci maddede dersin sonraki yıllarda okutulacak olan bazı derslere bir ön hazırlık yaptığından bahsedilmektedir.

Gerek doğrudan doğruya gözlem ve inceleme ile elde olunan fikirleri tamamlamak, gerek bu yol ile kazanılamayan bilgileri elde etmek için öğrencilerin seviyesine uygun kitap broşür gazete ve dergi gibi türlü yayınlardan da faydalanılacaktır

(MEB, 1948).

On ikinci maddede öğrencilerin ders konusundaki eksiklerini tamamlayacak yardımcı ders materyallerinden bahsedilmektedir ve bunların kullanılması gerektiği vurgulanmıştır.

Hayat Bilgisi ile Türkçe, Aritmetik, Resim İş, Yazı, Müzik ve Beden Eğitimi dersleri arasındaki ilişkiye büyük önem verilecektir. İfade dersleri adını verdiğimiz bu dersler hem Hayat Bilgisi dersini çeşitli yollarla canlandırmaya hem de öğrencilere kendi paylarına düşen bilgi ve mahareti kazandırmaya çalışacaklardır. Mesela Türkçe dersleri bir yandan hayat konusunun gerektirdiği okuma faaliyetlerine söz ve yazı ile ifadeye yer verirken bir yandan da öğrencilere doğru okumak ve doğru konuşmak yazmak alışkanlığı kazandıracaktır.

Programın on üçüncü maddesi diğer derslere Hayat Bilgisi dersi arasındaki ilişkiye önem verilmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Böylelikle diğer derslerin Hayat Bilgisi dersini daha verimli hale getireceği belirtilmiştir.

Her hayat levhasının incelenmesi bittikten sonra sınıfın tahtası ile defterlere kısa bir not yazılacak; yapılan gözlemlerle elde edilen sonuçları belirten bu notlar öğrencilerle birlikte saptanacaktır. Kısa cümleler halinde yazılan bu notlar birinci sınıfta okuma ve yazma derslerinin de konusu olabilecektir (MEB, 1948).

Bu maddede ders tekrarı üzerinde durulmuştur. Ayrıca not tutma alışkanlığı ve bunun tekrarının ders için faydalı olacağı da burada belirtilmiştir.

Her konu ile ilgili bulunan bu kayıtlar ve çeşitli çalışmalar bir deftere veya dosyaya girecek olan kâğıtlara yazılacak, derslerin teknik faaliyetlerine ait çalışmalar da ayrıca bir veya iki defter içinde yer alacaktır.

Bu madde on dördüncü maddenin devamı olarak, tutulan notların defterlerde bulundurulması, öğrencilerin defter tutma alışkanlığının takip edilmesi amaçlanmıştır.

Programda Hayat Bilgisi konularının sonunda eğitsel sonuçlar başlığını taşıyan paragraflar eklenmiştir. Bunlarda sözü geçen kayıtlar çocuklara nasihat şeklinde söylenmeyecek, konuların işlenmesi sırasında çıkan fırsatlardan faydalanılarak bu

sonuçlara öğrencilerin kendilerinden varmaları sağlanacaktır (MEB, 1948).

Programın sonundaki eğitsel sonuçlar başlığı altında yapılan açıklamalardan öğrencilerin kendi kendilerine çıkarımda bulunmalarının sağlanması istenmiştir. Burada derste yeri geldikçe sonuçlara değinmenin gerekliliği vurgulanmıştır.

Hayat Bilgisi konuları işlenirken çocukların gruplar halinde çalışmalarına, bir gurup içinde çalışan çocukların aralarında iş bölümü yaparak her birinin kendi ilgi ve yeteneğine göre işlenen konunun bir cephesinde derinleşmesine sonra, bu grup çalışmasının sonuçlarını sınıf topluluğuna sunarak öteki grupların da faydalanmasına ve bu surette bir sınıf içinde her seviyedeki öğrencinin etkin bir hale getirilmesine imkan sağlar (MEB, 1948).

Gurup çalışmasının öneminin vurgulandığı bu maddede öğrencilerin beraber yaptığı çalışmaların değerlendirildikten sonra diğer gurup üyelerinin de bunlardan faydalanmalarının sağlanması gerektiği belirtilmiştir.

Öğretmen her gün ilk iş olarak öğrencileriyle birlikte o günün çalışma planı üzerinde konuşup bunu yine öğrencilerin yardımıyla sınıfın tahtasına kısaca yazmalı bu suretle planlı programlı çalışmak ve zamanlarını iyi ayarlamak alışkanlığı kazandırmaya gayret etmelidir (MEB, 1948).

Öğretmenin uygulaması istenen yöntemlerden biri olarak karşımıza çıkan bu madde, öğrencileri çalışma planı üzerinde konuşturmak ve onları planlı çalışmaya sevk etmek için oluşturulmuştur.

3.1.2.3. 1948 Yılı Programı Hayat Bilgisi Dersi Konuları

1948 programı Hayat Bilgisi konularıyla devam etmektedir. Konular, konu başlıklarından sonra maddeler halinde özetlenmiştir.

Aşağıda 1948 yılı programında yer alan konuların özeti ve bu konularla ulaşılmak istenen eğitsel sonuçlar verilmiştir. Her ders konusu kendi içinde madde madde açıklanmıştır.

3.1.2.3.1. Birinci Sınıf Konularının İncelenmesi

Burada programın içinde yer alan konuların incelenmesi yapılmıştır. Konular programda yer aldıkları şekilleriyle verilmişlerdir, böylelikle yapılan değişikliklerin şekil yönünden de aktarılabilmesi amaçlanmıştır.

3.1.2.3.1.1. Dershanemiz Konusunun İncelenmesi

- a) İlk gün öğrencilerin birbirleriyle tanışması. Sınıfta kaç kişi var?
- b) Dershanemiz, yerlerimiz dershanede bulunan eşya bunların kullanma yolları.
- c) Çantamız ve içindekiler. Bunların nasıl kullanılacağı.

Eğitsel Sonuçlar: Yerlere kâğıt atmayalım. Sınıfımızın tahtasını daima temiz bulunduralım. Sıralarımızın ve sınıfta bulunan başka eşyanın sık sık tozunu alalım. Teneffüslerde dershanemizi havalandıralım. Bu işlerle uğraşan arkadaşlarımıza yardım edelim (MEB, 1948).

Programın birinci konusunu oluşturan dershanemiz konusu öğrencilere sınıfı tanıtmak, sevdirmek, korumak ve yardımlaşma üzerine kurulmuştur. Bu dönemde çocuklarla ilgili bedensel ve ruhsal kayıtların başlaması ile ilgili, bu kısımda ayrıca bir not vardır.

3.1.2.3.1.2. Okulumuz Konusunun İncelenmesi

- a) Okulumuzun kısımları: Okulumuzun öteki dershane ve odaları, bunların ne işler için kullanıldığı, bahçesi.
- b) Okulumuzda temizlik ve düzen: Okulumuzun dershane oda ve koridorlarını temiz tutmak okul eşyasına zarar vermemek, helâları ve muslukları temiz tutmak, düzen vs. ile uğraşarak onların geçilmesi. Her öğrencinin onlara nasıl yardım edeceği.
- c) Okulumda bulunan insanlar, okul arkadaşları öğretmenler ve odacılar. Bunlara karşı nasıl davranacağımız.

Eğitsel Sonuçlar: Okul bahçesini, helâlâları, koridorları temiz tutalım. Okul eşyasına zarar vermeyelim. Arkadaşlarımızla iyi geçinelim (MEB, 1948).

Burada dikkat çeken ilk özellik çocuklara önce sınıflarının tanıtılması ardından okulun tanıtılmasıdır. Buradaki ilk iki konu önceki yıllardaki programlarla paralellik gösterir.

3.1.2.3.1.3. Evimiz Ve Ailemiz Konusunun İncelenmesi

a) Evimiz nerededir? Evimizin dıştan görünüşü. Bahçemiz (varsa). Evimizin ayrı ayrı kısımlarının içten görünüşü. Odalar, Mutfak vs.

b) Ailemiz: Babamız, annemiz, kardeşlerimiz ve evde bulunan başka yakınlarımız.

c) Evde hayat: Bir günlük hayatın anlatılması.

d) Evimizin mutfağında: Mutfakta bulunan eşya, annemiz mutfakta ne işler görür.

Eğitsel Sonuçlar: Büyüklerimizi sayalım küçüklerimizi koruyalım ve onlara iyi muamele edelim (MEB, 1948).

3.1.2.3.1.4. Cumhuriyet Bayramı Konusunun İncelenmesi

Burada, birinci sınıfta Cumhuriyet Bayramı konuyla ilgili bir açıklama yapılmıştır bu açıklama: Bu sınıfta sadece çocukların bayramla ilgili görüş ve duyguları üzerine durulacaktır, şeklindedir.

a) Sınıfta okulda ve dışarıda bayram hazırlıkları (Sınıfın süslenmesi)

b) Bayramı neşede ve nasıl geçirdik. Gördüklerimiz Türk Bayrağı Bayrağa saygı şekilleri.

Eğitsel Sonuçlar: Bayrağımıza saygı gösterelim. Kalabalıkta herkesi itip kakmayalım (MEB, 1948).

Bu konuda öncelikli amaç Cumhuriyet, Bayram ve Bayrak gibi kavramları çocuklara tanıtmaktır.

3.1.2.3.1.5. arşıda Ve Pazarda Yerinde Sonbahar Konusun İncelenmesi

Okul yakınındaki arşı veya pazarı, pazaryeri ziyaret tarafından satılan Şeyler.

a) Sonbaharda arşıda pazarda veya gezici satıcılar tarafından satılan Şeyler sebzele meyveler bunların biçimleri renkleri kokuları ve tatları.

b) arşı veya pazarda rastlanan adamlar: Alıcılar satıcılar hamallar satıcıların bağırmaları alışveriş.

c) Meyvelerin nasıl ve ne vakit yemeliyiz. Meyvelerden annemiz neler yapar.

Eğitsel sonuçlar: Meyve yiyelim meyve çekirdeklerini yutmayalım. Meyve kabuklarını yerlere atmayalım (MEB, 1948).

Bu konuda genel olarak çocukların alışveriş konusunda bilgilerini artırmak ve çevrede satılan ürünlerin tanıtılması amaçlanmıştır

3.1.2.3.1.6. Bahçelerde Sonbahar Konusunun İncelenmesi ve Diğer Birinci Sınıf Konuları

Okul yakınındaki bir bahçeye bostana veya parka gezinti.

a) Ağaçlar ve yapraklar.

b) Meyve ağaçları. Ham meyve yemenin zararları.

Eğitsel Sonuçlar: Parkta bahçelerde çimenlere zarar vermeyelim. Ağaçları sevelim ve koruyalım (MEB, 1948).

Yukarıda 1948 yılında yapılan Hayat Bilgisi programından birinci sınıf konuları örneklendirilmiştir. Programda yer alan diğer birinci sınıf konuları Şöyledir: Okula gelmeden önce, okuldan çıktıktan sonra, sonbaharda çocukların oyunları, okulda, bakkal veya aktar dükkânı, kış geliyor, yeni yıl, evde oyun, dışarıda kış eğlenceleri, evde kış eğlenceleri, gündüz ve gece, evimizdeki hayvanlar, hastalıklar, vücudumuz, ilkbahar geliyor, posta, misafirlik, ilkbahar geldi, 23 Nisan bayramı, bahar gezintisi, yaz geliyor, 19 Mayıs bayramı, yaz, ders yılı sonu, son hafta Őeklinindedir.

3.1.2.3.2. İkinci Sınıf Konularının İncelenmesi

Programın devamında ikinci sınıf konuları ve bu konulara ait alt başlıklar yer almaya devam etmektedir. Programda ikinci sınıf konuları tıpkı birinci sınıf konuları gibi konu başlıkları ve alt maddeler halinde konuların açıklanmasıyla devam etmektedir. Ayrıca yine birinci sınıfa konularında olduğu gibi eğitsel sonuçlarda bu konuların sonunda yer almaktadır.

3.1.2.3.2.1. Okula Dönüş Konusunun İncelenmesi

a) Tatil bitti, okulumuz yeniden başladı tatil ne kadar sürdü (Tatil başlama ve bitiş tarihleri) Okula başlamadan beri tam bir yıl geçti.

b) Yeni dershanemizin büyüklüğü şekli içinde bulunan eşya ön arka sağ ve sol duvarları tavan iç döşeme (Ön arka sağ sol altı ve üst kavramlarını kuvvetlendirilmesi) Dershanemizin evdeki odamızda değişmişse geçen yılki dershanemizle karşılaştırılması.

c) Dershanemizi içinde rahat çalışılacak göze güzel görünecek bir hale koyalım. Dershanemizde temizlik ve düzeni korumak için nasıl hareket edelim (MEB, 1948).

3.1.2.3.2.2. Tatili Nasıl Geçirdik Konusunun İncelenmesi ve Diğer 2. Sınıf Konuları

a) Tatilimizi nerde ve nasıl geçirdik? Öğrencilerin tatil yaşantılarını nerede ve nasıl geçirdiklerini anlatmaları istenmiştir. Taşıtlar, seyahat etmenin ve hava değiştirmenin iyilikleri. Boyumuzda ve ağırlığımızda olan değişiklikler. Tatilimizi nerede geçirdik? Hısım ve akraba münasebetleri, anne, baba, abla, ağabey gibi kavramlar üzerinde durulacaktır.

b) Annemizin hısım ve akrabalarımızın meslekleri: Herkes bir iş tutmalıdır.

c) Şehirde tatil nasıl geçirilir? Gezintiler, oyunlar, sporlar.

Eğitsel Sonuçlar: Hısım ve akrabalarımızı tanımalı onları sevmeli ve saymalıyız. Gezinti, oyun ve spor temiz hava sağlığımız için çok faydalıdır.

Yukarıda ikinci sınıfa ait 1948 programında yer alan konular ve eğitsel sonuçlardan örnekler verilmiştir. Programda yer alan diğer konular şöyledir: sonbahar geldi, pazarda sonbahar, cumhuriyet bayramı, kış hazırlıkları 1, kış hazırlıkları 2, ışık ve ateş, arttırma ve yerli malı haftası, ilk kar, yeni yıl, dışarıda kış eğlenceleri, kış eğlenceleri, yangın, kış ve hastalıklar, vücudumuz, vücudumuzu koruyalım, çamaşır günü, caddede ve sokakta, taşıtlar, ilkbahar geldi, meyve bahçelerinde ve bostanlarda bahar, tarlalarda bahar, çarşıda ve pazar yerinde bahar, 23 Nisan bayramı, evimiz, askerlik, suyumuz, 19 Mayıs bayramı, yaz başlangıcı, ders yılı sonu şeklindedir.

3.1.2.3.3. Üçüncü Sınıf Konularının İncelenmesi

Üçüncü sınıf konuları da programda yer alırken yine aynı metot izlenmiştir konuların başlıkları altında maddeler halinde açıklamalar yapılmış ve yine eğitsel sonuçlar her konunun açıklanmasından sonra yer almıştır.

3.1.2.3.3.1. Yeni Dershanemiz Konusunun İncelenmesi ve Diğer Üçüncü Sınıf Konuları

a) Yeni dershanemiz: Dershanemizin şekli, boyu, eni ve yüksekliği. Bundan önceki dershanelerle karşılaştırma. Sınıfta bulunan eşya.

b) Dershanemizi içinde rahat çalışabilir ve güzel görünür bir hale koyalım. Yerlerimiz. Dershanemizde temizlik ve düzeni nasıl sağlayacağız.

c) Sınıfımıza yeni gelen ve sınıfımızdan ayrılan arkadaşlarımız; sınıf mevcudu; yaşlarımız, boylarımız, ağırlıklarımız, anne ve babalarımızın işleri.

d) Her birimize lazım olacak okul eşyası (MEB, 1948).

Birinci konunun eğitsel sonucu, birinci sınıfın ilk konusunun eğitsel sonucuyla aynı olduğu için programda bunu belirten bir not yer almaktadır. Programın üçüncü sınıf için diğer konuları aşağıda verilmiştir. Toplamda yirmi sekiz konudan oluşmaktadır. Bu konular şöyledir: Okulumuz, Okulumuzun Civarı, Cumhuriyet Bayramı, Okul Bahçesinde Tarım Deneyimleri Ve Hava Gözlemleri, Okulumuzun Bulunduğu Mahalle yada Semt, Evimiz, Okul Yolu, Taşıtlar, Arttırma Ve Yerli Malı Haftası, Yeni Yıl, Şehrimiz Kasabamız Köyümüz, Şehir Ve Kasabamızın Yönetim

Örgütleri, Posta Telefon Telgraf Ve Radyo, Şehir Veya Kasabamızdaki Yardım Kurumları, Çayır Veya Tarlada, Ormanda, Dere Irmak Veya Gölün Kenarında, Deniz Kenarında, Köyü Ziyaret, 23 Nisan Bayramı, Suyumuz, Komşu Kasaba Veya Şehirler, 19 Mayıs Bayramı, Yediğimiz Ekmek, Sağlığımızı Koruyalım, Gökyüzü, Ders Yılı Bitti şeklindedir.

3.1.3. 1968 Yılı Hayat Bilgisi Programının İncelenmesi

1948 yılında yapılan Hayat Bilgisi dersi programı uzun bir süre kullanıldıktan sonra 1968 yılında yeni bir program hazırlanmıştır, bu program hem içerik hem de şekil yönünden değişmiştir. 1968 programına bakıldığı zaman ilk önce dersin amaçlarıyla başlar ve daha sonra açıklamalarla devam eder. Program 1948 yılı programına göre büyük değişiklikler göstermektedir, hem şekil yönünden hem içerik yönünden bunu görmek mümkündür.

3.1.3.1. 1968 Yılı Hayat Bilgisi Programındaki Amaçlar

Hayat Bilgisi başlığı altında önceki yıllardaki programlarda yer alan geniş açıklama burada verilmemiştir, bunun yerine amaçlar başlığı altında toplamda beş maddeden oluşan bir metinle program başlar.

Bu dersle öğrencilerin aşağıdaki kazanımları elde edecekleri belirtilmiştir.

1. Yakın Çevreyi Tanıma İle İlgili Yetenek Ve Becerileninin Gelişmesi Yönünden:

a) Çevresindeki tabii olayları anlar ve doğru yorumlar, bu olayların insan hayatına etkisini bilirler.

b) Çevreyi ve çevrenin tabii güzelliklerini severler.

c) Çevreyi tanır ve çevrenin yaşama imkânlarını inceleyerek daha iyi yaşama yollarını bulmaya çalışırlar.

d) Günlük olayları, her gün kullandıkları eşyayı, yakın çevrenin eserlerini, anıtlarını inceleyerek toplumsal gelişme bilincini kazanırlar (MEB, 1968).

2. Yurttaşlık görevini ve sorumlulukları yönünden:

- a)** Türk Milletini, Türkiye Cumhuriyeti'ne, Atatürk'e ve İnkılâplarına karşı sevgi ve saygı duyar, onlara güvenilirler.
- b)** Millet ve yurt işlerine karşı yakın bir ilgi duyarlar.
- c)** Yakın çevrede yaşamış büyük insanlar ve çevrenin gelişip ilerlemesine hizmet etmiş olanları tanır, onları takdir etme ve değerlendirme duygusu kazanırlar.
- d)** Demokratik davranışlara ve inanışlara sahip bir yurttaş olurlar.
- e)** Aileyi, okulu ve yurdu severler milli duyguları kuvvetlendirirler.
- f)** Ailelerinin ve toplumun mutluluğuna en iyi şekilde nasıl yararlı olabileceklerini araştırırlar (MEB, 1968).

3. Toplumda insanların birbirleriyle olan ilişkileri yönünden:

- a)** Evde, okulda ve çevrede beraber yaşadıkları insanlara karşı saygı ve sevgi duyarlar.
- b)** Doğruluk fikri ve işlerini doğru yapma alışkanlığı, kazanırlar.
- c)** Dayanışma, işbirliği ve sorumluluk duygularına sahip olurlar.
- d)** Aileyi, okulu ve çevreyi inceleyerek topluluk halinde yaşamının önemini kavramaya ve toplumun istediği davranışları göstermeye başlarlar (MEB, 1968).

4. Ekonomik yaşama fikrini ve yeteneklerini geliştirme yönünden:

- a)** Ailenin geçim ve gelir durumunu dikkate alarak parasını hesaplı harcamayı, tutumlu olmaya, yerli malı kullanmaya önem verirler.
- b)** Eşyalarını ve toplumun ortak mallarını iyi kullanır ve gerektiğinde onarır.
- c)** Üretim, tüketim ve dağıtım hakkında temel bilgileri kazanırlar.
- d)** İnsanların ve grupların ekonomik yönden birbirilerine bağlı olduklarını bilirler.

e) Milli gelirin kaynaklarını tanımaya ve gerektiği şekilde değerlendirmeye çalışırlar (MEB, 1968).

5. Daha iyi yaşama yeteneklerini geliştirmem yönünden:

a) Beslenme sağlık ve trafik kurallarını, emniyetli ve sıhhatli yaşama yollarını öğrenirler.

b) Ev ve iş hayatında daha fazla düzenlenmeye etrafını geliştirip, güzelleştirmeye; içinde bulunduğu hayattan daha üstün bir yaşama seviyesine ulaşmaya çalışırlar.

c) Çalışmanın, dinlenmenin ve eğlenmenin gereğini ve zamanını kavrarlar (MEB, 1968).

3.1.3.2. 1968 Yılı Hayat Bilgisi Programındaki Açıklamalar

1968 yılı Hayat Bilgisi programının başlangıcında yer alan amaçlar bölümünün önceki programlardaki amaçlar bölümüne göre daha ayrıntılı bir çizgi izlediği fakat daha sade bir anlatımın yapıldığı görülmektedir. Program açıklamalar başlığı altında yapılan on yedi maddelik bir açıklamayla devam etmektedir. Açıklamaların birinci maddesi 1948 yılı programının giriş kısmıyla aynıdır. İkinci ve diğer maddeler Hayat Bilgisi dersinin açıklanması ve dersin genel özelliklerinin belirtilmesiyle devam etmektedir. Burada 1948 yılındaki programla açıklamaların bir paralellik gösterdiği söylenebilir.

1. İşlenecek konular programda yer almıştır (MEB, 1968).

Bu madde 1948 yılı programındaki birinci maddeyle aynıdır.

2. Hayat Bilgisi dersinde işlenecek konular her sınıfta ayrı ayrı olmak üzere üniteler içinde gösterilmiştir. Konuların verilen üniteler içinde işleme zorunluluğu yoktur (MEB, 1968).

Bu maddede öğretmeni programda verilen konu sırasını takip etme zorunluluğunun olmadığını ve ayrıca konunun dışına çıkıp çevreden ya da günlük olaylardan hareketle konuyu genişletebileceğine yönelik açıklamalar yapılmıştır.

3. Ünitelerin işlenişinde programdaki sıraya uyulması zorunluluğu yoktur. Öğretmen bunlar arasında gerekli gördüğü değişikliği yapabilir (MEB, 1968).

İkinci maddeye bağlı olarak üçüncü maddede yine öğretmenin üniteleri verilen sıraya göre işleme zorunluluğunun olmadığından bahsedilmektedir. Öğretmen kendi iradesine göre ünitelerin yerini değiştirebilir.

4. Öğretimde yakından uzağa ilkesi özellikle Hayat Bilgisi dersinde önemli bir yeri vardır (MEB, 1968).

Programda dördüncü maddede çocuğun yakın çevresinden başlanarak öğretim faaliyetinin içine katılmasına yönelik bir açıklama vardır, bu da yakından uzağa ilkesiyle açıklanmıştır.

5. Hayat Bilgisi dersi, Fen ve Tabiat Bilgisi, Sosyal Bilgiler gibi ikinci devre derslerindeki birinci devredeki temeli olmakla beraber mahiyeti bakımından onlardan ayrılır. Bu ders çocuğa içinde bulunduğu tabii ve sosyal gerçeği onun ruhi durumuna uygun olarak bütün halinde kavratmaya çalışır (MEB, 1968).

Burada Hayat Bilgisi dersinin birçok dersin temeli niteliğinde olduğunu; ancak bu derslerden birçok yönüyle farklılık gösterdiği belirtilmiştir.

6. Hayat Bilgisi bütün birinci devre öğretiminin bel kemiğidir (MEB, 1968).

Programlarda en çok üzerinde durulan konulardan biri olan, Hayat Bilgisinin ilköğretimdeki yerinin çok önemli olduğu burada belirtilmiştir.

7. Hayat Bilgisi üniteleri işlenirken program uygulamalarıyla ilgili genel esaslar üzerindeki açıklamalar göz önünde bulundurulmalıdır (MEB, 1968).

Programın dikkate alınmasının istendiği bu maddede, dersin işlenişiyile ilgili açıklamaların yapıldığı giriş kısmına dikkat çekilmektedir.

8. Bazı konular öğretmeni gezi yapmaya zorlayacaktır (MEB, 1968).

Sekizinci maddede dersin içeriğiyle doğal olarak bağlantılı olan gezi-gözlem, yine öğrencilere uygulanarak öğrencilerin izlenim kazanmaları istenmektedir. Hayat Bilgisi

dersinde çevrenin önemi programda defalarca belirtilmiştir, işte bunun bir sonucu olarak bu madde ortaya çıkmıştır.

9. Sınıfta gezi yapılmasına uygun olamayan imkânlarda veya hallerde çocukların kendi kendilerine gözlem yapmaları için görev yâda ödevler verilebilir (MEB, 1968).

Gezi yapmanın uygun olmadığı zamanlarda öğrencileri görevlendirerek buna imkân sağlamak için öğrencilerin yönlendirilmesi istenmektedir.

10. Hayat Bilgisinin amaçlarını gerçekleştirmek için gezi gözlemden başka çeşitli araç ve gereçlere ihtiyaç vardır (MEB, 1968).

Sadece gezi ve gözlem ders için yeterli değildir, programın sonunda ders için gerekli malzemeler de belirtilmiştir.

11. Her öğretmen her ders yılı başında bir yıllık plan hazırlamalıdır (MEB, 1968).

12. Ayrıca her öğretmen bir ünite planı hazırlamalıdır. Günlük çalışmalarda öğretmen ilk iş olarak o günkü çalışma planını konuşup bunu öğrencilerin yardımı ile tahtaya kısaca yazmalı ve bu surette çocuklara planlı çalışmak alışkanlığı kazandırmalıdır (MEB, 1968).

13. Hayat Bilgisi ile ilgili çalışmalar öğrencilerle beraber planlanmalı ve çalışmalar onlarla yürütülmelidir (MEB, 1968).

On bir, on iki ve on üçüncü maddeler planlı öğretim üzerine oluşturulmuştur. Yıllık plan ve ünite planının mutlaka hazırlanması gerektiği ayrıca günlük planın hazırlanırken de öğrencilerle beraber hareket edilmesi gerektiği burada vurgulanmıştır.

14. Gerek doğrudan doğruya gözlem ve inceleme ile elde edilen bilgileri tamamlamak gerek bu yol ile kazanılamayan bilgileri elde etmek için yardımcı kaynaklardan yararlanmak gereklidir (MEB, 1968).

Ders için yardımcı kaynaklardan yararlanmanın gerekliliğinin belirtildiği bu maddede neden yardımcı kaynakların kullanılması gerektiği de belirtilmiştir.

15. Hayat Bilgisi ile Türkçe, Aritmetik, Resim İş, Müzik ve Beden Eğitimi

dersleri arasındaki ilişkiye çok önem verilmelidir (MEB, 1968).

Dersin diğer dersler açısından bir başlangıç teşkil ettiği daha önceden belirtilmişti, bu sebeple diğer derslerle olan ilişkilerine önem verilmesi gerektiği burada açıklanmıştır.

16. Hayat Bilgisi Konuları işlenirken ünitelerin imkânları ve özellikleri göz önüne alınarak çeşitli metotlar yanında, çocukların kümeler halinde çalışmalarına bir küme içinde çalışan çocukların iş bölümü yapmalarına imkân sağlanmalıdır (MEB, 1968).

Gurup çalışmasının öneminin vurgulandığı bu maddede öğretmenin çocukları gurup çalışmasına yönlendirmesinin gerekliliği belirtilmiştir.

17. Milli ve dini bayramlar, mahalli özellik gösteren kurtuluş ve kutlama günleri, yıl dönümleri, belli haftalar ve günler zamanında ele alınarak işlenmelidir (MEB, 1968).

Son maddede bayramların veya buna benzer önemli günlerin zamanında işlenmesi gerektiği söylenmiştir.

3.1.3.3. 1968 Yılı Programı Hayat Bilgisi Dersi Konularının İncelenmesi

1968 programında, yapılan açıklamalardan sonra, önceki programlardan farklı olarak üniteler başlığı altında ayrı bir alt başlık verilerek belirli gün ve haftalar maddeler halinde belirtilmiştir. Programda toplamda dokuz madde halinde birinci sınıfta işlenecek belirli gün ve hafta yer almıştır.

Belirli gün ve haftaların bu programda belirtilmesi önceki programlara göre bir yenilik olduğu söylenebilir ve burada önemli bir değişiklik olarak karşımıza çıkmaktadır. Her sınıf düzeyine göre bu günler ayrı ayrı belirtilmiştir ve sırası geldikçe programda yerini almıştır.

3.1.3.3.1. Birinci Sınıf Konularının İncelenmesi

Birinci Sınıfta İşlenecek Belirli Gün Ve Haftalar:

a) İlköğretim Haftası

b) Okuma Bayramı

- c) Hayvanları Koruma haftası d) Mahalli Kurtuluş Günü
- e) Yangın Haftası f) Gençlik Ve Spor Bayramı
- g) Kızılay Haftası h) Anneler Günü
- ı) Trafik Haftası

Belirli gün ve haftaların belirtilmesinden sonra ünitelerin verilmesine geçilmiştir burada en dikkat çeken unsur önceki yıllardaki gibi üniteler açıklamalarıyla verilmemiştir. Daha sade bir yapıda ve sadece konu başlıkları verildikten sonra maddeler halinde sıralanan üniteler önceki programlarda olduğu gibi sınıf sınıf ayrılmıştır. Bu programda birinci sınıfta yedi ünite, ikinci sınıfta sekiz ünite ve üçüncü sınıfta yine yedi ünite yer almaktadır. Aşağıda 1968 programında yer alan ünitelerden örnekler verilmiştir. Her ünite programda yer aldığı şekliyle maddelenerek açıklanmıştır.

3.1.3.3.1.1. Okul Hayatım Ünitesinin İncelenmesi

Okulda İlk Günlerimiz: Okulun açılış töreni, öğrencilerle tanışma, çocukların bildikleri şiir ve şarkıları dinleme, masal söyleme, bahçede topluca oyunlar, ihtiyaçları giderme (alışveriş yerleri, lavabo ve tuvaletleri tanıma, zilin anlattıkları) (MEB, 1968).

Birinci ünite de okul hayatının başlamasıyla ilgili olarak belirlenen konular yer almaktadır. Burada dikkat edilecek ikinci husus ise programda yer alan ünite konularının tamamına değil sadece bir kaçına açıklama yapılmasıdır.

Dershaneyi Tanıyalım: Dershanenin düzeni, yerlerimiz, dersane eşyalarını tanıma ve koruma, ders araçlarımızı tanıma ve koruma, dershanede temizlik (MEB, 1968).

Birinci ünitenin ikinci konusu okulun tanıtılmasından önce öğrenciye sınıfını tanıtmaya üzerine kurulmuştur. Böylelikle öğrencilerin okul içindeki öncelikli yaşam alanlarını tanımış olmaları amaçlanmıştır.

Okulumuzu Tanıyalım: Okulun öteki dersanelerini ve kısımlarını tanıma, okulumuzda çalışmalarını tanıma, okulumuzda düzen, okul düzenine uyma (MEB, 1968).

Okulumuza Gelmeden Önce: Okula gelmek için zamanında yatmak ve kalkmak, temizlik kahvaltı giyinme zamanlarını iyi kullanmak (MEB, 1968).

Okulumuzun Yolunda: Okul yolunda görülenler, yolda nasıl yürümeli, taşıtların tehlikelerinden korunmalı (MEB, 1968).

Okulumuzda Bir Günümüz: Zil çalınca yaptığımız işler, dersanelerdeki çalışmalarımız, dinlenme ve beslenme, günümüzü değerlendirme (bu gün yaptıklarımız, kazandığımız bilgi ve davranışlar yarın yapacaklarımız) (MEB, 1968).

Okuldan Çıktıktan Sonra: Zamanında eve dönme, oyun ve dinlenme, okul hazırlığımız (yarına hazırlık) (MEB, 1968).

İkinci maddeden sonraki maddelerin tamamında okul öncesi, okul zamanı ve okuldan sonraki zamanda nelerin yapıldığı belirtilmiştir. 1948 programıyla karşılaştırılacak olursa bu programa ilk bakışta bir bütünlük arz ettiği görülmektedir. Bunu konuların ünite ünite verilmesinden de anlayabiliriz.

3.1.3.3.1.2. Cumhuriyet Bayramı Ve Atatürk Ünitesinin İncelenmesi

Bayram Hazırlıkları: Evde, sınıfta, okulda, çevrede, niçin bayram yapıyoruz, bayram izleyeceksiniz, bayrağımıza saygı, Atatürk, hayatı hizmetleri, 10 Kasım Anma Töreni (MEB, 1968).

İkinci ünite tamamen Atatürk ve Atatürk'le ilgili konular üzerine oluşturulmuştur.

3.1.3.3.1.3. Evimiz Ve Ailemiz Ünitesinin İncelenmesi

Evimizi Tanıyalım: Evimiz nerelindedir, evimizin dıştan görünümü, evimizin iç bölümleri, evimizin düzeni (MEB, 1968).

Ailemizi Tanıyalım: ailemizde bulunanlar, ailede bulunanların karşılıklı ilişkileri ailemizde günlük hayatımız, aile bireylerinin yaptığı işler (ailede iş bölümü), ailede bize düşen ödevler, ailenin çeşitli ihtiyaçları ve bunların giderilmesi, tutumlu olmanın

faydaları (MEB, 1968).

Evimizde Kış Hazırlıkları: Yiyecek hazırlamalıyız, giyecek hazırlamalıyız (MEB, 1968).

Evimizde Oyun Ve Eğlence: Evde oynadığımız oyunlar, oyuncaklarımız (MEB, 1968).

Ailemizin Öteki Ailelerle İlişkileri: Misafirlilik, misafire karşı davranışlarımız, misafirlere davrandıklarımız, komşuluk, komşularımızla yardımlaşmak, komşularımıza iyi davranmalıyız, komşu çocukları ile oyunlarımız, yoksul ailelere yardım (Kızılay'a yardım), çevremizdeki hayvanlar, evimizde ve bahçemizde yetiştirdiğimiz bitkiler (MEB, 1968).

3.1.3.3.1.4. Yeni Yıl Ünitesinin İncelenmesi

Yeni Yıl: Yeni yılı nasıl geçirdik, yeni yılın adı, geçen yıl bu zaman neredeydik, bir yılın dört mevsimi, takvimin anlattıkları, takvim çeşitleri, bir takvim yaprağı görelim, günlerin özellikleri, bir günümüz, gündüz, gece, zamanı belirten saat (MEB, 1968).

Yeni yılın getirdikleri ve yıl kavramıyla ilgili özelliklerin aktarılması ayrıca gündüz gece kavramlarının da aktarılması amaçlanmıştır.

3.1.3.3.1.5. Sağlığımızı Nasıl Koruruz Ünitesinin İncelenmesi

Temiz Olalım: Giyeceklerin temizliği, çevremizin temizliği, iyi beslenelim, sağlıklı büyümek için besinler alma, yiyecek ve içecek tazeliğine karar verme, beslenmede sağlık kurallarına uyma, temiz hava ve güneşin faydaları, neşeli olalım, hastalıklardan korunalım, mevsimine göre giyinme, doktora görünme, verilen ölçüleri kullanma, kazalardan korunalım, trafik kurallarına uyma, ilk yardım almalısınız, Kızılay'a yardım etme (MEB, 1968).

3.1.3.3.1.6. Bizim Bayramımız 23 Nisan Ünitesinin İncelenmesi

Bayram Hazırlıkları: Evde, sınıfta, okulda, çevrede, 23 Nisan'da neden bayram

yapıyoruz, bayram izlenimlerimiz, bayram yerinde görülenler, tören yerinde büyüklerimiz ve arkadaşlarımız neler anlattılar, gazete ve dergilerin bayramımız için yazdıkları yaşadığımız öteki bayramlar (MEB, 1968).

3.1.3.3.1.7. Ders Yılı Sonu Ünitesinin İncelenmesi

Bu Yıl İçinde Öğrendiklerimiz: İlk günkü izlenimlerin hatırlanması, ilk yıl kurulan arkadaşlıklar, ilk yıl neler öğrendik, yıl içinde kutladığımız bayram ve önemli günler, öğrendiğimiz en güzel şarkı ve oyunlar, bu yıl içinde her birimiz ne kadar büyüdük, tatilimizi nasıl değerlendirmeliyiz, öğrendiklerimizi unutmamak için neler yapmalıyız, yeni yeni şeyleri öğrenmek için neler yapmalıyız, tatilde nereye gideceğiz, güneş ve havanın sağlığınıza etkisi, yılsonu çalışmalarımız, yılsonu sergimiz, marşlarımız, karne günümüz (MEB, 1968).

3.1.3.3.2. İkinci Sınıf Konularının İncelenmesi

Birinci sınıf konularını oluşturan ünitelerin incelenmesinin ardından ikinci sınıf konularına bakıldığında ayrıntıların biraz daha fazla yer tuttuğunu görebiliriz. Ayrıca bu sınıfta işlenecek belirli gün ve haftalarda artmıştır.

İkinci Sınıfta İşlenecek Belirli Gün Ve Haftalar

a) Dünya Çocuk Günü,	b) Hayvanları Koruma Günü,
c) Kızılay Haftası,	d) Çocuk Kitapları Haftası,
e) Yerli Malı Haftası,	f) Yeni Yıl,
g) Ulusal Egemenlik Bayramı,	h) Anneler Günü,
i) Gençlik ve Spor Bayramı,	i) Orman Haftası,
j) Hürriyet ve Anayasa Bayramı Mahalli Kurtuluş Günü (MEB, 1968).	

Bayramlar belirli gün ve haftalar öğrenci seviyelerine göre işlenecektir şeklinde buraya bir not düşülmüştür. Buradaki amaç öğrenci seviyelerinin gözetileceğidir.

3.1.3.3.2.1. Yeni Ders Yılınız Ünitesinin İncelenmesi

Okula Dönüş: Okulunu açılışı, ilköğretim haftası, tatili nasıl geçirdik, yeni dersanelerimiz, dersanelerimizin yeri, dersanelerimizin düzeni, yeni arkadaşlar ve içimizden ayrılanlar, bu yıl öğreneceklerimiz, ders araçlarımızın temiz ve tutumlu olması, okul düzeni (MEB, 1968).

Okula zamanında gelme derslere zamanında girip çıkma çalışma halinde olan sınıfları rahatsız etmeme, öğretmenlere saygılı olma ve arkadaşlarla iyi geçinme bu ünitenin amaçları arasında yer almaktadır.

3.1.3.3.2.2. Çevremizde Bahar Ünitesinin İncelenmesi

Sonbaharın Belirtileri, havadaki değişiklikler, bitki ve hayvanlardaki değişiklikler, giyecek ve yiyeceklerdeki değişiklikler, sonbaharda yapılacak işler, evimizde ve okulumuzda yapılan kış hazırlıklar, çevremizde yapılan işler, sonbaharda oynanan oyunlar, okul bahçesinde ve oyun yerlerinde oynanan oyunlar. Oyun arkadaşlığı, oyunlarda çıkacak kazalara karşı uyanık olma, okulda ve sokakta oyun oynamakta sakınma (MEB, 1968).

İkinci ünitenin sonunda ikinci üniteyle ilgili bir açıklama yapılmıştır, bu açıklamada mevsimleri yılın dört parçası olarak düşünülmemesi gerektiği belirtilmiştir. Bunun yerine çevre gözlemleri yapılarak mevsimler konusunun işlenmesi gerektiği belirtilmiştir.

3.1.3.3.2.3. Cumhuriyet Bayramı Ve Atatürk Ünitesinin İncelenmesi

Bayram Hazırlıkları: Niçin bayram yapıyoruz, cumhuriyetin yaşı, bayramda gördüklerimiz, bayrağımıza saygı, Atatürk, hayatı hizmetleri, 10 Kasım anma törenleri (MEB, 1968).

3.1.3.3.2.4. Çevremizde Kış Ünitesinin İncelenmesi

Kış Belirtileri: Kışlık giyecekler, kışlık yiyecekler, yangın ve yangından korunma, kışın bitki ve hayvanlar, kış eğlenceleri, evde kış eğlenceleri (MEB, 1968).

3.1.3.3.2.5. Taşıtlar Ve Trafik Ünitesinin İncelenmesi

Çevremizde Gördüğümüz Taşıtlar: bu taşıtların büyüğü, bu taşıtların nerede iş birliği, kimlerle iş birliği, nereler arasında iş birliği, hareket yerleri, bu taşıtların üzerindeki tabela ve numaraları anlatma, bu taşıtlarla yolculuk, taşıtlara inme ve binme. Yolculuk sırasındaki davranışlarımız, taşıt kazaları, çocukların yaşadıkları ve gördükleri kazalar, trafik kuralları, kazalarda ilk yardım (MEB, 1968).

3.1.3.3.2.6. Haberleşme Ünitesinin İncelenmesi

- a) Kimlerle Haberleşiyoruz.
- b) Postaneye Gittiğimizde.
- c) Neler Görüyoruz.
- d) Haberleşmenin Önemi.
- e) Haberleşmenin Gelişmesi.
- f) Nasıl Haberleşiyoruz.
- g) Mektupla Haberleşme: Mektup nedir, mektup yazmak için neler lazım, mektup nasıl yazılır, zarfın yazılması, mektubun yolculuğu, telgrafla haberleşme, telefonla haberleşme, telefonla nasıl konuşuruz, telefonda hangi işlerde konuşuruz. Radyo ve Televizyonla Haberleşme, Radyodan nasıl yararlanıyoruz, Radyoyu nasıl kullanmalıyız, Yurdumuzda televizyon, Haberleşmemizde Basın Yayından Yararlanmak, Telefonla nasıl konuşuruz, Telefonla hangi işlerde konuşuruz (MEB, 1968).

3.1.3.3.2.7. Çevremiz Bahar Ünitesinin İncelenmesi

Baharın belirtileri: Havadaki değişiklikler, bitki ve hayvanlarda değişiklikler, baharda yapılan işler, evde bahar temizliği, okulda tarım ürünleri (okul bahçesine ağaç dikme). Çevrede yapılan işler, baharda sağlığımız, değişen havalara göre giyinmeliyiz, yiyeceklerin temiz ve taze olmasına dikkat edelim, açık havadan yararlanalım, terli iken su içmeyelim, pis suları içmeyelim, baharda gezilerimiz (MEB, 1968).

3.1.3.3.2.8. Ders Yılı Sonu ünitesinin İncelenmesi

Bu yıl içinde öğrendiklerimiz: ünite dosyalarımızın gözden geçirilmesi, yıl içinde yaptığımız gezi, gözlem ve deneyler, sosyal çalışmalarımız, yılsonunda kutladığımız bayramlar, yaz belirtileri, havaların ısınması, güneşin ısıtma gücünün artması, hava grafiklerinin incelenerek mevsimlerin karşılaştırılması, yağmur ve yağmurun faydaları, dolu ve zararları, toz ve tozdan korunma, yaz başlangıcında evde, okulda çevrede yapılan işler (MEB,, 1968).

Tatil Programınız adı altında ünitenin sonunda verilen alt başlıkta verilen bilgi notunda, bildiklerimizi unutmamak ve yeni yeni şeyler öğrenmek için ne yapmalıyız, tatilde günlük hayatımız, tatilde gideceğimiz yer, tatilde karşılaştığımız yerler yılsonu çalışmalarımız, yılsonu sergimiz, müsamerelerimiz, karne günümüz gibi dönem sonunda yapılması gereken uygulamalar belirtilmiştir.

3.1.3.3.3. Üçüncü Sınıf Konularının İncelenmesi

Üçüncü sınıf konuları ikinci sınıf konularının ardından programda yerini almıştır, burada yine belirli gün ve haftaların sayısının arttığı görülmektedir.

Üçüncü sınıfta işlenecek belirli gün ve haftalar:

a) İlköğretim Haftası.	b) Dünya Çocuk Günü.
c) Hayvanları Koruma Günü.	d) Yangın Haftası.
e) Kızılay Haftası.	f) Kitap Haftası.
g) Yeni Yıl.	h) Verem haftası.
ı) Ulusal Egemenlik Bayramı.	i) Anneler Günü.
j) Hava Şehitleri Günü.	k) Gençlik ve Spor Bayramı.
l) Mahalli Kurtuluş Günü.	m) Hürriyet ve Anayasa Bayramı.
n) Yeşilay Haftası (MEB, 1968).	

3.1.3.3.1. Çevremizi Tanıyalım Ünitesinin İncelenmesi

Okulumuz, Derslerimiz: Yeri biçimi ve krokisi (yönler ve pusula), okulumuzun yapısı ve bölümleri, okulumuzun tarihçesi ve yetiştirdiği büyükler, okul topluluğunda karşılıklı ilişkiler, toplu yaşayış kuralları, sınıfta ve okulda eğitsel kurallar, okulumuzun çevresi ve krokisi (MEB, 1968).

Evimiz ve Ailemiz: Evimizin bulunduğu yer, evimizin yapısı ve bölümleri, ailemizin fertleri ve karşılıklı ilişkiler, ailemizde iş bölümü, diğer yakınlarımız ve akrabalık ilişkilerimiz, sokağınız ve mahalleniz, sokağımızın ve mahallenizin adı, komşularımız ve komşuluk ilişkilerimiz, mahallemizde bizim için çalışanlar, mahallemizin geliştirilip ve güzelleştirilmesi için bizi düşünenler (MEB, 1968).

Kasabamız ve getirisi şehrimiz: Kasabamızın adı, kasabamızın ve şehrimizin genel görünüşü, kasabamızın ve şehrimiz eski ve yeni kurumları, kasabamız veya şehrimizde bulunan başlıca tarihi yapılar, kasabamızın veya şehrimizin semtleri, kasabamızı ve şehrimizi başka yerlere bağlayan ana yollar, kasabamız veya şehrimizin nüfusu, kasabamız veya şehrimizin kuruluş hikâyesi (MEB, 1968).

3.1.3.3.2. Cumhuriyet Bayramı ve Atatürk Ünitesinin İncelenmesi

Bayram hazırlıkları (Evde, sınıfta, okul da, çevrede): Cumhuriyet nasıl kavuştuk, kurtuluş savaşı, yurdumuza düşmanların girmesi, Atatürk'ün Samsun'a çıkması, Büyük Millet Meclisi'nin kurulması, Cumhuriyetin ilanı, Cumhuriyetin ilan edildiği gün, ilk cumhurbaşkanımız (MEB, 1968).

Çevremizde kurtuluş savaşlarıyla ilgili şahıslar, anıtlar ve hatıralar. Niçin askerlik yaparız, kimler asker olur. Bayram izlenimleri Cumhuriyet rejiminin yurdumuza kazandırdıkları, Bayrağa, İstiklal Marşına, Cumhurbaşkanına saygı. Atatürk: hayatı, Atatürk devrimleri, ölümü, 10 Kasım (MEB, 1968).

3.1.3.3.3. İlçemizi Tanıyalım Ünitesinin İncelenmesi

İlçemizin doğal durumu: Çevremizde neler görülüyor, ilçemizin yeni sınırları, depremler, toprak kayması, erozyon, ilçemizde yıl boyunca havalar nasıl gidiyor, bitki örtüsü (MEB, 1968).

Orman, bozkır, çayır, mera, fundalık kavramların bu ünite de işlenip öğrencilere bitki örtüsünün oluşumunu daha iyi kavratmak amaçlanmıştır.

Hava durumunun ve yeryüzü şekillerinin ilçemiz halkının yaşayış etkisi, ilçemizde yaşayış, ilçemizin nüfusu, halkın geçim kaynakları, tarım, endüstri, ticaret, ilçemizdeki eğitim kuralları, ilçemizde farklılıklar, genel yerler davranış. İlçemizin yönetimi ve halk yönetimi, demokrasi ülkenin uygulanması ilçemizin kuruluşu ve turistik yerleri, tarihi, yetiştirdiği büyükler ve hizmetler, tarihi değeri olan eserleri ve turistik yerleri, turizm hareketleri, ilçemizin komşu ili ve ilçelerle olan ilişkileri, haberleşme, ulaşım, alışveriş, iç turizm. İlçemizi geliştirme ve güzelleştirme, ormanları koruma ve ağaç dikme, turizm davasında bize düşen ödevler, bizim için çalışanların işlerini kolaylaştırma, trafik kurallarına uyma, boş zamanları değerlendirme (MEB, 1968).

Hayat Bilgisi dersinin çevreyle olan ilişkisi bakımından önemli bir yeri olan bu konun çocuklara yaşadıkları alanın sınırlarını da öğretmesi açısından da önemli yeri vardır.

3.1.3.3.4. Sağlığımızı Koruyalım Ünitesinin İncelenmesi

Vücudumuzu tanıyalım: Vücudumuzun başlıca kısımları baş, gövde, kol bacadır, başlıca iç organlarımız ve bunların görevleri: (kalp, ciğer, mide, bağırsak), beş duyu, vücudumuzun bakımı, vücudumuzun temizliği, giyeceklerimizin temizliği, mevsimlere göre giyinme, çalışma dinlenme oyun. Dengeli hareket etme, açık havadan yararlanma, spor yapma, sağlıklı büyümek ve yaşamak için iyi beslenme, sağlığa yararlı ve besinler olma, her çeşit yemekler yeme alışkanlığı elde etme, besinlerin hazırlanmaları taşınması, korunması, besinlerin tazeliğine dikkat etme, beslenmede sağlık kurallarına uyma, sofrada yemek adabına uyma, belli başlı çocukluk hastalıkları ve korunma yolları (öğrencilerin kendi geçirdiği hastalıklar (MEB, 1968).

Kızık, Kızamık, boğmaca, kabakulak gibi hastalıklar öncelikli olarak dördüncü ünitenin konusunu oluşturmaktadır.

Kazalardan korunma ve ilk yardım, günlük hayatımızda başa gelecek çeşitli kazalara karşı uyanık olma, trafik kurallarına uyma, kazalarda ilk yardıma

başvurma, çevremizdeki sağlık kurumları ve bunlardan yararlanma, çevremizdeki sağlık kurumları, sağlığımız için çalışanlar ve ilişkilerimiz, çevremizin sağlığını korumada bize düşen görevler, evi, sınıf, okulu, çevreyi temiz tutma, zamanında aşı olma, bulaşıcı hastalıklardan korunma, zararlı hayvanlarla mücadele, içme kullanma sularının temizliğine dikkat etme (MEB, 1968).

3.1.3.3.3.5. Yeryüzünde Ve Gökyüzünde Gördüklerimiz Ünitesinin İncelenmesi

Çevremizde neler görüyoruz: dünyamızın oluşumu, (basit olarak, biçimi, karadan, denizler), dünyamızı saran hava, canlıların hava ihtiyacı, temiz havanın sağlığımıza yararı, odamız havanın temizliği. Hava gözlemleri, gündüz gökyüzü, gündüz gökyüzünün gözlenmesi, bulutlar, ufuk, güneş, güneşin yüksekte bulunduğu saat, güneşin en fazla en az ısıttığı mevsimler, güneş ışığı ve gölgeler, güneşin dünyanın ısıtması ve aydınlatması. Güneş ısısı ile suların buharlaşması, rüzgârın meydana gelmesi, mevsimler, gece gündüz, gece gökyüzü, gece gökyüzüne gözlem, gökyüzünün karanlığı, ay, ay ışığının güneş ışığından farkı, ayın görünen değişik şekilleri, yıldızlar, gökyüzü yolculuğu (MEB, 1968).

Bu ünitenin sonunda öğrencilere yer yön kavramlarının öğretilmesi ve yıldızlardan faydalanarak yön bulmanın öğretilmesi amaçlanmıştır. Çok parlak görülen yıldızlar, kutup yıldızı ve yön kavramları burada öğretilmesi amaçlanan konulardır.

3.1.3.3.3.6. Köyü Tanıyalım Ünitesinin İncelenmesi

Gördüğüm Köy: Köy yolu, köy evleri, köy okulu, köyün ortak malları, çiftçinin hayatı: bir çiftçi ailesi, çiftçi ailesinin özelliği, ailede iş bölümü, ailenin tarlası, bağı, bahçesi, örf ve adetleri, şehirle olan ilişkileri. Değişen çiftçi ailesi, köyde beraber yaşam, köyün yönetimi, köylünün beraber yaptıkları işler, köyler arasındaki ilişkiler, köyde sağlık ve güven, çiftçiye saygı sebepleri, buğdayımızı yetiştirir, etimizi, sütümüzü, yağımızı, yumurtamızı onlar gönderir, Türk köylüsü konuk severdir, köyde kış ve kış eğlenceleri bizim köylüye hizmetimiz ne olabilir (MEB, 1968).

Bu ünite de mümkün olan yerlerde köye yapılacak bir gezi ile işlenmesi gerektiği belirtilmiştir, şehir okullarında kardeş köy okulunun belirlenip üniteye böyle bir başlık verilerek işlenmesi gerektiği vurgulanmıştır.

3.1.3.3.3.7. Çevremizde Kullandığımız Alet Ve Makineler Ünitesinin İncelenmesi

Evimizde kullandığımız alet ve makineler, çevrede kullanılan alet ve makineler, bahçe ve tarla işlerinde kullandığımız alet ve makineler (tırmık, pulluk), inşaatta kullandığımız alet ve makineler, haberleşmede kullandığımız makineler (telefon, radyo), değirmen ve un fabrikaları. Alet ve makinelerimizi çalıştıran çeşitli enerjiler, insan enerjisi kullanıldığı yerler (el arabası), hayvan enerjisinin kullanıldığı yerler (at arabası pulluk). Suyun hareket enerjisi, (Değirmenler için), elektrik enerjisi (MEB, 1968).

Çocuklara bu üniteyle çevrede bulunan alet ve makinelerin tanıtılması amaçlanmıştır.

3.1.3.3.3.8. Ders Yılı Sonu Ünitesinin İncelenmesi

Ders yılına genel bir bakış. Üç yıllık okul hayatımız. Bu yıl neler öğrendik (ünite dosyalarının gözden geçmesi). Yıl içinde yaptığımız gezi, gözlem, deneyler. Sosyal çalışmalarımız. Hayat Bilgisi dersi yerine 4. Sınıfta neler okuyoruz. Tatilimizi nasıl değerlendirelim. Öğrencilerimizi unutmamak için neler yapmalıyız. Yeni şeyler yapmak için neler yapmalıyız. Tatilde gideceğimiz yerler. Tatilde karşılaştığımız turistlere yardım, Yılsonu çalışmalarımız, Yılsonu gezimiz, Müsameremiz, Karne günümüz (MEB, 1968).

Programın sonunda Hayat Bilgisi ders araçları da belirtilmiştir, bu karşımıza bir yenilik olarak çıkmaktadır. Buna göre Hayat Bilgisi dersinde kullanılacak araçlar şöyledir:

Baskül, sıhhi termometre, saat kadranı, metre, dekametre, terazi, ağırlık ölçüleri, sıvı ölçüleri, yüzey ve hacim ölçüleri, pergel, gönye, çekül, cetvel tahtaları, kum masası,

gözlerin görme derecesini ölçmeye yarayan levha, saat, takvim gibi ve buna benzer araçlar belirtilmiştir.

3.1.4. 1995 Yılı Hayat Bilgisi Programının İncelenmesi

1995 yılı Hayat Bilgisi programına bakıldığı zaman 1968 programına göre fazlaca bir değişiklik görülmez, burada daha çok programa yeni konuların eklendiği görülür. Bu konular Atatürk ve Atatürkçü yaklaşım üzerinedir. Programdaki konu başlıkları ve konuların ayrıntısı 1968 programının incelemesinde verilmişti, burada yapılan düzenlemelerle eklenen konular belirtilmiştir.

3.1.4.1. Atatürk'ün Hayatı 1. Sınıf Konusunun İncelenmesi

Doğum tarihi ve yeri, anne ve babası (ailesi), Atatürk'ün son günleri, Atatürk ile ilgili anılar (MEB, 1995).

Birinci sınıfın Atatürk ile ilgili ilk konusunda, Atatürk'ün hayatının genel bir yapısının çizildiği ve ilk hedefin çocuklara Atatürk'ü tanıtmak olduğu görülmektedir.

3.1.4.2. Atatürk'ün Kişisel Özellikleri Ve Çeşitli Yönleri 1. Sınıf Konusunun İncelenmesi

Vatanseverliği, İyi kalpliliği, Eğitimciliği (MEB, 1995). Burada, bu konunun Milli bayramlar ve belirli gün ve haftalarda işlenmesiyle ilgili bir not bulunmaktadır. Ayrıca bu konudan başlamak suretiyle Atatürk'ün çocuklara tanıtılmasında ayrıntının arttığı da anlaşılmaktadır.

3.1.4.3. Atatürkçü Düşüncede Özellik Taşıyan Önemli Yaklaşımlar Konusunun İncelenmesi

İnsan hak ve hürriyetleri ile sorumlulukları, hak ve hürriyetlerin tanımı, hürriyetlerin çeşitli ilkeleri, haberleşme hürriyeti, yerleşme ve seyahat hürriyeti (MEB, 1995). Yine bu konunun da Milli bayramlar ve belirli gün ve haftalarda işlenmesi belirtilmiştir.

3.1.4.4. Atatürkçü Düşüncede Önemli Yaklaşımlar Konusunun İncelenmesi

İnsan sevgisi ve evrensellik, millet sevgisi, yurt (vatan) sevgisi (MEB, 1995).

3.1.4. 5. Atatürk'ün Hayatı 2. Sınıf Konusunun İncelenmesi

Doğum tarihi ve yeri, anne ve babası, içinde yaşadığı sosyal ortam, yetişme tarzı, Atatürk'le ilgili anılar (MEB, 1995). İkinci sınıftaki Atatürk'ün hayatı konusu birinci sınıftaki konuya göre daha kapsamlı olduğu görülmektedir.

3.1.4.6. Atatürk'ün Kişisel Özellikleri ve Çeşitli Yönleri 2. Sınıf Konusunun İncelenmesi

Sabır ve disiplin anlayışı, insan ve millet sevgisi, metotlu çalışması, insanlık âleminin en büyük fazilet örneği olması (MEB, 1995).

Burada Atatürk'ün kişisel özellikleri ve örnek kişiliği üzerinde durulmuştur.

3.1.4.7. Atatürkçü Düşüncede Özellik Taşıyan Önemli Yaklaşımlar 2. Sınıf Konusunun İncelenmesi

İnsan hak ve hürriyetleri ile sorumlulukları, hürriyetin çeşitli şekilleri, düşünceyi açıklama ve yayma, insan sevgisi ve evresellik, kin nefret yerine iyilik güzellik doğruluk (MEB, 1995).

3.1.4.8. Atatürkçü Düşüncede Özellik Taşıyan Önemli Yaklaşımlar 3. Sınıf Konusunun İncelenmesi

İnsan hak ve hürriyetleriyle sorumluluklar, mülkiyet hakkı, konut dokunulmazlığı (MEB, 1995). Üçüncü sınıfta bu konu ve Atatürk'le ilgili diğer konuların kapsamı ilk iki sınıfa göre biraz daha genişletilmiştir.

Dayanışma: Dayanışmanın toplum hayatındaki yeri, milli birlik ve beraberlik yönünden dayanışmanın önemi, iyiliği sevme ve kötülükten kaçınma,

Kadının Türk toplumundaki yeri ve aile hayatı: Kadının toplumdaki yeri, Türk kadının tarihteki yeri, çalışma hayatındaki yeri, aile bireyleri arasındaki dayanışmanın

önemi, ailenin kutsallığı (MEB, 1995). Son konu olan ailenin kutsallığı konusunun anneler gününde işlenmesi gerektiğine ilişkin bir not düşünülmüştür.

Birinci ve ikinci sınıfta olduğu gibi üçüncü sınıfta da bazı ünitelerin sonunda Atatürk ve Atatürkçü düşünce ile ilgili konular yer almıştır. Bu konuların en kapsamlı şekli üçüncü sınıf konularında yer almaktadır.

3.1.4.9. Atatürk'ün Hayatı 3. Sınıf Konusunun İncelenmesi

Doğum tarihi ve yeri, anne ve babası (Ailesi), öğrenim hayatı, medeni hali, Atatürk ile anılar (MEB, 1995).

3.1.4.10. Atatürk'ün Kişisel Özellikleri ve Çeşitli Yönleri 3. Sınıf Konusunun İncelenmesi

Ölçülü davranışı, yersiz acıma gücünü kontrol, mantıklılığı, gurura ve ümitsizliğe yer vermemesi (MEB, 1995).

Bu programda 1968 programından hareketle yeni konuların eklenerek değişikliklere gidildiğini söyleyebiliriz. Toplamda on yeni konu eklenmiştir ve bunların hepsi Atatürk ve Atatürkçü düşünce üzerine kurulmuş olan konulardır.

Bu konuların incelemelerinde her sınıf düzeyi arttıkça konuların genişliğinin de arttığı görülmektedir. En geniş halini üçüncü sınıfta almıştır ve ayrıntının en fazla olduğu sınıf düzeyi de üçüncü sınıftır.

3.2. HAYAT BİLGİSİ PROGRAMLARINDA YAPILAN DEĞİŞİKLİKLER VE DÜZENLEMELER

Cumhuriyetin ilanıyla birlikte birçok alanda olduğu gibi eğitim alanında da yeniliklerin yapıldığını biliyoruz. Bu yenilikler program geliştirme çalışmalarında da görülmektedir. İlkokul programlarına baktığımız zaman geçmiş yıllardan itibaren günümüze kadar birçok değişiklik ve yenilik görülmektedir.

Hayat Bilgisi programı ilk yıllarından itibaren incelendiğinde son halini alıncaya kadar birçok kez değişmiş, güncellenmiş veya düzenlenmiştir. Bu düzenleme ve güncellemeler aşağıda maddeler halinde verilmiştir.

3.2.1. 1948 Yılı Hayat Bilgisi Programındaki Değişiklikler Ve Düzenlemeler

Bu yıllarda yer alan programlardaki değişikliklerin son hali 1948 programında yer almıştır. Aşağıda yapılan değişiklikler ve düzenlemeler maddeler halinde verilmiştir.

1. Önceki yıllarda İlkokul Programı adı altında yapılan programlar 1948 yılı itibarıyla İlkokul programı olarak değiştirilmiştir

2. Başlangıçtaki “Hayat Bilgisi, İlk Devre, Sınıf I, II, III” başlığı değiştirilmiş, yerine “Hayat Bilgisi” başlığı kullanılmıştır.

3. “Dersin mahiyeti” alt başlığı değiştirilmiş yerine “Açıklamalar” başlığı kullanılmıştır.

4. “Dersin hedefi” başlığı değiştirilmiş yerine “Amaçlar” başlığı kullanılmıştır.

5. Dersin hedefi adı altında verilen dokuz maddelik açıklama değiştirilerek iki maddeye indirilmiştir.

6. “Hayat Bilgisi dersinin tedrisinde atideki noktalara dikkat edilecektir” başlığı altında verilen on maddelik açıklama düzenlenerek, programda açıklamalar kısmında on sekiz madde olarak verilmiştir.

7. “Hayat Bilgisi Dersinin Müfredatı, Sınıf I” başlığı “Hayat Bilgisi Konuları” olarak değiştirilmiştir.

8. Dersin haftada dört saat olduğunu belirten açıklama kaldırılmıştır.

9. Programın ilk konusu olan “Mektebimiz” başlıklı konu değiştirilerek yerine “Dershanemiz” başlıklı konu getirilmiştir.

10. Her bir konu maddesi düzenlenerek kendi içinde bölümlere ayrılmış ve başlıklar altında sıralanmıştır.

3.2.2. 1968 Yılı Hayat Bilgisi Programındaki Değişiklikler Ve Düzenlemeler

1948 yılı Hayat Bilgisi programında yapılan değişiklikler ve düzenlemeler 1968 yılı programında yer almıştır. Buna göre programda ne gibi değişikliklerin yapıldığı aşağıda maddelenmiştir.

1. Programın başlangıcında bulunan Hayat Bilgisi dersini anlatan bölüm düzenlenerek maddeler haline getirilmiştir.

2. Programda iki maddeden oluşan amaçlar bölümü, beş madde halinde genişletilerek programın başına alınmıştır.

3. Programda on sekiz maddeden oluşan açıklamalar bölümü, Hayat Bilgisi dersinin açıklandığı giriş bölümüyle birleştirilmiş ve on yedi maddeye indirilerek değiştirilmiştir.

4. “Hayat Bilgisi Konuları” başlığıyla verilen ders konuları, “Üniteler, Sınıf 1” başlığı altında verilmiştir.

5. Her bir ders konusunun ardından belirtilen “Eğitsel Sonuçlar” yani ders kazanımları kaldırılmıştır.

6. Programda birinci sınıflar için belirlenen toplam otuz konu, düzenlenerek yedi ünite altında toplanmıştır.

7. Programda ikinci sınıflar için belirlenen otuz bir konu, düzenlenerek sekiz ünite başlığı altında verilmiştir.

8. Programda üçüncü sınıflar için belirlenen yirmi sekiz konu, yine sekiz ünite altında düzenlenerek değiştirilmiştir.

9. Programın sonundaki köy okullarında Hayat Bilgisi dersinin nasıl işleneceği konusunda yapılan dokuz maddelik açıklama kaldırılmıştır, yerine Hayat Bilgisi dersinde kullanılacak araç ve gereçler yazılmıştır.

10. Her bir ünite kendi içinde farklı konu başlıklarına ayrılmıştır. Bu konular kendi içlerinde maddeler halinde verilmiştir.

3.2.3. 1998 Yılı Hayat Bilgisi Programındaki Değişiklikler, Düzenlemeler Güncellemeler

1. 1998 programında: Olguların parçalara bölünerek her bir parçanın ayrı ayrı analiz edildiği, mekanik, doğrudan gözlenebilen ve ölçülebilen davranışların temel alındığı “davranışçı yaklaşımı yansıtmaktadır, şeklinde verilirken bu 2005 yılında Bireyin çeşitli uyaranlarla etkileşime girerek bundan anlamlandırıldığı ve bilgiyi kendisinin yapılandığı “yapılandırma yaklaşımı yansıtmaktadır, biçiminde değiştirilmiştir.

2. 1998 programında: Programın amacı, doğrudan gözlenebilen ve ölçülebilen hedefler ve davranışlar şeklinde ifade edilmiştir.

3. 2005 programında: Programın amacı bireyin doğrudan gözlenebilen davranışlarının yanı sıra dolaylı olarak gözlenebilen tutumların, değerlerini ve becerilerini de kapsayan “kazanımlar” şeklinde ifade edilmiştir.

4. 1998 programında: Olgular, parçalara ayrılmış bir yaklaşımla birbirinden bağımsız çok sayıda, üniteye bölünmüştür.

5. 2005 programında: Bütüncül bir yaklaşım izlenerek farklı disiplinlere ait bilgiler toplulaştırılarak “tematik yaklaşım” benimsenmiştir. Buna uygun olarak da programda üç tema belirlenmiştir. Bu temalar sarmal bir biçimde üç öğretim yılı boyunca devam edecek şekilde tasarlanmıştır.

6. 1998 programında: Öğrenme-öğretme sürecinde öğrenciler verilen ya da sunulan

bilgileri “ezberlemek” için aktiftirler. Bilgiyi öğretmen yapılandırarak öğrencilere aktarmaktadır.

7. 2005 programında: Öğrenciler çeşitli etkinlikler yoluyla öğrenme-öğretme sürecinde aktif rol alırlar ve bilgiyi kendileri yapılandırır.

8. 1998 programında: Öğrencinin bakış açısı temel alınmamıştır; yetişkinlerin bakış açısı egemendir. Öğrencinin dünyasında yer almayan olgular sunulmaktadır.

9. 2005 programında: Program Öğrencinin bakış açısı temel alınarak hazırlanmıştır. Öğrencinin dünyasında yer alan olgular sunulmuştur.

10. 1998 programında: Yoğun bir bilgi aktarımı söz konusudur; öğrenciler aktarılan bilgileri anlamak yerine ezberlemeye yönlendirilmektedir.

11. 2005 programında: Öğrencinin günlük hayatında kullanabileceği ve kendisine gerekli olan temel bilgiler, kendi deneyimleri sonucunda yine kendisi tarafından yapılandırılacaktır.

12. 1998 programında: Bilgi yoğunluğu nedeniyle öğrenciler ve öğretmenler mekanik bir biçimde programı yetiştirme stresi yaşamaktadır.

13. 2005 programında: Öğrencilerin temel yaşam becerilerini kazanmaları esastır. Öğrenciler bir yandan bilgileri yapılandırırken bir yandan da temel yaşam becerilerini kazanmaları üzerinde duran esnek bir programdır.

14. 1998 programında: Düşünme, problem çözme, yaratıcılık, gibi üst düzey zihinsel süreçlerden çok, gözlenebilen somut davranışlar on plana çıkarılmıştır. Süreçten çok, sonuç (ürün) vurgulanmakta ve değerlendirilmektedir.

15. 2005 programında: Öğrencilerin temel yaşam becerilerini kazanmaları esastır. Öğrenciler bir yandan bilgileri yapılandırırken bir yandan da temel yaşam becerilerini kazanmaları üzerinde duran esnek bir programdır.

16. 1998 programında: Çeşitli disiplinlere ait mevcut bilgi birikimi konu merkezli olarak öğrencilere statik bir yaklaşımla ve birbirinden kopuk bir biçimde öğretmen

tarafından aktarılmaktadır. Dolayısıyla da öğrencilerden çok, Öğretmen merkezlidir.

17. 2005 programında: Öğrenciler bilgiye ulaşma yollarını kullanarak bilgilerini sürekli güncelleyebilme fırsatına sahiptirler. Program, öğretmen değil öğrenci merkezlidir. Öğretmen sadece bir rehberdir.

18. 1998 programında: Bütün öğrenciler aynı yöntemlerle öğrenmeye yönlendirilmektedirler. Öğrenme stillerindeki farklılıklar dikkate alınmamaktadır.

19. 2005 programında: Bireysel farklılıklar nedeniyle her öğrencinin farklı zekâ alanlarında ve farklı öğrenme stillerini kullanarak daha iyi öğrenebileceği varsayımı benimsenmiştir.

20. 1998 programında: Öğrencilerin kişilik gelişiminden çok, bilişsel zihinsel gelişimi öne çıkarılmıştır.

21. 2005 programında: Bireylerde aranan temel değerler ve kişisel nitelikler (öz saygı ve öz güveni yüksek, sabırlı, hoşgörülü, yardımsever, yeniliğe açık) vurgulanmıştır.

22. 1998 programında: Ünite yaklaşımının benimsenmiş olması nedeniyle çeşitli disiplinler (Türkçe, matematik, resim, müzik) ve ara disiplinlerle (kariyer bilinci geliştirme, girişimcilik, vb.) doğrudan bağlantı kurulmamıştır.

23. 2005 programında: Çeşitli disiplinler (Türkçe, matematik, resim, müzik) ve ara disiplinlerle (afet eğitimi, insan hakları ve vatandaşlık, kariyer bilinci geliştirme, özel eğitim, rehberlik ve psikolojik danışma, sağlık kültürü, spor kültürü ve olimpik eğitim, girişimcilik gibi) doğrudan bağlantılar kurulmuştur.

24. 1998 programında: Öğrenme-öğretme sürecinde geleneksel yöntem ve teknikler kullanılmaktadır.

25. 2005 programında: Etkinlik temelli bir yaklaşımla öğrenme-öğretme sürecinde geleneksel öğretim yöntem ve tekniklerinin yani sıra öğrencilerin aktif olduğu yöntem ve teknikler kullanılmaktadır.

26. 1998 programında: Ürün (sonuç/çıktı) üzerinde durulduğu için geleneksel ölçme ve değerlendirme yöntemleri kullanılmaktadır.

27. 2005 programında: Ürünlerin yanı sıra alternatif ölçme yöntemlerinden yararlanılarak süreç de ölçülmekte ve değerlendirilmektedir.

28. 1998 programında: Öğrencinin “eğlenme” ihtiyacı dikkate alınmamaktadır. Bu nedenle de okullar öğrencilerin zevkle gittikleri ve orada bulunmaktan keyif aldıkları yerler değildir.

29. 2005 programında: Öğrencinin “eğlenme” ihtiyacını göz önünde bulundurmaktadır. Eğitim-öğretim sürecine aktif olarak katılmanın, oyun kadar eğlenceli ve keyifli olduğunu öğrencilere yaşatmayı amaçlamaktadır.

30. 1998 programında: Çocuk özgün bir “birey” olarak değil, “toplumun bir üyesi” olarak görülmektedir. Bu nedenle de bireysel farklılıklar arka planda kalmaktadır.

31. 2005 programında: Her çocuğun “özgün”, “biricik” ve “saygıdeğer” bir birey olduğu varsayımına dayanmaktadır. Dolayısıyla da bireyin kendini tanıması ve bireysel farklılıklarını fark etmesi için çalışılmaktadır.

32. 1998 programında: Öğrenciler trafik eğitimi ve çevrenin korunması gibi konularda kendilerine sunulan bilgileri aynen ezberlemektedirler.

33. 2005 programında: Öğrenciler, çevreyi kendilerinin de içinde yer aldıkları bir bütün olarak algılamaları ve korumaları gerektiğini kavrarlar (MEB, 2005).

Hayat Bilgisi dersi programlarında bu bölüme kadar yapılan incelemelerde görülmektedir ki programların yapısı her düzenlemede değişmiş ve birbirlerinden farklılaşmıştır. Özellikle bu farklılıklar konu yapısı ve konuların verilme şekillerinde görülmektedir. İlk programların sonraki yıllarda yapılan programlara göre genel bir yapı çizdiği ayrıntıya girilmediği görülmektedir.

Her bir programda yapılan değişiklik bir sonraki programda yerini almıştır. Zaman içinde değişiklikler ayrıntılarıyla aktarılmıştır. Burada gözlenebilen değişiklikler ayrıca maddeler halinde verilmiştir.

IV. BÖLÜM

2005 YILI İLKÖĞRETİM HAYAT BİLGİSİ DERSİ ÖRETİM PROGRAMI VE KILAVUZUNUN TANITILMASI

4.1. PROGRAM NEDİR VE PROGRAMLARIN ÖZELLİKLERİ

Geçmişe bakıldığında zaman eğitim ve öğretim faaliyetlerinde süreklilik ve hızlı bir gelişme görülür. Yıllar içinde bu konuda sürekli düzenlemeler yapılmış ve belli bir plan ve program dâhilinde çalışmalar yürütülmüştür. Öğretimin programlanması ve bu programlara göre hareket edilmesi: Ne öğretilecek, nasıl öğretilecek ve niçin öğretilecek gibi soruların cevabı için ayrıca öğretim faaliyetlerinin düzenli ve devamlı olması için gerekli bir şarttır.

Öğretim faaliyetlerinin düzenlenmesi yürütülmesiyle ilgili evrelerin ve lüzumlu hususların önceden tasarlanması ve tespit edilmesine öğretimin programlanması denir. Bir başka deyişle, ispatı dâhil ne öğretilmesi gerektiğini belirleyen düşüncelerin düzenlenmesine öğretim programlanması diyoruz. Genel olarak program kavramı ise, yapılması gerekli bir işin bölümlerini, her bölümün nasıl yapılacağını ve yapılış zamanını gösteren bir tasarı anlamına gelmektedir. Genel olarak program kavramı ise, “yapılması gerekli bir işin bölümlerini, her bölümün nasıl yapılacağını ve yapılış zamanını gösteren bir tasarı anlamına gelmektedir. Ülkemizde müfredat programı, öğretim programı, ders programı, okul programı, öğretme ve öğrenme programı, eğitim programı gibi kavramlar birbirleri yerine kullanılagelmişlerdir. Fakat günümüzde bu farklı kavramlar yerine kullanılan kavram eğitim programı kavramıdır (Hesapçıoğlu, 1998).

Programlı öğretim bireysel, kendi kendine öğrenme yöntemidir. Bilginin özel parçalara veya temel öğelere ayrılarak belirli bir sıraya göre düzenlenip bireysel esasa göre öğrenilebileceği varsayımına dayanmaktadır. Programlı öğretimin psikolojik temellerinin oluşturulmasında, William James’in “bilinç olguları”, Stanley Hall ve öğrencilerinin “deneysel psikoloji”, Pavlov’un şartlı refleks ve Thorndike ile Watson’un davranış psikolojisi ile ilgili çalışmalarının önemli katkıları olmuştur. Gagne, Skinner ve Crowder gibi araştırmacılar programlı öğretim yönteminin öncüleri olarak bilinmektedir (Küçükahmet, 2001).

Eğitim programı içeriğinde ğretim programı, müfredat programı ve ders programı kavramlarını da kapsamaktadır (Akdağ, 2008). Eğitim programı: bir eğitim kurumunun, çocuklar, gençler ve yetişkinler için sağladığı, milli eğitimin ve kurumun amaçlarının gerçekleşmesine dönük tüm faaliyetleri kapsar. Öğretim, ders dışı kol faaliyetleri, özel günlerin kutlanması, geziler, kısa kurslar rehberlik, sağlık vb. hizmetler ve fonksiyonlar bu ereve içine girer. Öğretim programı: eğitim programı içinde ağırlık taşıyan bu kesim, genellikle, belli bilgi kategorilerinden oluşan ve bir kısım okullarda beceriye ve uygulamaya ağırlık tanıyan, bilgi ve becerinin eğitim programının amaçları doğrultusunda ve planlı bir biçimde kazandırılmasına dönük bir programdır. Ders programı: Öğretim programlarında yer alan bilgi kategorilerinin disiplinlerin ve faaliyet alanlarının, eğitim amaçları ile ilişkili olan özel amaçlarını gerçekleştirmeleri için ğretim ilkelerini, konuların alt kategorilerini ve değerlendirme esaslarını içeren ve eğitim ğretim programlarındaki esasları ğrenci davranışına dönüştüren programdır. Uygulamada,  program tanımı da genelden özele doğru i içe bir görünüm gösterir (Varış, 1978).

Tablo-8: Bir ğretim programını oluşturan unsurlar

1. Amaçlar, ilkeler, açıklamalar.
2. Ders konuları, konuların düzenlenmesi, ders dağıtım ve haftalık çalışma izelgesi.
3. Öğretme-ğrenme süreçleri, öğretme, öğrenme yöntemleri, teknikleri, ders araç gereçleri.
4. Değerlendirme süreci

Kaynak: Hesapoğlu, 1998

Birinci, ikinci ve nc sınıfa Hayat Bilgisi dersi programının amacı öğrencilerin ileride yaşadıkları evre ve evre kaynakları konusunda akılcı seçimler yapmak ve önemli kararlar almak durumunda olacaklarını anlamalarına yardımcı olmaktır. Bu sayede eğitim programı çocuklara bağlı oldukları ve sürekli değer'işim içinde olan toplum

için etkin birer vatandaş olma özelliğiyle karşı karşıya getirir (Barth ve Demirtaş). Çağdaş sosyal bilimler programları aktüel sorunlara göre biçimlendirilmekte kapsamı ve yöntemi çevredeki değişmelere ve gelişmelere göre oluşturulmaktadır (Köstüklü, 2001). Programlar incelendiği zaman değişen çevre koşulları sosyal yaşamdaki koşullar ve buna benzer diğer değişimler göz önünde bulundurularak programların yapıldığı görülmektedir. Özellikle Hayat Bilgisi dersi ele alınacak olursa programların değişimlere göre şekillendiği ve konulara göre yaşamla iç içe olduğu görülebilir.

4.2. 2005 YILI HAYAT BİLGİSİ DERSİ PROGRAMININ GENEL YAPISI

Hayat Bilgisi dersi, toplu Öğretim yaklaşımına dayalı olarak oluşturulmuş bir derstir. Çocukların hem kendilerini hem de içinde yaşadıkları toplumu ve dünyayı tanımaları için tasarlanan bu ders, 1924, 1936, 1948, 1968 ve 1998 ilköğretim programlarında yer almıştır. 2005 yılı programında da aynı adla yer almaktadır (MEB, 2005).

Hayat Bilgisi Dersi Programı, Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığınca oluşturulan Hayat Bilgisi Özel ihtisas Komisyonu tarafından geliştirilmiştir. Bu program, ilköğretim okulu 1, 2 ve 3 sınıflarda Öğrenim gören öğrencilerin;

- Hayat Bilgisi dersindeki kazanımlarını,
- Bu kazanımlara hangi temalar çerçevesinde ve hangi öğrenme-öğretme durumlarında erişebileceklerini,
- Öğrenme-öğretme sürecinin ve sonuçlarının nasıl değerlendirileceğini içermektedir.

2005 Hayat Bilgisi Dersi Programı üç bölümden oluşmaktadır:

Birinci bölümde; Hayat Bilgisi Dersi Programı hakkında genel bilgilere yer verilmiştir. Bu bölümde giriş, programın vizyonu, temel yaklaşımı ve yapısı, öğrenme-öğretme süreci, ölçme ve değerlendirme alt başlıkları bulunmaktadır (MEB, 2005).

Ayrıca bu bölümde öğrencilere kazandırılacak beceriler, temalar Hayat Bilgisi

dersinde Atatürkçülük konuları ara disiplinlerle bağlantılar yer almaktadır. Bu kısım bize programın tanıtılması ve programın izlediği yön açısından önemli bilgiler vermektedir.

Programın bu ilk kısmı derinlemesine incelendiği zaman yapılandırmacılık kuramına göre hareket edildiği ve bununla birlikte öğrencilere bu kuram çerçevesinde öğrenmeye dayalı becerilerin kazandırılmasının hedeflendiği görülmektedir. 2005 programının yine ilk bölümüne bakıldığı zaman burada öğrenme öğretme sürecine bağlı olarak öğrenme stilleri, zekâ alanları, kavramlar, öğrenme-öğretme etkinliğini uygulama, öğretmenin rolü, programın süresi, belirli gün ve haftalar, okul ve aile ilişkisi gibi daha alt başlıkları görebiliriz. Programda bu alt başlıklara bakıldığı zaman öğrenciler gruplanmış ve öğrenmelerinin nasıl kolaylaşacağı şekilde örneklerle açıklanmıştır.

Hayalci öğrenciye;

- Deneyimini ve duygularını göstermesi açısından fırsat verilmeli

Düşünür öğrenciye;

- Belirgin hedefler sunulmalı

Karar veren öğrenciye;

- Pratik sonuçlar çıkarma fırsatı tanınmalı

Aktör öğrenciye;

- Etkinliklerde çeşitlik sağlanmalı

Görsel öğrenciye;

- Sessiz okuma fırsatı verilmeli

İşitsel öğrenciye;

- Konuşma mülakat yapma fırsatı verilmeli

Kinestetik öğrenciye;

- Oyun oynamasına hopyayıp zıplamasına izin verilmeli

Dokunsal öğrenciye;

- Karalama, eskiz yapma yeteneği sağlanmalı (MEB, 2005).

Yukarıda öğrencilerin guruplara ayrıldığı ve hangi öğrencinin hangi öğrenme ortamında daha iyi öğreneceğine ilişkin açıklamalarda bulunulduğu görölmektedir. Kılavuzun ayrıntılı olarak hazırlandığı ve öğrenme alanlarına değindiğini tespit edebilmekteyiz.

4.3. 2005 YILI HAYAT BİLGİSİ PROGRAMININ VİZYONU

Bu programın vizyonu, Hayat Bilgisi dersine ayrılan zamanın büyük bir bölümünde öğrencilerin kendi girişimleriyle gerçekleştirecekleri ve öğretmenlerin öğrencilere doğrudan bilgi aktarmak yerine sadece ve sadece yol göstereceği etkinlikler aracılığıyla,

- Öğrenmekten keyif alan,
- Kendisiyle, toplumsal çevresiyle ve doğa ile barışık,
- Kendini, milletini, vatanını ve doğayı tanıyan, koruyan ve geliştiren,
- Gündelik yaşamda gereksinim duyulan temel bilgilere, yaşam becerilerine ve çağın gerektirdiği donanıma sahip,
- Değişikliklere dinamik bir biçimde uyum sağlayabilecek kadar esnek,
- Mutlu bireyler yetiştirmektir (MEB, 2005).

Burada öğrencilerin eğitim ve öğretim hayatlarında bu programın üstlendiği görev kısaca özetlenmiştir. Yetiştirilecek bireyin hangi vasıflara sahip olmasının istendiği üzerinde durulmuş ve amaçlanan hedefler sıralanmıştır.

4.4. 2005 YILI HAYAT BİLGİSİ PROGRAMIN TEMEL YAKLAŞIMI VE YAPISI

Geleneksel eğitim anlayışında öğrenciler, içleri bilgiyle doldurulabilecek boş kaplar olarak görülmektedir. Oysa öğrenciler okula çok farklı deneyimlerle ve düşüncelerle gelirler. Her öğrenci okula kendi deneyimlerini, alışkanlıklarını ve beğenilerini beraberinde getirir.

Bundan dolayı bütün öğrencilerin aynı konuları aynı şekilde ve aynı düzeyde öğrenmeleri beklenemez. Başka bir deyişle, her öğrenci kendisine sunulan uyarıcıları kendi deneyimlerine bağlı olarak anlamlandırır ve bilgiyi kendine göre yapılandırır. Bu da her öğrenciye kendi öğrenmesinden sorumlu olmasını gerektirir.

Yapılandırmacı kuram, öğreneni merkeze alan bir kuramdır. Çünkü her birey yeni bir bilgiyi, önceki bilgi, beceri ve yaşantılarının süzgecinden geçirerek yeniden yorumlamakta ve bilgiyi kendi zihninde oluşturmaktadır. Bu anlayışa göre öğrenme de, eski bilgilerimizin yeni deneyim ve yaşantıların ışığında yeniden yorumlanması ve yapılandırılmasıdır.

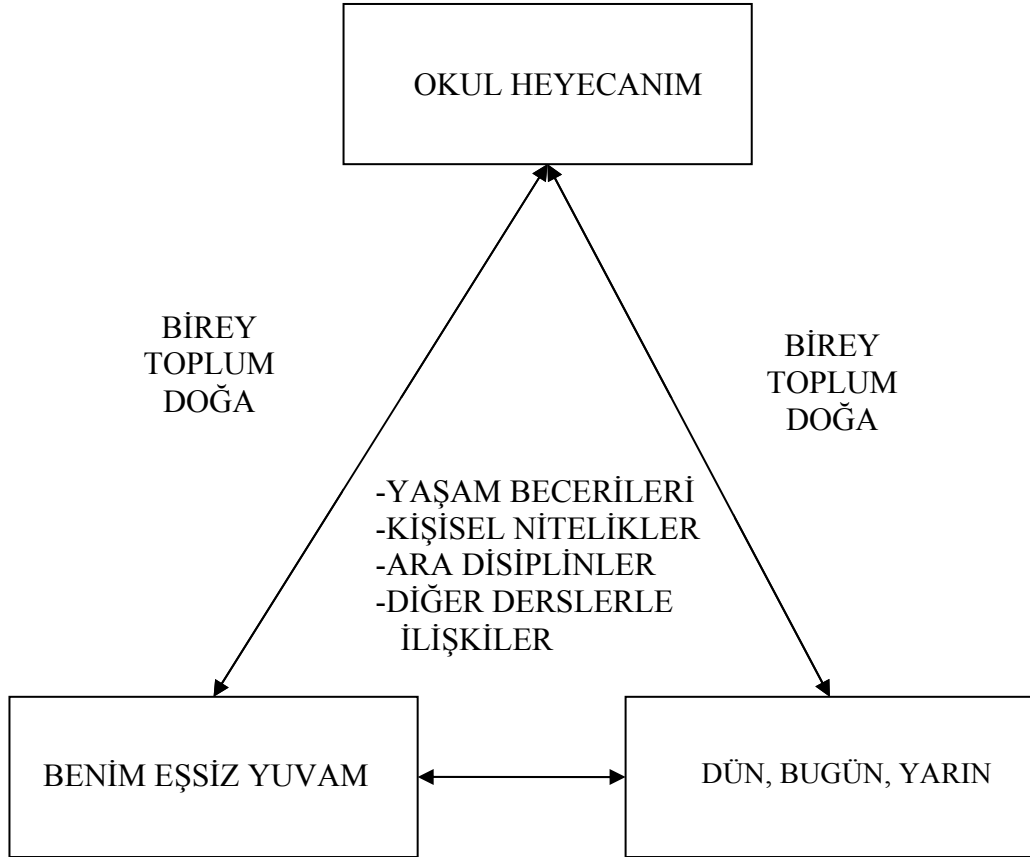
Yapılandırmacı öğrenme kuramına göre;

- Öğrenciler öğrenme ortamına kendilerine özgü ön bilgi ve inançlarla gelirler.
- Öğrenme, toplumsal etkileşimle desteklenir.
- Anlamlı öğrenme, gerçek öğrenme etkinlikleri/görevleri sonucu gerçekleşir.
- Öğrenme, öğrenme ortamına olduğu kadar öğrencilerin ön bilgi, tutum ve amaçlarına da bağlıdır.
- Öğrenme pasif bir süreç değil öğrencinin öğrenme sürecine katılımını gerektiren aktif, sürekli ve gelişimsel bir işlemdir. İnsanlar amaçları olan ve öğrenmelerini kontrol eden varlıklardır.
- Bilgi, her birey tarafından eşsiz bir şekilde hem kişisel hem de sosyal olarak yapılandırılır.

• İnsanlar dünyayı anlamlandırmaya çalışırken yapılandırdıkları yeni bilgileri değerlendirirler ve yeni bilgileri özümleyebilir, düzenleyebilir veya reddedebilirler.

Bu prensiplere uygun bir öğrenme ortamı oluşturabilmek için, öğrenene kendi öğrenme stratejilerini belirleme ve kendi teknolojisini üretme fırsatı vermelidir. Teknoloji; etkin öğrenme, amaçlı öğrenme, özgün öğrenme ve iş birlikli öğrenme amacıyla kullanılmalıdır. Öğrencilere ön bilgilerini sınama, yanlışlarını düzeltme ve hatta yerine, yenilerini koyma fırsatı verecek zengin öğrenme yaşantıları sunulmalıdır (MEB, 2005).

Şekil-2 Hayat Bilgisi Dersi Programı'nın Çatısı

Kaynak: MEB, 2005: 12.

4.5. 2005 YILI HAYAT BİLGİSİ PROGRAMININ İÇERİĞİ

Kılavuzda birinci bölümde dikkat çeken hususlardan biride zekâ alanlarının belirtilerek zekâ alanları başlığı adı altında verilmesidir. Burada öğrencilerin zekâ alanların tespiti için açıklamalarda bulunulmuş hangi zekâ alanına sahip öğrencinin hangi konularda daha iyi veya hangi duyularının daha gelişmiş olduğu da belirtilmektedir.

Hayat Bilgisi dersinin temel amacı öğrencilerin günlük yaşamda ihtiyaç duydukları ve kullanabilecekleri yaşam becerilerini kazanmalarına yardımcı olmaktır. Bunun yanı sıra çocukların ileride alacakları fen bilgisi ve sosyal bilgiler derslerine temel oluşturabilmeleri için bazı kavramlar da tanıtılacaktır(MEB, 2005)

Yukarıdaki ifadeden de anlaşılacağı üzere kılavuzda geniş bir kavram haritasıyla karşılaşılmaktadır. Programda yer alan kavramlar burada belirtilmiştir.

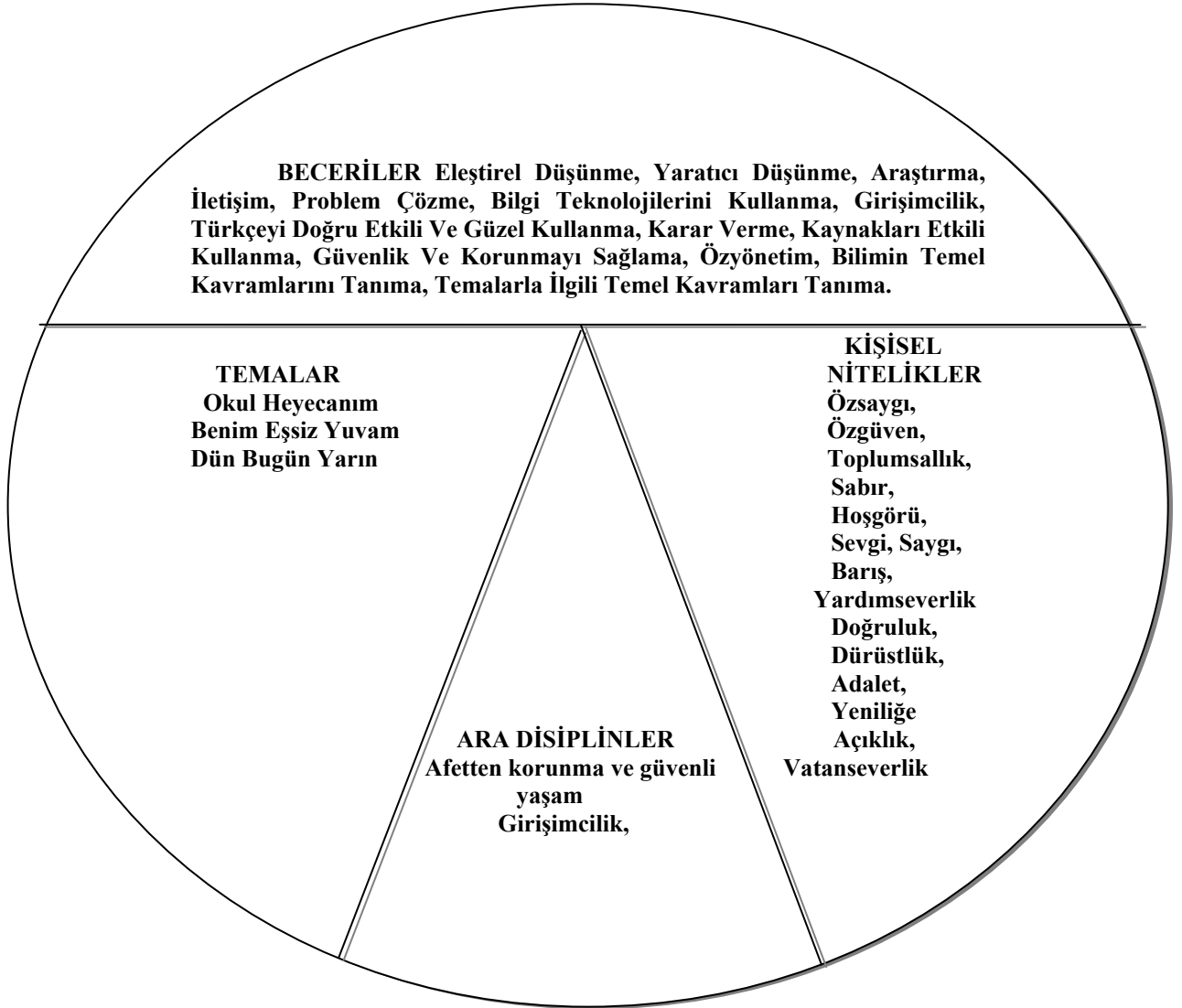
Bölüm içinde öğrenme-öğretme başlığı adı altında öğretim yöntem teknik ve stratejilerinin de verildiğini görmekteyiz. Bu kısımda programın uygulanma safhasında göz önünde bulundurulması gereken yöntem ve tekniklerin ayrıntılı olarak verildiği dikkat çekmektedir.

Bu programda öğretmenin temel rolü öğrenme öğretme ortamını düzenlemek, etkinlikler konusunda öğrencilere rehberlik yapmaktır. (MEB, 2005)

Öğretmenin rolünün programda hedef alınan yapılandırmacı yaklaşıma göre açıklandığı, bu bölümde öğretmenin rolü adı altında verildiği görülebilmektedir ve sınıf içi etkinliklerde öğretmenden beklenen davranışların programda yer alması programın bu nitelikte ayrıntılı bir çizgi izlediğini ortaya koymaktadır.

Hayat Bilgisi dersi için yapılacak değerlendirme etkinliklerinde öğrencilerin Hayat Bilgisi dersi programının tüm boyutlarında sağladığı gelişme ve başarı ölçülmeye ve kaydedilmeye çalışılır. Öğretmenler öğrencilerin kazanımlar kavramlar ve becerilerle ilgili bireysel gelişimlerini izlerken, eksiklerini belirlerken, karşılaştıkları zorlukları tanımlarken, öğrencileri öğrenmeye ve becerilerini geliştirmeye özendirirken değerlendirme yaparlar (MEB, 2005).

Şekil-3: Hayat Bilgisi Dersi Programı'na İlişkin Beceriler, Temalar, Ara Disiplinler ve Kişisel Nitelikler

Kaynak: MEB, 2005: 17.

Gözlenen niteliklerin (değişkenlerin) gözlem sonuçlarının sayı ve sembollerle belirtilmesine ölçme denir (Küçükahmet, 2000). Ölçme öğretim hayatı boyunca öğrencilerin karşılaştıkları bir durumdur. Öğretim programının birinci bölümünün son konusunu ölçme ve değerlendirme oluşturmaktadır Öğrencilere kazandırılan veya kazandırılmaya çalışılan bilgi beceri ve tutumlar hakkında dönüt almanın ne derece önemli olduğu ve bunun eğitim hayatındaki yeri bilinmektedir, bu ayrıntılar gerekçeleriyle bu başlık altında işlenmiştir.

Birinci bölümün en son konusunu etkinlik ve ölçme değerlendirme örnekleri oluşturmaktadır. Etkinlik örnekleri sınıf bazında tek tek verilmiştir. Bu örneklerde dikkat çeken hususlardan biri etkinliklerin kazanım, temel, beceri, kişisel nitelikler, ara disiplinlerle ilişkilendirme, kavramlar, materyaller ve kaynaklar olarak ayrıntısının ortaya konduğudur.

İkinci bölümde; Hayat Bilgisi programının ilk bölümde açıklanan özelliklere uygun olarak geliştirilen ve 1, 2, ve 3. sınıflarda ortak olan “Okul Heyecanım”, “Benim Eşsiz Yuvam”, “Dün, Bugün, Yarın” temaları yer almaktadır (MEB, 2005).

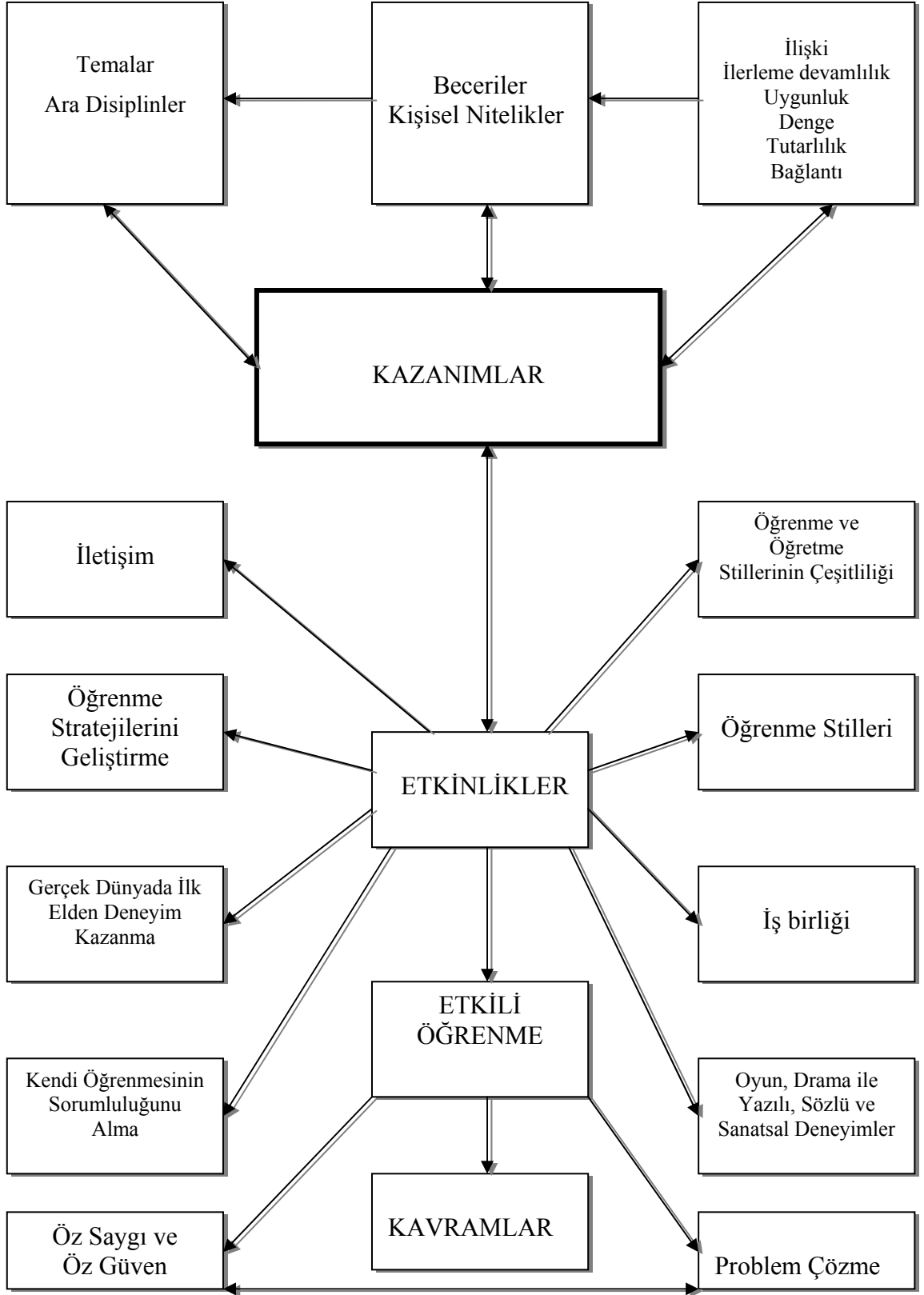
Hayat Bilgisi öğretim programı başlığı altında birinci sınıf konularından başlayan bu bölüm kazanımlar, etkinlik örnekleri ve açıklamalar başlığı altında işlenmiştir. Yine bu bölümün, yapılandırmacı yaklaşım özelliklerine ve modern eğitim anlayışına göre düzenlenmiş olduğu ve ezberden çok anlamaya dayalı eğitimi hedeflediği elde edilmek istenen kazanımlar incelendiği zaman görülebilmektedir.

Programın farklılıkları arasında ise öncelikli olarak konuların tablolar halinde gösterilmesidir. Bu tablolar içinde önceki yıllarda yapılmış birçok programa göre değişiklikler barındırır, bunların en önemlisi her konun başında o konuyla ilgili hangi kazanımın elde edileceğidir. Bununla birlikte bu tablolarda konuların ve kazanımların açıklamaları verilmiştir.

Üçüncü bölümde; Hayat Bilgisi Dersi Programı’nda yapılan temel değişiklikler, 1998 Hayat Bilgisi dersi programıyla karşılaştırmalı olarak açıklanmaktadır.

Öğrenme öğretme sürecinde çocukların bilgilerini sürekli olarak güncelleyebilme becerilerinin geliştirilmesi daha önemli hale gelmiştir. Bunu da öğrencilerin aktif olduğu yöntemlerle gerçekleştirmek gerekmektedir. Öğretmenlerin temel rollerinden biri, öğrencilere bu anlayışa uygun öğrenme-öğretme ortamları hazırlamaktır (MEB, 2005). Programda ayrıntılı olarak ele alınan bir diğer konu ise öğrenme öğretme sürecidir. Burada; ara disiplinler, beceriler, kişisel nitelikler ve kazanımlar gibi kavramlar programda yer bulmuştur. Aşağıdaki şekilde bu yaklaşım görülebilir.

Şekil-4: Hayat Bilgisi Dersi Programı'nda Öğrenme-Öğretme Sürecinin Örgütlenmesi

Kaynak: MEB, 2005: 94.

2005 ilköğretim müfredatında Hayat Bilgisi dersinde öğretmenler bilgi aktaran değil sadece ve sadece yol gösterici olarak kabul edilmiştir. 2005 Hayat Bilgisi dersi programında insan biyolojik, psikolojik, sosyal ve kültürel yönleriyle bir bütün olarak ve değişimin hem öznesi hem de nesnesi olarak ele alınmıştır. Bu noktadan hareketle “birey”, “toplum” ve “doğa” olmak üzere üç ana öğrenme alanı belirlenmiş, değişim de bütün bu öğrenme alanlarını kuşatan daha genel bir boyut olarak düşünülmüştür. Gerçek yaşamda bu öğrenme alanlarının içerikleri ve değişim iç içedir; bunlar sadece eğitim-öğretim amacıyla yapay olarak birbirinden ayrılabilir. Hayat Bilgisi dersi için özellikle benimsenen toplu öğretim yaklaşımının de bir gereği olarak, bu öğrenme alanlarını aynı anda kuşatabilen üç tema belirlenmiştir. Programda tema isimleri, “Okul Heyecanım”, “Benim Eşsiz Yuvam” ve “Dün, Bugün, Yarın” olarak belirlenmiştir. Bu müfredatta öğrenme ve öğretme etkinlikleri önemli ve kritik öge olarak vurgulanmıştır (Şahin, 2009).

Sonuç olarak 2005 Hayat Bilgisi programının geniş bir yelpazede eğitim öğretim hedefleri amaç ve uygulamalar açısından çağın gerektirdiği eğitim anlayışı çerçevesinde oluşturulmaya çalışıldığını, geleneksel öğretim metotlarını geride bırakarak modern eğitim metotlarını kullanmaya çalıştığını söyleyebiliriz.

4.5.1. 2005 Yılı Hayat Bilgisi Programı Konularının incelenmesi

Bu program önceki programlara göre çok büyük farklılıklar göstermektedir, bunun en başında konular, kazanımlar ve etkinlik örneklerinin tablolar halinde gösterilmeleridir. Burada dikkat çeken ikinci bir nokta ise konuların üç ana temaya bölünmesidir. Birinci tema olan okul heyecanım toplamda otuz altı konu başlığından oluşmaktadır; fakat son yıllarda yapılan düzenlemelerle bazı konu başlıkları değiştirilmiştir. 2010 yılındaki en son hali birinci bölümde Hayat Bilgisi ders konuları başlığı altında verilmiştir.

4.5.1.1. Birinci Sınıf Konularının İncelenmesi

Birinci sınıfta konular “Okul Heyecanım, Benim Eşsiz Yuvam ve Dün Bugün Yarın” temaları altında toplanmıştır. Aşağıdaki tabloda 2005 Hayat Bilgisi Programında konularının, kazanımlarının ve açıklamalarının bir arada nasıl verildiği görülmektedir. Programın esas oluşumu bu şekildedir, yani bundan önceki yıllarda yapılmış programlara

göre şekil yönünden tamamen değiştiği söylenebilir.

Tablo–9: 2005 Hayat Bilgisi Öğretim Programı Birinci Sınıf Konu, Kazanım ve Açıklamaları.

HAYAT BİLGİSİ DERSİ PROGRAMI		
BİRİNCİ SINIF: 2.1.1 TEMA: OKUL HEYECANIM		
KAZANIMLAR	ETKİNLİK ÖRNEKLERİ	AÇIKLAMALAR
A.1.1. Fiziksel özelliklerini tanıır ve tanıtır.	▪ Ayna Ayna Söyle Bana Cep aynalarına bakarak fiziksel özelliklerini oluşturan ana öğeleri fark eder.	A.1.1, A.1.2.... numaralı kazanımlar, öz yönetim, (kendini tanıma ve kişisel gelişimini izleme) becerisini geliştirmeye yöneliktir.
A.1.2. Duygularını fark ederek kendini tanıır ve ifade eder.	Duygularımın Yüzleri Var Çeşitli resimlerden yararlanarak duygular ve duyların ifadesi üzerine konuşulur.	A.1.1, A.1.2.... numaralı kazanımlar, öz yönetim, (kendini tanıma ve kişisel gelişimini izleme) becerisini geliştirmeye yöneliktir.
A.1.3. Neleri kolayca yapabildiğine ve neleri yapmaktan hoşlandığına karar verir.	Ben Kimim Becerileri ve hoşlandıkları durumlarla ilgili seçenekler verilir. Öğrencilerden bu seçeneklerden uygun olanını seçmeleri istenir.	A.1.1, A.1.2.... numaralı kazanımlar, öz yönetim, (kendini tanıma ve kişisel gelişimini izleme) becerisini geliştirmeye yöneliktir.

Kaynak: MEB, 2005

Programda en dikkat çeken başka bir nokta ise, tablolar halinde verilen konuların ve kazanımların karşısında açıklamalarının yapılmasıdır. Aşağıda program konularından bazıları örneklendirilmiştir.

Yaşadığım Bir Gün: Öğrencilere bir gün boyunca yapmaları gerekenlerle ilgili resimli kartlar verilir. Öğrenciler kartları günlük plana göre sıraya dizerler. Bir gün boyunca yaptıklarını anlatırlar (MEB, 2005).

Bu konunun kazanımı bir gününü nasıl geçireceğini planlar ve yaptığı plana uyar şeklinde ifade edilmiştir. Konunun amacı veya başka bir şekilde ifade edilecek olursa ulaşılmak istenen sonuç açıklamalar kısmına yazılmıştır. Bu konuda ulaşılmak istenen sonuç ise kaynakları etkili kullanma becerisini geliştirme üzerinedir.

Bende katılabilir miyim? Oyun oynayan bir guruba katılmakta tereddüt yaşayan bir çocuğun hikâyesi kurgulanır ve çocuğun hangi davranışları sergileyerek oyuna katıldığı veya katılmadığı gibi durumlar üzerinde konuşulur. Öykünün sonu uygun şekilde tamamlanır (MEB, 2005).

Kazanım: Arkadaşlarının oyunlarına katılırken onlarla oyun kurarken veya oynarken uygun davranışlarda bulunur.

Hatalarımdan öğrendiklerim: Bir grup öğrenciye diğerlerinden habersiz bir oyun oynanır. Oyun sırasında öğrencilerden birinin önceden belirlenen bir hayati yapması sağlanır. Oyun burada durdurulur ve “Sizce bu hayati yaptığı için kötü biri mi?” sorusu tartışılır. Hatayı yapan öğrenci hatasını fark eder ve özür diler. Oyuna devam edilir. Öğrencilerin geçmişte oyunlar sırasında yaptıkları bir hatayı ve bundan sonra neler yaşandığı üzerinde konuşmaları sağlanır (MEB, 2005).

Kazanım: Oyunlar sırasında kendisinin ve arkadaşlarının hata yapabileceğini kabul eder.

İşte Benim Sınıfım: Sınıftaki nesnelere yararlanarak konuyla ilgili temel kavramlar tanıtılır “Saklambaç”, “Elimin Üstünde Kimin Eli Var” vb. gibi oyunlar oynatılır. Öğrenciler sınıf ve sırasının bulunduğu yeri uygun kavramları kullanarak sözlü olarak ifade ederler (MEB, 2005).

Kazanım: Sınıfının yerini ve sırasını bulmak için konumla ilgili temel kavramları (sağında, solunda, yanında, karşısında, önünde, arkasında, üstünde ve altında) kullanır.

Oyumuzu Kullanalım: Sınıfta sınıf başkanlığı veya kulüp üyeliği seçimleri için seçim ortamı oluşturulur. Seçim ortamı için oy pusulaları, seçim sandığı hazırlanır. Her aday için farklı renklerde oy pusulaları hazırlanır. Seçimler gizli oy ve açık sayım şeklinde gerçekleştirilir. Seçim sonuçlarını tahtaya yazılarak ilan edilir. Öğrencilerin seçimle ilgili düşüncelerini ifade etmeleri sağlanır. Seçimde kullanılan araçların neler olduğu ve nasıl kullanıldığı açıklamaları istenir. Çocukların seçim sürecinde seçmenlerin ve adayların davranışları ile ilgili gözlemlerini ve seçim sonunda düşüncelerini açıklamaları sağlanır (MEB, 2005).

Kazanım: Okuldaki ve sınıftaki seçim çalışmalarına katılarak demokrasi kültürünün gerektirdiği davranışları sergiler.

Birinci sınıf konularıyla ulaşılmak istenen genel hedefler: Öz yönetim, karar verme, öz saygı, sabır, toplumsallık, girişimcilik, hoşgörü, araştırma becerisi, vatanseverlik, kültürel değerleri koruma vb. dir.

4.5.1.2. İkinci Sınıf Konularının İncelenmesi

Her İş Zamanında Yaparım: Öğrencilere okulla ilgili günlük hazırlıklarında ve okulda hangi işleri yaptıkları sorulur. Konu ile ilgili resimli kartlar verilerek, bu kartları günlük işlerin önceliklerine göre sıraya koymaları istenir. Görevin zamanında yapılmamasının yaratabileceği olası sorunlar ve sonuçları tartışılır. Planlı ve disiplinli çalışmanın bir işin başarıyla tamamlanmasında ne denli önemli olduğu fark ettirilir. Atatürk'ün de sabırlı, planlı ve disiplinli çalışmasından örnekler verilir (MEB, 2005).

Kazanım: Okulla ilgili, günlük işlerini öncelik sırasına koyarak belirlenen zaman içinde yapar.

Çantam ve Ben: Okula giderken ve okulda yapılacak günlük işlerle ilgili verilen resimleri ve resimlerle ilgili cümleleri, öncelik sırasına koyarlar. O gün kullanılacak ders araç ve gereçlerinin getirilip getirilmedikleri kontrol edilir. Bir işin zamanında yapılmamasının yaratabileceği sorunlar üzerinde tartışılır (MEB, 2005).

Kazanım: Ders araç ve gereçlerini günlük ders programına göre hazırlar ve bunları uygun bir biçimde kullanır.

Bir Elin Nesi Var İki Elin Sesi Var: Öğrencilerin yakın çevrelerinden yardımlaşma ve dayanışma içinde yapılan işlere örnekler vermeleri istenir. Sınıf sayısına göre gruplar oluşturulur. Yardımlaşma ve dayanışmaya neden gerek duyulduğu tartışılır. Bir proje konusu belirlenir. Bu projeyi nasıl geliştirebilecekleri üzerinde düşünerek, birbirlerinden hangi konularda destek olabileceklerini belirlemeleri istenir. Çalışmalar sırasında kendi gruplarına yardımcı olarak, dayanışma ile işleri daha kolay ve çabuk bitirdiklerini fark etmeleri sağlanır (MEB, 2005).

Kazanım: Grup çalışmaları sırasında başka gruplarla dayanışma içine girerek kendi grubuna destek sağlar.

Bizim Bayrağımız, Bizim Marşımız: Öğrencilere sevdikleri bir şarkı olup olmadığı ve bu şarkıyı neden sevdikleri sorulur. “Her insanın hayatında kendisi için önemli bir şarkı olduğu gibi toplumlar için de onları ve yaşadıkları olayları anlatan, önemli bir şarkı vardır” denilir. Bu şarkıya millî marş adı verildiği belirtilir. Millî marşımızın “İstiklâl Marşı” olduğu belirtilir. İstiklâl Marşı dinlenir. Öğrencilerden İstiklâl Marşı okunurken nasıl davranıldığını gözlemlemeleri istenir. Bu davranışların nedenleri tartışılır. Türk Bayrağı’nın doğuş hikayesi düzeye uygun olarak anlatılır. Türk Bayrağı’ndaki sembol (ay ve yıldız) ve renklerin anlamı düzeye uygun olarak açıklanır (MEB, 2005).

Kazanım: Akvaryumdaki Balıklar: İki akvaryum maketi hazırlanır. Birine farklı büyüklük ve renklerde balık resimleri konur. Diğere de aynı büyüklük ve renkte balık resimleri konur. Akvaryumlar karşılaştırılarak benzerlik ve farklılıkların doğal olduğu ve yaşamı güzelleştirdiği vurgulanır.

Vücudumu Tanıyorum İkişerli gruplar oluşturmaları sağlanır. Birbirlerinin vücudunu incelemeleri istenir. İnceleme sonuçlarını açıklamaları sağlanır. Yapılan açıklamalardan yola çıkılarak insan vücudunun bölümleri belirlenir. Hangi durumlarda birbirlerinin vücuduna zarar verebildikleri üzerinde durulur. Arkadaşının vücuduna zarar geldiğinde ne hissettiği sorulur (MEB, 2005).

Kazanım: Vücudunun bölümlerini tanıyarak kendisinin ve arkadaşlarının

vücudunun değerli olduğunu kabul eder.

Atatürk Öğrenciyken: Öğrencilere çeşitli sorular sorularak Atatürk'ün öğrenim hayatıyla ilgili merak uyandırılır. Atatürk'ün öğrenim hayatına başlaması ile ilgili anı okunur ve gönüllü öğrenciler tarafından canlandırılır. Atatürk'ün öğrenimini askeri okullarda tamamladığı belirtilerek bu yıllara ait fotoğrafları incelenir. Öğrenimine neden askeri okullarda devam ettiği ile ilgili öğrencilerin görüşleri alınır. Bu bilgiler ışığında öğrencilerden Atatürk'ün öğrenim hayatı hakkında araştırma yaparak resim, anı, fotoğraf toplamaları istenir. Bunlar Atatürk köşesinde sergilenir (MEB, 2005).

Kazanım: Atatürk'ün öğrenim hayatı hakkında araştırma yapar ve bulgularını sunar.

4.5.1.3. Üçüncü Sınıf Konularının İncelenmesi

Okula Hazırım: Öğrencilerden günlük programa uygun ders araç gereçlerini ve yapılması beklenen çalışmaları çantalarına koymaları istenir. Öğrenciler sınıfta, ders programına uygun araç ve gereçleri tek tek çıkararak bunları neden çantaya koyduklarını açıklarlar. Okula hazırlıklı gelmeyen bir çocuğun yaşadıkları ile ilgili bir örnek olay anlatılır. 'Siz olsaydınız ne yapardınız? Neden?' sorusu yöneltilerek okula hazırlıklı gelmenin gerekliliğini açıklamaları sağlanır (MEB, 2005).

Kazanım: Okula niçin hazırlıklı gelmesi gerektiğini açıklar.

Ortak ve Farklı Yanlarımız: Verilen çalışma kâğıdını arkadaşları ile birlikte doldurmaları istenir. Benzer ve farklı yanlarını karşılaştırarak farklılıkların doğal olduğu vurgulanır (MEB, 2005).

Kazanım: Öğrenciler arasındaki benzerliklerin ve farklılıkların doğal olduğunu kabul eder.

Ben Sorun Çözebilirim: Öğretmeni, okul çalışanları ve arkadaşları ile ilişkilerinde karşılaşılabilecekleri sorunlarla ilgili üç ayrı senaryo oluşturmaları istenir. Her bir senaryoyu canlandırarak buradaki sorunu çözmek için önerilerinin sunarlar. Çözüm önerilerinden en uygun olanına karar vermeleri istenir (MEB, 2005).

Kazanım: Öğretmeni, okul çalışanları ve arkadaşları ile ilişkilerinde gerektiğinde

sorun çözme becerisini kullanır.

Derse Geç Kalırsam: Okulda kurallara uyulmadığında ortaya çıkabilecek sorunlar belirlenir. Bu sorunlara ilişkin çözüm yollarının neler olabileceği küçük grup tartışması yöntemi ile buldurulur. Üretilen çözüm yolları tahtaya yazılır. Her bir sorun için en uygun çözüm yolu birlikte belirlenir. Öğrencilere örnek durumlar verilerek bu çözüm yollarını uygulamaları sağlanır (MEB, 2005).

Kazanım: Okulda kurallara uyulmadığında ortaya çıkabilecek sorunlarla ilgili çözüm yolları üretir ve en uygun çözüm yolunu uygular.

Aşağıdaki tabloda Hayat Bilgisi dersini oluşturan üç ana tema için ne kadar süre gerektiği belirtilmiştir.

Tablo-10: Kazanım Sayılarına Göre Temalar İçin Gereken Süre

SINIFLAR	TEMA ADI									TOPLAM	
	OKUL HEYECANIM			BENİM EŞSİZ YUVAM			DÜN, BUGÜN, YARIN				
	Kazanım Sayısı	Ders saati	Oranı %	Kazanım Sayısı	Ders saati	Oranı %	Kazanım Sayısı	Ders saati	Oranı %	Kazanım Sayısı	Ders saati
1. SINIF	39	82	45	30	64	35	16	34	20	85	180
2. SINIF	33	63	35	37	71	39	24	46	26	94	180
3. SINIF	34	54	30	46	73	41	33	53	29	113	180

Kaynak: MEB, 2005

2005 Hayat Bilgisi programının sınıf düzeylerine göre bazı konuları incelenmiştir. Bu konuların en dikkat çeken noktası programda önceki yıllara göre tamamen değiştiğidir

4.6. HAYAT BİLGİSİ BİRİNCİ, İKİNCİ VE ÜÇÜNCÜ SINIFLAR ÖĞRETİM PROGRAMI DÜZELTMELERİ

Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığınca, 12.07.2004 tarihinde kabul edilen ve 2004-2005 eğitim-öğretim yılında 9 il ve 120 ilköğretim okulunda pilot uygulaması yapılan Hayat Bilgisi 1-3 Öğretim Programı, Hayat Bilgisi Özel İhtisas Komisyonu tarafından gözden geçirilmiştir.

Pilot ilköğretim okullarındaki öğretmenlerin, yöneticilerin, müfettişlerin, öğrencilerin ve velilerinin görüşlerini yansıtan İl Değerlendirme Raporları, Eğitim Araştırma Geliştirme Dairesi Başkanlığı (EARGED) tarafından yapılan araştırma raporu, MEB İlköğretim Genel Müdürlüğü ile Hizmet İçi Eğitim Daire Başkanlığı tarafından düzenlenen hizmet içi eğitim kurslarında müfettiş, öğretmen ve yöneticiler tarafından komisyona iletilen görüşler. Özel eğitim kurumlarında görevli öğretmen, yönetici ve öğrenci velileri görüşleri. Üniversitelerden, akademisyenlerden ve Sivil Toplum Örgütlerinden gelen görüşler doğrultusunda incelenmiştir. Bu gözden geçirme çalışmaları sonunda Hayat Bilgisi Özel İhtisas Komisyonu tarafından önerilen ve Talim ve Terbiye Kurulu tarafından onaylanan değişiklikler, temelde kazanım sayılarının azaltılması, bazı kazanımların ifade ediliş biçimlerinin ve sıralamadaki yerlerinin değiştirilmesini içermektedir. Kazanımlardaki değişikliklere paralel olarak, programın Etkinlik Örnekleri ve Açıklamalar bölümlerinde de gerekli değişiklikler yapılmıştır (MEB, 2005).

Hayat Bilgisi dersi müfredatında önceki yıllara ait kazanımlar çeşitli düzenlemelerle değiştirilmiştir, bu değişiklikler aşağıda belirtilmiştir.

4.6.1. Birinci Sınıfta Yapılan Değişiklikler

4.6.1.1. Okul Heyecanım Temasında Yapılan Değişiklikler

Beslenmek için gerekli araç gereçleri, temizlik kurallarına uygun olarak kullanır şeklindeki ifade yeni programda beslenme saatinde temizlik ve görgü kurallarına uyar şeklinde değiştirilmiştir. Bununla birlikte programdaki diğer değişikliklerde şöyledir. Arkadaşlarıyla birlikte özel gün kutlamalarına katılmaya istekli olur, ya da arkadaşlarıyla eğlenmenin doğal bir ihtiyaç olduğunu kabul ederek, özel gün kutlamalarına katılmaya

istekli olur şeklinde değiştirilmiştir. Kendisinin ve başkalarının hata yapabileceğini kabul eder ifadesi, oyunlar sırasında kendisinin ve arkadaşlarının hata yapabileceğini kabul eder, okulu ve çevresini korumak için sorumluluk alır ifadesi, sınıfını, okulunu ve çevresini temiz tutmak ve korumak için sorumluluk alır şeklinde, görev almak istediği eğitici çalışmayı tercih etme nedenini açıklar ifadesi görev almak istediği kulübü tercih etme nedenini açıklar şeklinde değiştirilmiştir.

Yeni Hayat Bilgisi dersi programında yapılan diğer değişiklikler verilmeye devam edilecek olursa, eğitici çalışmalarda ve diğer grup çalışmalarında başkaları ile iş birliği yapar ifadesi kulüp ve diğer grup çalışmalarında bir görevin tamamlanması için işbirliği yapar ve sorumluluğu paylaşır şeklinde, eğitici çalışmalar ve diğer grup çalışmalarında olumlu değerleri gözetir ifadesi kulüp ve diğer grup çalışmalarında olumlu değerleri gözetir şeklinde, okul kurallarını bilir ve bu kurallara uyar ifadesi okul ve sınıf kurallarını belirleme çalışmalarına katılır ve bu kurallara uyar şeklinde değiştirilmiştir. Okulda ortaya çıkan sorunları fark eder ifadesi, okulda karşılaşılabileceği her sorunun birden fazla çözümü olabileceğini kabul eder şeklinde, okulda karşılaştığı acil durumlarda kimlere ya da nerelere başvuracağını bilir ifadesi okulda çalışanların mesleklerini, görevlerini tanır ve acil durumlarda kimlere başvuracağını bilir şeklinde değiştirilmiştir.

Bilgi edinmek için resimli kaynaklardan yararlanır ifadesi yerine, bilgi edinebilmek için uygun sorular sorar ve resimli kaynaklardan yararlanır. Yolda koştuğu zaman başkaları tarafından görülme olasılığının azaldığını, bunun da bir risk oluşturduğunu kavrar ifadesi yerine, trafikte görme ve görülme kavramlarını kavrar ve yolda koştuğu zaman başkaları tarafından görülme olasılığının azaldığını, bunun da bir risk oluşturduğunu kabul eder. Okula geliş ve gidişlerinde kendisinin ve başkalarının trafikteki davranışlarını gözlemler ifadesi yerine, okula geliş ve gidişlerinde kendisinin ve başkalarının trafikteki davranışlarını gözlemleyerek, doğru ve yanlış davranışları ayırt eder. Okula geliş ve gidişleri sırasında karşılaştığı taşıt türlerini gözlemler ifadesi yerine, okula geliş ve gidişleri sırasında karşılaştığı ulaşım araçlarını gözlemler ve sınıflandırır. Duyu organlarının işlevleri ile çevreyi algılama arasında ilişki kurarak okulu ve çevresini tanır ifadesi yerine, okulu ve okul çevresini tanımada hangi duyu organlarından yararlandığını fark eder. Görsel işitsel, hem görsel hem işitsel iletişim araçlarından yararlanarak doğal afetlerden korunma yollarını kavrar ifadesi yerine, görsel, işitsel, hem

görsel hem işitsel iletişim araçlarından yararlanarak doğal afetlerin zararlarını fark eder olarak değiştirilmiştir.

4.6.1.2. Benim Eşsiz Yuvam Temasında Yapılan Değişiklikler

Her canlının bir yuvaya ihtiyacı olduğunu kavrar ve canlıların yuvalarını birbirinden ayırt eder ifadesi yerine, her canlının bir yuvaya ihtiyacı olduğunu fark eder. Evinin geçmişini merak eder ve araştırır ifadesi yerine, geçmişten günümüze binalarda ne gibi değişiklikler olduğunu araştırır ve açıklar. Duyu organlarının işlevlerini ve vücudunun bölümlerini tanır ifadesi yerine, vücudunun bölümlerini tanıyarak, kendisinin ve arkadaşlarının vücudunun değerli olduğunu kabul eder. Ailesi ve yakın çevresiyle iletişim kurarken sözlü ve sözsüz mesajları doğru anlayıp anlamadığını kontrol eder ifadesi yerine, ailesi ve yakın çevresiyle iletişim kurarken, sözel olmayan iletişim öğelerinin de kullanıldığını fark eder. Ailedeki yardımlaşmayı ve görev dağılımını araştırır ifadesi yerine, ailedeki yardımlaşmayı ve görev dağılımını araştırır, dayanışmaya günlük hayattan örnekler gösterir. Evde kurallara uymamanın sonuçlarını kavrar ifadesi yerine, evde güvenlik kurallarına uymadığında doğabilecek sonuçlarla ilgili çıkarımlarda bulunur ifadesi getirilerek değiştirilmiştir.

Başkaları bir hata yaptığında bunu hoşgörü ile karşılar, kendisinin de hata yapabileceğini ve bunun doğal olduğunu kabul eder ifadeleri yerine, kendisinin ve ailesindekilerin hata yapabileceğini ve bunun doğal olduğunu kabul eder. Kızgınlık ve öfke gibi duyguların hangi durumlarda ortaya çıktığını gözlemler, çevresindeki insanlara karşı duygularını uygun biçimde ifade eder yerine, Çevresindeki insanlara karşı hissettiği duyguları fark eder ve bunları uygun biçimde ifade eder. Liderin başkalarını güdüleyen ve başkalarına yol gösteren kişi olduğunu fark eder ve günlük hayatta karşılaştığı liderlerden örnekler verir ifadeleri yerine, ailesindeki lideri, liderlerin ailedeki rolünü fark eder. Evde belli bir iş yaparken kullanılan alet ve makineleri tanır ve işlevlerini açıklar, evde her eşyanın hayatımızı kolaylaştıran bir işlevi olduğunu fark eder ve evde günlük hayatta kullanılan teknolojik ürünler hakkında sorular sorar ifadeleri yerine, evde belli bir iş yaparken kullanılan alet ve teknolojik ürünler hakkında sorular sorarak, bunların hayatımızı kolaylaştıran işlevleri olduğunu fark eder. Evdeki eşyaları, yapıldıkları maddelere göre sınıflandırır yerine, evdeki eşyaları yapıldıkları maddelere göre sınıflandırır. Evde meydana gelebilecek tehlikeli ya da acil durumlarda ne yapması

gerektiğini kavrar yerine, Evde güvenlik kurallarına uymadığında doğabilecek sonuçlarla ilgili çıkarımlarda bulunur. Deprem ve sel gibi doğal afetlerin yaşanmasında hem doğanın hem de insanların rolü olduğunu kavrar ifadesi yerine, ülkemizde meydana gelen doğal afetlere örnekler vererek, doğal afetlerin yaşanmasında hem doğanın hem de insanların rolü olduğunu kavrar ve bunlardan korunma yollarını keşfeder. Doğal afetlerin zararlarından korunma yollarını araştırır yerine Doğal afetler karşısında yapması gerekenleri belirleyerek, ailesiyle birlikte hazırlık yapar şeklinde değiştirilmiştir.

4.6.1.3 Dün Bugün Yarın Temasında Yapılan Değişiklikler

Anne ve babasının öz geçmişi veya hayatı hakkında bilgi toplar ve gerektiğinde sınıfta sunu yapar yerine, kendisinin anne ve babasının veya diğer aile büyüklerinin öz geçmişleri hakkında bilgi edinir ve bunları görsel materyallerle destekleyerek sınıfta sunar. Geçmişte kabul gören mesleklerle günümüzde kabul gören meslekler arasındaki farklılıkları araştırır yerine, geçmişte kabul gören mesleklerle günümüzde kabul gören meslekler arasındaki farklılıkları araştırır ifadeleri getirilerek değiştirilmiştir.

Önceki yıllara göre fiziksel görünümünde meydana gelen değişiklikleri fark eder ifadesi, kendisinin arkadaşlarının ve ailesindekilerin fiziksel görünümünün zaman içinde nasıl değiştiğini fark eder. Bebeklik ve çocukluk döneminde tükettiği yiyecekleri karşılaştırarak yiyecek-içecek türlerindeki değişikliği fark eder ifadesi, bebeklik ve çocukluk döneminde tükettiği yiyecek-içecekleri, oyun ve oyuncakları karşılaştırarak, bu tür değişikliklerin doğal bir olgu olduğunu kavrar. Küçükken oynadığı oyun ve oyuncaklarla şimdiki oyun ve oyuncaklarını karşılaştırarak bu tür değişikliklerin doğal bir olgu olduğunu kavrar ifadesi küçükken sahip olduğu bir oyuncakıyla ilgili duygu ve düşüncelerini ifade ederek, bunu arkadaşlarıyla paylaşır. Daha önce yapmasına izin verilmediği hâlde şimdi yapmasına izin verilen davranışları araştırır ifadesi, bazı davranışları, önceki yıllarda tek başına yapamadığı halde şimdi yapabildiğini fark eder. Geçmişten günümüze kılık kıyafette oluşan değişiklikleri örnek göstererek algılar ifadesi geçmişten günümüze kılık kıyafette oluşan değişiklikleri araştırır ve bir kıyafet tasarlar. Atatürk'ün liderliğinde ülkemizde yaşanan değişiklikleri görsel materyaller kullanarak açıklar ifadesi, Atatürk'ün önderliğinde ülkemizde gerçekleştirilen köklü değişiklikleri görsel materyaller kullanarak açıklar. Hava, su ve toprakta mevsimlere bağlı olarak ne tür değişiklikler meydana geldiğini gözlemler ifadesi, hava, su ve toprakta mevsimlere

bağlı olarak meydana gelen değişiklikleri gözlemler. Gökyüzünü gözlemler ve gözlemediği gök cisimlerini listeler ifadesi, gökyüzünü gözlemler ve gözlemediği gök cisimlerini listeler. Çevresindeki varlıkların renk çeşitliliğini fark eder ifadesi, yeryüzündeki ve gökyüzündeki varlıkları gözlemleyerek doğadaki renk çeşitliliği fark eder. Dünya'nın kendi çevresinde dönmesini bir model üzerinden gözlemler ifadesi, dünya'nın kendi çevresinde dönmesini bir model üzerinde gözlemler ve bunun sonuçlarını fark eder ifadeleriyle değiştirilmiştir.

Bir günlük zaman diliminde gözlenen değişim ve sürekliliği algılar ifadesi, dünya'nın hareketleri sonucunda oluşan değişim ve sürekliliği algılar. Deprem, sel, çığ gibi doğa olaylarının bazen insanlara zarar verebileceğini fark eder ifadesi, doğal afetlerin çevreyi nasıl değiştirdiğini araştırır. Gerekli önlemler alındığında deprem ve sel gibi doğa olaylarının zararlı etkilerinden korunmanın mümkün olduğunu kavrar ifadesi, doğal afetler karşısında yapması gerekenleri belirleyerek ailesiyle birlikte hazırlık yapar. Trafik işaret ve levhalarını tanır ve bunlardan yararlanır ifadesi, okula geliş ve gidişlerinde kendisinin ve başkalarının güvenliği için trafik işaret ve levhalarına, trafik kurallarına uyar şeklinde değiştirilmiştir.

4.6.2. İkinci Sınıfta Yapılan Değişiklikler

4.6.2.1. Okul Heyecanım Temasında Yapılan Değişiklikler

Okuluyla ve okul çalışanlarıyla ilgili duygu ve düşüncelerinin zaman içinde nasıl değiştiğini açıklar ve okulu, öğretmeni ve arkadaşlarıyla ilgili duygu ve düşüncelerini aktarmak için görsel materyaller tasarlar ifadeleri, okulu, öğretmeni ve arkadaşlarıyla ilgili duygu ve düşüncelerinin zaman içinde nasıl değiştiğini görsel materyaller tasarlayarak açıklar. Neden dengeli ve düzenli beslenmesi gerektiğini araştırır ifadesi, neden dengeli ve düzenli beslenmesi gerektiğini araştırır ve anlatır. Sağlığını koruma sorumluluğunu üstlenir ve okulda sağlığını korumak için yapması gerekenleri yazar ifadesi, sağlığını koruma sorumluluğunu üstlenir ve okulda sağlığını korumak için yapması gerekenleri açıklar. Dengeli ve düzenli beslenmek için doğal ve sağlıklı ürünleri tüketir ifadesi, dengeli ve düzenli beslenmek için doğal ve sağlıklı ürünleri tüketir. Arkadaşlarının bir günlerini nasıl geçirdiklerini araştırarak gün içinde yaptıkları ortak ve farklı etkinlikleri fark eder ifadesi, öğrenciler arasındaki benzerliklerin ve farklılıkların

doğal olduğunu kabul eder. Kendisinin ve arkadaşlarının bedeninin değerli olduğunu kabul eder ifadesi, vücudunun bölümlerini tanıyarak, kendisinin ve arkadaşlarının vücudunun değerli olduğunu kabul eder. Arkadaşlarıyla ilişkilerinde olumlu değerleri gözetir, kendisinin ve arkadaşlarının etik olmayan davranışlarını fark eder ve bu davranışları onaylamadığını belirtir ifadeleri, kendisinin ve arkadaşlarının etik olmayan davranışlarını fark eder, arkadaşlarıyla ilişkilerinde olumlu değerleri gözetir şeklinde değiştirilmiştir.

Öğretmeni ve arkadaşlarıyla iletişim kurarken nezaket ifadeleri kullanır ve özensiz iletişimin yaratacağı sorunları belirler ifadeleri, özensiz iletişimin yaratacağı sorunları belirleyerek, öğretmeni ve arkadaşlarıyla iletişim kurarken nezaket ifadeleri kullanır. Gerekliğinde öğretmenlerinden ve arkadaşlarından yardım ister ve okulda ortaya çıkabilecek sorunlarla ilgili farklı çözüm yolları üretir ifadesi, okulda ortaya çıkabilecek sorunlarla ilgili farklı çözüm yolları üretir, sorunları çözmek için gerektiğinde okul çalışanlarından, öğretmenlerinden ve arkadaşlarından yardım ister. Birlikte oynamak ve çalışmak için arkadaşlarını örgütler ve özel gün kutlamaları için plan yapar ve bu plana uygun davranışlarda bulunur ifadesi, arkadaşları ile birlikte oynamak, çalışmak ve özel günleri kutlamak için plan yapar, planını uygular. Okuldaki kaynakları bilinçli tüketmenin önemini sözlü olarak ifade eder ve basılı materyallerden yararlanarak bilinçli tüketicinin ayırt edici özelliklerini sözlü olarak ifade eder ifadesi, bilinçli tüketici olmanın ayırt edici özelliklerini araştırarak okuldaki kaynakları bilinçli tüketmenin önemini açıklar. Eğitici çalışmalar ile ilgili olarak geliştirilen bir proje üzerinde arkadaşlarıyla iş birliği yaparak çalışır ifadesi, kulüp çalışmalarını ile ilgili olarak geliştirilen bir proje üzerinde arkadaşlarıyla iş birliği yaparak çalışır. Görev aldığı eğitici çalışmaların kişisel gelişimine katkısını açıklar ifadesi, görev aldığı kulüp çalışmalarının kişisel gelişimine katkısını açıklar. Bulunduğu eğitici çalışmaların amaçlarını gerçekleştirmek için arkadaşlarını güdüler, yapılacak işler konusunda arkadaşlarını cesaretlendirir, gerektiğinde arkadaşlarına yardımda bulunur ifadeleri, kulüp ve diğer grup çalışmalarında yapılacak işler konusunda arkadaşlarını yönlendirir, onları cesaretlendirir ve gerektiğinde yardımda bulunur. Okulla ilgili günlük işlerini öncelik sırasına koyar ifadesi, okulla ilgili, günlük işlerini öncelik sırasına koyarak her işi belirtilen zaman içinde yapar. Kaynak kitaplardan nasıl yararlanacağını bilir ifadesi,

kaynak kitaplardan nasıl yararlanacağını açıklar ve bunlardan yararlanır şeklinde değiştirilmiştir.

Okula geliş ve gidişlerinde karşılaştığı taşıtları gözlemler, türlerine göre sınıflandırır ifadesi, okula geliş ve gidişleri sırasında karşılaştığı ulaşım araçlarını gözlemler ve sınıflandırır. Okula geliş ve gidişlerinde yayaların doğru yanlış davranışlarını ayırt ederek listeler ve okula geliş ve gidişlerinde kendisi ve başkalarının güvenliği için trafik kurallarına uyar ifadeleri okula geliş ve gidişlerinde kendisinin ve başkalarının trafikteki davranışlarını gözlemleyerek, doğru ve yanlış davranışları ayırt eder. Okulu ve çevresini korumak için kendine düşen görevleri yapar ifadesi, okulu ve çevresini korumak için alternatifler üretir. Doğal afetlerin etkilerinden korunmak için okuldaki güvenlik önlemlerinin gereğini yerine getirir ifadesi, doğal afetlerin etkilerinden korunmak için okuldaki güvenlik önlemlerinin gereğini yerine getirir.

4.6.2.2. Benim Eşsiz Yuvam Temasında Yapılan Değişiklikler

Her canlının farklı özelliklere sahip bir yuvası olduğunu fark eder ifadesi, her canlının bir yuvaya ihtiyacı olduğunu kavrar ve canlıların yuvalarını birbirinden ayırt eder. Evindeki bitki ve hayvanların ihtiyaçlarını karşılamak için sorumluluk alır ifadesi, canlıları sınıflandırarak, evinde bitki yetiştirmeye veya hayvan beslemeye istekli olur ve onların ihtiyaçlarını karşılamak için sorumluluk alır. Aile bireyleri arasındaki benzerlikleri ve farklılıkları araştırır ifadesi, aile bireyleri arasındaki benzerlikleri ve farklılıkları gözlemler ve gözlem sonuçlarını çeşitli yollarla ifade eder. Aile yapılarını araştırarak insanların farklı aile yapılarına sahip olabileceğini kavrar ifadesi, kendi ailesi ile başka aileleri karşılaştırarak, aile yapılarının farklı olabileceğini keşfeder. Fiziksel özelliklerini tanıyarak olumlu bir beden imgesi geliştirir ifadesi, vücudunun bölümlerini tanıyarak, kendisinin ve arkadaşlarının vücudunun değerli olduğunu kabul eder. Organların işlevleri ile sağlıklı yaşam arasındaki ilişkiyi kavrar ifadesi, organların işlevleri ile sağlıklı yaşam arasında ilişki kurar. Kişisel bakımını ihmal etmenin yol açacağı sorunları araştırır, dengeli ve düzenli beslenmek için neler yapması gerektiğini araştırır, dengeli ve düzenli beslenme ile büyüme arasındaki ilişkiyi kavrar, sağlıklı büyüme ve gelişme ile spor arasındaki ilişkiyi kavrar ifadeleri, sağlıklı büyüme ve gelişme ile kişisel bakım, spor, dengeli ve düzenli beslenme arasındaki ilişkiyi açıklar şeklinde değiştirilmiştir.

Çeşitli ortamlarda başkalarıyla iletişim kurarken hangi duylardan yararlandığını açıklar ifadesi, çeşitli ortamlarda başkalarıyla iletişim kurarken hangi duyu organlarından yararlandığını açıklar. Ailesi ve yakın çevresiyle olan ilişkilerini geliştirmek için yeni fikirler öne sürer ifadesi, ailesi ve yakın çevresiyle olan ilişkilerinde olumlu tepkiler yaratan ve görgü kurallarına uyan davranışlar gösterir. Aileyi ilgilendiren konularda karar alınırken görüş bildirir ifadesi, aileyi ilgilendiren konularda karar alınırken görüş bildirir ve bunun insan hak ve hürriyetleriyle ilişkisini kurar. Aile içinde kimin kime, nasıl yardım ettiğini gözlemler. Aile içinde üstlenebileceği görevlerle ilgili yeni fikirler üretir ifadesi, aile içinde kimin kime, nasıl yardım ettiğini gözlemleyerek, aile içinde üstlenebileceği görevlerle ilgili yeni fikirler üretir. Gün boyunca neleri, ne zaman yapacağını belirler; bunları sıraya koyar, günlük ve haftalık çalışma planı yaparak zaman ifadelerini doğru kullanır, yemek, uyku, ders çalışma ve oyun saatlerine uymak için özen gösterir ifadeleri, zaman ifadelerini doğru kullanarak günlük ve haftalık plan yapar ve planındaki saatlere uyar. Tasarruf kavramını öğrenir ve insanların niçin tasarruf yaptıklarını araştırır ve yeterli para biriktirinceye kadar isteklerini erteler ifadeleri, insanların niçin tasarruf yaptıklarını araştırır ve yeterli para biriktirinceye kadar isteklerini erteler. Tatillerini nasıl geçireceğine ilişkin kişisel planlar yapar ve bunları aile üyeleriyle paylaşır ifadesi, ailesiyle birlikte eğlenmek için planlar yapar, yaptığı planları ailesiyle birlikte paylaşır. Ailesiyle birlikte gezilere katılmaktan zevk alır ifadesi, Ailesiyle birlikte gezmek, tatillerini geçirmek ve eğlenmek için plan yapmaktan zevk alır, yaptığı planı ailesiyle paylaşır. Kendisinin ve başkalarının hata yapabileceğini ve bunun da doğal olduğunu kabul eder ifadesi, kendisinin ve ailesindekilerin hata yapabileceğini ve bunun doğal olduğunu kabul eder. Etik davranışların güven duygusunu nasıl güçlendirdiğini ve etik olmayan davranışların da güven duygusunu nasıl zedelediğini açıklar ve Ailesinde ve akrabaları arasında olumlu değerlere ne kadar önem verildiğini gözlemler ifadeleri, ailesi, akrabaları ve yakın çevresinde etik değerlere ne kadar önem verildiğini gözlemleyerek, etik davranışların güven duygusunu nasıl güçlendirdiğini ve etik olmayan davranışların da güven duygusunu nasıl zedelediğini açıklar şeklinde değiştirilmiştir.

Farklılıkların doğal olduğunu kabul eder ve farklı özelliklere sahip olan kişilere hoşgörülle yaklaşmak gerektiğini kavrar ifadeleri, farklılıkların doğal olduğunu kabul eder ve farklı özelliklere sahip kişilere hoşgörülle yaklaşır. Çevresindeki insanlara karşı

duygularını uygun biçimde ifade eder ve kızgınlık ve öfke gibi duygularını kontrol eder ifadeleri, farklı duygularını kontrol ederek uygun biçimde ifade eder. Yakın çevresindeki kişilerin iş ve meslekleriyle ilgili gözlemler yaparak çeşitli mesleklerin benzerliklerini ve farklılıklarını ayırt eder ifadesi, yakın çevresindeki kişilerin iş ve meslekleriyle ilgili gözlemler yaparak bu kişilerin hayatımızı kolaylaştırmak için neler yaptıklarını açıklar. Yardım mesleklerinde çalışanları tanır ve bu kişilerin hayatımızı kolaylaştırmak için neler yaptıklarını açıklar ifadesi, gelecekte mesleğini seçerken göz önünde bulundurması gereken noktalar hakkında sorular sorar. Liderlerin, toplumların yaşantılarını nasıl değiştirdiğini açıklayarak geçmişte ve günümüzde Türk toplumuna liderlik yapan kişiler hakkında sorular sorar ifadesi, liderlerin, toplumların yaşantılarını nasıl değiştirdiğini açıklayarak, geçmişte ve günümüzde Türk toplumuna liderlik yapan kişiler hakkında sorular sorar. Günlük hayatta hangi ortamlarda liderlik rolü aldığını açıklar ifadesi, aile yaşamında aldığı liderlik rolünü açıklar. Kişisel eşyalarını özenli kullanır ve başkalarının özel eşyalarını izin almadan kullanmaz; başkalarının eşyalarına ve kamu malına zarar vermez ifadeleri, kişisel eşyalarını ve başkalarının eşyalarını neden özenli kullanması gerektiğini açıklar. Güneşin doğuşunu ve batışını gözlemleyerek doğu ve batı kavramlarını kavrar ifadesi, güneşin doğuşunu ve batışını gözlemleyerek doğu ve batı kavramlarını kavrar, evinin bölümlerini yönlere göre tarif eder. Evinin yerini konum ile ilgili temel kavramları kullanarak bildiği yere göre tarif eder ifadesi, evinin yerini, konum ile ilgili temel kavramları kullanarak bildiği yere göre tarif eder şeklinde değiştirilmiştir.

Evindeki alet ve makineleri güvenli bir şekilde kullanmak için uyulması gereken kurallarla ilgili sorular sorar ifadesi, evde belli bir iş yaparken kullanılan alet ve teknolojik ürünler hakkında sorular sorarak, bunların hayatımızı kolaylaştıran işlevleri olduğunu fark eder ve evindeki alet ve makineleri güvenli bir şekilde kullanmak için sorular sorar. Kendisinin ve ailesinin güvenliği için evde güvenlik kurallarına uyar ifadesi, evde güvenliği sağlamak için gerekli kurallara uyar şeklinde değiştirilmiştir.

Evde meydana gelebilecek tehlikeli ya da acil durumlarda ne yapması gerektiğini uygulayarak gösterir ifadesi, evde meydana gelebilecek tehlikeli ya da acil durumlarda ne yapması gerektiğini uygulayarak gösterir. İletişim araçlarını yerinde ve doğru kullanır ifadesi, evindeki iletişim araçlarını yerinde ve doğru kullanır. Gerekliğinde kendi evini

bulabilmek için neler yapması ve yardım almak için kime başvurması gerektiği ile ilgili sorular sorar, acil durumlarda, evinin adresini ve telefon numarasını, anne-babasına veya başka bir aile büyüğüne nasıl ulaşabileceğini söyler ifadeleri gerektiğinde kendi evine veya aile büyüklerine ulaşabilmesi için gerekli bilgilere sahip olur. Deprem öncesinde yapılması gerekenleri uygulayarak gösterir ifadesi, doğal afetler karşısında yapması gerekenleri belirleyerek ailesiyle birlikte hazırlık yapar şeklinde değiştirilmiştir.

4.6.2.3 Dün Bugün Yarın Temasında Yapılan Değişiklikler

Kısa bir öz geçmiş hazırlayarak kendini tanıtır, anne ve babasının veya diğer aile büyüklerinin öz geçmişi ya da hayatı hakkında bilgi toplar ve gerektiğinde sınıfta sunu yapar ifadeleri kendisinin, anne ve babasının veya diğer aile büyüklerinin öz geçmişi hakkında bilgi edinir ve bunları görsel materyallerle destekleyerek sınıfta sunar. Gelecekte mesleğini seçerken göz önünde bulundurması gereken noktalar hakkında sorular sorar ifadesi, gelecekte, mesleğini seçerken göz önünde bulundurması gereken noktalar hakkında sorular sorar. Kendisinin ve arkadaşlarının fiziksel görünümünün zaman içinde nasıl değiştiğini fark eder ifadesi, kendisinin, arkadaşlarının ve ailesindekilerin fiziksel görünümünün zaman içinde nasıl değiştiğini fark eder. Küçükken sahip olduğu bir oyuncakıyla ilgili duygu ve düşüncelerini ifade ederek bunu arkadaşlarıyla paylaşır ifadesi, küçükken sahip olduğu bir oyuncakıyla ilgili duygu ve düşüncelerini ifade ederek bunu arkadaşlarıyla paylaşır. Millî bayram günlerimizle geçmişte yaşanan tarihî olaylar arasında bağ kurar ifadesi, bayram kutlamalarına katılarak, millî bayram günlerimizle geçmişte yaşanan tarihî olaylar arasında bağ kurar. Bayram kutlamaları için yaptığı hazırlık çalışmalarını ve bayram sürecindeki duygularını ifade eder ifadesi, bayram kutlamaları için yaptığı hazırlık çalışmalarını ve bayram sürecindeki duygularını özgün bir şekilde ifade eder şeklinde değiştirilmiştir.

Diğer ülkelerin bayraklarını inceleyerek bayrağımızla farklılıklarını belirtir ifadesi, diğer ülkelerin bayraklarını inceleyerek bayrağımızla olan benzerliklerini ve farklılıklarını belirtir. Doğadaki su döngüsünün nasıl gerçekleştiği hakkında sorular sorarak çıkarımlarda bulunur ifadesi, doğadaki su döngüsünün nasıl gerçekleştiği hakkında sorular sorarak çıkarımlarda bulunur. Takvimi kullanarak hava durumundaki değişiklikleri günlük ve haftalık olarak gözlemler ve gözlem sonuçlarını grafikte gösterir ifadesi, takvimi kullanarak hava durumundaki değişiklikleri günlük ve haftalık olarak

gözlemler ve gözlem sonuçlarını grafiklerle gösterir ve yorumlar. Dünya'nın hareketleri sonucunda meydana gelen değişimi algılar ifadesi, dünya'nın hareketleri sonucunda oluşan değişimi ve sürekliliği de algılar. Mevsimlere özgü zaman dilimlerinde gözlenen değişim ve sürekliliği algılar ifadesi, mevsimlere özgü zaman dilimlerinde gözlenen değişim ve sürekliliği algılar. Rüzgâr, sel baskını, toprak kayması ve erozyonun yer kabuğunun değişimini nasıl etkilediğini araştırır ifadesi, doğal afetlerin çevreyi nasıl değiştirdiğini araştırır. Deprem, sel, çığ, heyelan gibi doğa olaylarının insanları nasıl etkilediğini fark eder, gerekli önlemler alındığında deprem, sel ve erozyon gibi doğa olaylarının zararlı etkilerinden korunmanın mümkün olduğunu kavrar ifadesi, başka ülkelerde, doğal afetlere karşı alınan önlemleri araştırır ve ülkemizde alınan önlemlerle karşılaştırır. İnsanların çevreyi hangi yollarla değiştirdiğini ve bunun için neler yaptıklarını araştırır ve anlatır, insanın yaşadığı çevreyi temiz tutmasının kendi sağlığı ve gelişimiyle ilişkili olduğunu kavrar ifadeleri, yaşadığı çevreyi temiz tutmasının kendi sağlığı ve gelişimiyle ilişkili olduğunu kavrar şeklinde değiştirilmiştir.

4.6.3. Üçüncü Sınıfta Yapılan Değişiklikler

4.6.3.1. Okul Heyecanım Temasında Yapılan Değişiklikler

Kendi sağlığı kadar arkadaşlarının sağlığını korumaktan da sorumlu olduğunu kavrar ifadesi, kendi sağlığı kadar, arkadaşlarının sağlığını da korumaktan sorumlu olduğunu kavrar. Arkadaşlarıyla ilişkilerinde kızgınlık ve öfke ile baş edebilmek için kullanılacak yöntemleri tanır ve arkadaşlarının ve diğer insanların duygu ve düşüncelerine değer verir ifadeleri arkadaşlarıyla ve başkalarıyla ilişkilerinde duygularını uygun biçimde ifade eder. Başkalarının duyarlılıklarına saygı göstererek kendi ihtiyaçlarını, isteklerini, görüşlerini ifade eder ifadesi, başkalarının duyarlılıklarına saygı göstererek kendi ihtiyaçlarını, isteklerini ve görüşlerini ifade eder. Öğretmeni, okul çalışanları ve arkadaşları ile ilişkilerinde gerektiğinde sorun çözme becerilerini uygular ifadesi öğretmeni, okul çalışanları ve arkadaşları ile ilişkilerinde gerektiğinde sorun çözme becerisini kullanır. Arkadaşlarının oyunlarına katılabilmek için uygun yollara başvurur ifadesi, oyun sonucunda kazanmanın ve kaybetmenin doğal olduğunu kabul eder. Tatillerin ve özel günlerin toplumsal paylaşımlar için uygun zamanlar olduğunu algılar ve kutlamalara katılır ifadesi, özel günlerin toplumsal paylaşımlar için uygun zamanlar olduğunu kabul eder ve kutlamalar için alternatifler üretir. Bayramları daha

etkili kutlamak amacıyla fikirler üretir ifadesi, Milli bayramları kutlama nedenlerini açıklar ve bayramları daha etkili kutlamak amacıyla ürettiği fikirleri uygular. Sınıfının krokisini çizerek sırasının yerini belirtir ifadesi, okulunun ve sınıfının krokisini çizer. Okul ve sınıf eşyalarını özenli kullanmadığında ortaya çıkabilecek sorunları tanır ve davranışlarının sonuçlarını üstlenir ifadesi, okul ve sınıf eşyalarını özenli kullanmadığında ortaya çıkabilecek sorunları çözmek için alternatifler üretir. Okulda kurallara uyulmadığında ortaya çıkabilecek sorunlarla ilgili çözüm yolları üretir ve okulda karşılaştığı sorunları çözebilmek için en uygun çözüm yolunu uygular ifadeleri, okulda kurallara uyulmadığında ortaya çıkabilecek sorunlarla ilgili çözüm yolları üretir ve en uygun çözüm yolunu uygular. Okula gidiş ve gelişleri sırasında trafikle ilgili temel işaret ve levhaları okur, bunlara uygun davranır ifadesi, okula geliş ve gidişlerinde kendisinin ve başkalarının güvenliği için trafik işaret ve levhalarına, trafik kurallarına uyar.

Atatürk'ün çocukluk anılarını araştırarak sınıfta sunar ifadesi, Atatürk'ün öğrenim hayatı hakkında araştırma yaparak edindiği bilgileri yazılı, sözlü ve görsel yollarla ifade eder. Nasıl daha iyi öğrendiğini açıklayarak kendisine uygun öğrenme tekniklerini kullanır, öğrenmek için farklı kaynaklardan yararlanır ifadeleri, nasıl daha iyi öğrendiğini açıklayarak kendisine uygun öğrenme tekniklerini seçer ve kullanır. Çevresindeki insanların mesleklerinin farklı özellikler gerektirdiğini açıklar ifadesi, gelecekte, mesleğini seçerken göz önünde bulundurması gereken noktalar hakkında sorular sorar. Trafik işaret ve levhalarını tanır ve bunlardan yararlanır ifadesi, bir yere ulaşabilmek için ihtiyaç duyduğu işaret ve levhaları tasarlar. Eğitici çalışmalarda ve diğer grup çalışmalarında grubun henüz fark edilmeyen ortak ihtiyaçlarına duyarlı olur ifadesi, kulüp ve diğer grup çalışmalarında grubun henüz fark edilmeyen ortak ihtiyaçlarına duyarlı olur. Eğitici çalışmalarda ve diğer grup çalışmalarında bir görevin tamamlanması için sorumluluğu paylaşır ifadesi, kulüp ve diğer grup çalışmalarında bir görevin tamamlanması için işbirliği yapar ve sorumluluğu paylaşır. Eğitici çalışmalarda alınacak kararlar ve yapılacak çalışmalarla ilgili seçenekler üretir ve bunları değerlendirir, görev aldığı eğitici çalışmalar sırasında yeni fikirler üretir ve bunları cesaretle uygular ifadeleri, kulüp çalışmalarında alınacak kararlar ve yapılacak çalışmalarla ilgili fikirler üretir ve bunları cesaretle uygular. Bütün sınıfı ilgilendiren bir fikir üretir, sınıftan bazı arkadaşlarını ikna eder ve bu fikir etrafında bir araya getirir ifadesi, sınıftaki ve

okulundaki öğrencilerin mutlu olması için bir fikir üretir, arkadaşlarını ikna eder ve bu fikir etrafında bir araya getirir. Okul ve çevresinin nasıl temiz tutulacağı konusunda yeni fikirler üretir ifadesi, okulu ve çevresini temiz tutmak için bir proje tasarlar. Doğal afetler karşısında okulun eylem planına uygun davranışlar sergiler ifadesi, doğal afetlerin etkilerinden korunmak için okuldaki güvenlik önlemlerinin gereğini yerine getirir şeklinde değiştirilmiştir.

Barınmanın insanın temel ihtiyaçlarından biri olduğunu kavrar ve bu ihtiyacın karşılanmasının önemini belirtir ifadesi kazanım olarak sonradan Hayat Bilgisi müfredatına eklenmiştir.

4.6.3.2. Benim Eşsiz Yuvam Temasında Yapılan Değişiklikler

Evlerdeki canlı varlıklara örnekler verir ve bunların kendi aralarında nasıl bir etkileşim olduğunu açıklar ifadesi, canlıları sınıflandırarak, evinde bitki yetiştirmeye veya hayvan beslemeye istekli olur ve onların ihtiyaçlarını karşılamak için sorumluluk alır. Aile bireyleri arasındaki benzerlikleri ve farklılıkları araştırır ifadesi, aile bireyleri arasındaki benzerlikleri ve farklılıkları gözlemler ve gözlem sonuçlarını çeşitli yollarla ifade eder. Aile büyüklerinin çocukluğunu araştırır ifadesi, aile ve akraba büyüklerinden hayatta olanların çocukluğunu araştırır. Kendi ailesi ile başka aileleri karşılaştırarak, aile yapılarının farklı olabileceğini kavrar ifadesi, kendi ailesi ile başka aileleri karşılaştırarak, aile yapılarının farklı olabileceğini keşfeder. Farklı ortamlarda hangi iletişim türlerinin daha sık kullanıldığını araştırır ifadesi, çevresini gözlemleyerek hangi iletişim türlerinin kullanıldığını araştırır. İletişimde bulunurken insanların el-kol hareketlerinin, yüz ifadelerinin nasıl olduğunu, bedenlerinin nasıl durduğunu gözlemleyerek bunların kişilerin duygularına göre nasıl değiştiğini fark eder ifadesi, kendisinin ve arkadaşlarının duygularındaki değişimin yüzlerine ve bedenlerine nasıl yansıdığını fark eder. Ailesi ve yakın çevresiyle ilişki kurmada duyu organlarının rolünü açıklar ifadesi, ailesi ve yakın çevresi ile ilişki kurmada hangi duyu organlarından yararlandığını açıklar.

Ailesinin tümünü ilgilendiren konularda karar alınırken görüş bildirir ifadesi ile aile içinde kendisinin üstlenebileceği görevlerle ilgili yeni fikirler üretir ifadeleri, Ailede

kararlar alınırken görüş bildirir ve kendisinin üstlenebileceği görevlerle ilgili yeni fikirler üretmek bunları uygulamalar olarak değiştirilmiştir.

Günlük yaşamında oyun için harcamaya süreyle ders çalışmak için harcamaya süre arasında denge kurar ifadesi, günlük yaşamında oyun oynamak ve ders çalışmak için harcamaya süreler arasında denge kurar. Gün boyunca neler yapacağını öncelik ve önem sırasına koyarak kendisine uygun bir plan yapar ve günlük ve haftalık çalışma planları yaparak bu planlara uyar ifadeleri, yapacağı işleri öncelik ve önem sırasına koyarak günlük ve haftalık çalışma planları yapar, yaptığı planlara uyar. Evdeki kaynakları bilinçli olarak tüketir ifadesi, evdeki kaynakları bilinçli olarak tüketir. Yazılı, sözlü ya da görsel yollarla evdeki kaynakları bilinçli olarak tüketmeyi özendirilen etkinliklerde bulunur ve kaynakları bilinçli olarak tüketmenin aile bütçesine katkısını açıklar ifadeleri, kaynakları bilinçli olarak tüketmenin aile bütçesine katkısını açıklayan yazılı, sözlü ya da görsel etkinliklerde bulunur şeklinde değiştirilmiştir.

İnsanların neden tasarruf yapmaları gerektiğini araştırır ifadesi, insanların nelerden ve nasıl tasarruf edebildiklerini araştırır. Çocuklara yönelik reklamların işlevini sorgular ve reklâmlar, istekler, ihtiyaçlar ve imkânlar arasındaki ilişkiyi sorgular ifadeleri, çocuklara yönelik reklâmların işlevlerini; reklâmlar, ihtiyaçlar ve imkânlar arasındaki ilişkiyi sorgular. Ailesiyle birlikte eğlenmek için planlar yapar ve planıyla ilgili düşüncelerini düzenleyerek etkili bir biçimde sunar ifadesi, ailesiyle birlikte eğlenmenin aile bireylerine katkılarını açıklar, bunun için planlar yapar ve planıyla ilgili düşüncelerini etkili bir biçimde sunar. Ailesinde ve akrabaları arasında başkalarının haklarına ne ölçüde saygı gösterildiğini gözlemler ifadesi, ailesinde ve yakın çevresinde (akrabaları, komşuları, vb.) birbirlerinin haklarına ne ölçüde saygı gösterildiğini gözlemler. Başkalarında olumlu tepkiler yaratan davranışlar sergiler. Ailesi ve yakın çevresiyle olan ilişkilerinde görgü kurallarına uygun davranışlar gösterir ifadeleri, ailesi ve yakın çevresiyle olan ilişkilerinde olumlu tepkiler yaratan ve görgü kurallarına uyan davranışlar gösterir. İnsanların evlerinde hangi amaçlarla bitki yetiştirdiklerini ve hayvan beslediklerini açıklar ifadesi, canlıları sınıflandırarak, evinde bitki yetiştirmeye veya hayvan beslemeye istekli olur ve onların ihtiyaçlarını karşılamak için sorumluluk alır. Kişisel olarak gelişimine uygun amaçlar belirler ve kendine bir amaç belirleyerek bu amaca ulaşmak için izleyeceği aşamaları planlar ifadeleri kişisel olarak gelişimine uygun

amaçlar belirleyerek bu amaçlara ulaşmak için izleyeceği aşamaları planlar. Amacını gerçekleştirmeye çalışırken karşılaşılabileceği eleştirilere açık olur ve amaçlarına ulaşabilmek için kişisel olarak çaba harcaması gerektiğini kabul eder ifadeleri amaçlarına ulaşabilmek için kişisel olarak çaba harcaması gerektiğini kabul eder ve karşılaşılabileceği eleştirilere açık olur. İnsanlığa hizmet etmiş kişilerin çocukluğunu araştırarak özgün bir biçimde ifade eder ifadesi, insanlığa hizmet etmiş kişilerin yaptıklarını özgün bir biçimde ifade eder şeklinde değiştirilmiştir.

Evinin adresini ve telefon numarasını söyler, adres bilgilerine sahip olmanın önemini belirtir, güneşin doğuşunu ve batışını gözlemleyerek ana yönleri kavrar, evini yön ile ilgili temel kavramları kullanarak bildiği yere göre tarif eder ifadeleri evini yön ile ilgili temel kavramları kullanarak bildiği yere göre tarif eder şeklinde değiştirilmiştir.

Gerektiğinde kendi evini bulabilmek için ne yapması ve yardım almak için kime başvurması gerektiği ile ilgili sorular sorar ifadesi gerektiğinde kendi evine veya aile büyüklerine ulaşabilmesi için gerekli bilgilere sahip olur. Kişisel eşyalarını özenli kullanır, başkalarının eşyalarını izin alarak kullanır ve onlara zarar vermez, ailenin ortaklaşa kullandığı eşyaları korur ifadesi, kişisel eşyalarını ve başkalarının eşyalarını özenli kullanmadığında ortaya çıkan sorunları çözer. Evde güvenlik kurallarına uymadığında doğabilecek sonuçlarla ilgili çıkarımlarda bulunur, yangın anında yapılması gerekenleri uygulayarak gösterir ifadesi evde meydana gelebilecek tehlikeli ya da acil durumlarda ne yapması gerektiğini uygulayarak gösterir. Ülkemizde meydana gelen doğal afetlere örnekler verir ifadesi ülkemizde meydana gelen doğal afetlere örnekler vererek, doğal afetlerin yaşanmasında hem doğanın hem de insanların rolü olduğunu kavrar ve bunlardan korunma yollarını keşfeder. Deprem öncesinde, deprem sırasında ve sonrasında yapılması gerekenleri, yetişkinler eşliğinde uygulayarak gösterir, doğal afetlerden nasıl korunabileceğini açıklar ifadeleri doğal afetler sırasında evinde yapılması gerekenleri, yetişkinler eşliğinde uygulayarak gösterir. Bir evin farklı işlevlere sahip bölümleri ile ülkenin farklı özelliklere sahip bölgeleri arasında bir benzerlik görür; evin bütünlüğü ile Türkiye'nin bütünlüğü arasında bağlantı kurar ifadesi bir evin farklı işlevlere sahip bölümleri ile ülkenin farklı özelliklere sahip yerleri arasında bir benzerlik görür; evin bütünlüğü ile Türkiye'nin bütünlüğü arasında bağlantı kurar şeklinde değiştirilmiştir.

4.6.3.3. Dün Bugün Yarın Temasında Yapılan Değişiklikler

Kısa bir öz geçmiş hazırlayarak kendini tanıtır ifadesi, kendisinin veya anne-babasının hayatında zaman içinde oluşan değişiklikleri fark eder ve bunları sözlü ya da yazılı olarak sunar şeklinde değiştirilmiştir.

Açıklamada yer alan “Atatürk’ün yurdumuzu düşmanlardan kurtarmada önder olması durulacaktır” ifadeleri, kazanım ifadeleri ile programa aktarılmıştır, bu ifade Atatürk’ün ulusal bir lider olarak Türk milletine yaptığı hizmetleri açıklar şeklinde programda yerini almıştır.

Cumhuriyetimizi korumak, güçlendirmek ve geliştirmek için yapılması gerekenler hakkında fikirler üretir ifadesi, Cumhuriyetimizi korumak, güçlendirmek ve geliştirmek için yapılması gereken değişiklikler hakkında fikirler üretir. Gün içinde kendisinin ve arkadaşlarının duygularındaki değişimi gözlemler ve bu değişimlerin nedenleri hakkında çıkarımlarda bulunur ve bir önceki yıl ile şimdi tek başına yapabildiği ve yapamadığı davranışları karşılaştırarak zaman içinde nasıl bir değişim geçirdiğini fark eder ifadeleri, önceki yıllarda tek başına yapamadığı halde şimdi yapabildiği davranışları ayırt eder ve zaman içinde ortaya çıkan bu değişimin nedenlerini açıklar şeklinde değiştirilmiştir.

Bilgisayarın günlük yaşamımızda hangi amaçlarla kullanıldığı hakkında farklı kaynaklardan bilgi toplar ve sunu yapar ifadesi, bilgisayarın günlük yaşamımızda hangi amaçlarla kullanıldığı hakkında farklı kaynaklardan bilgi toplar ve sınıfta sunar. Aile büyüklerinin küçükken oynadığı oyunları araştırır, bu oyunlarla kendisinin ve arkadaşlarının oynadığı oyunları karşılaştırarak değişimi fark eder ifadesi, aile büyüklerinin küçükken oynadığı oyunları araştırır, bu oyunlarla kendisinin ve arkadaşlarının oynadığı oyunları karşılaştırarak değişim ve sürekliliği fark eder. Suyun hâl değiştirmesini gözlemleyerek maddenin kaybolmadığını, sadece şekil değiştirdiğini kavrar ifadesi, suyun hâl değiştirmesini gözlemleyerek maddenin kaybolmadığını, sadece şekil değiştirdiğini kavrar. Takvimi kullanarak hava durumundaki değişiklikleri günlük, haftalık, aylık olarak gözlemler ve gözlem sonuçlarını grafikte gösterir ve gökyüzünü gözlemleyerek hava durumunu tahmin eder ve kendi tahminini meteorolojinin tahmini ile karşılaştırır ifadeleri, takvimi kullanarak hava durumundaki değişiklikleri günlük,

haftalık, aylık olarak gözlemler ve gözlem sonuçlarını grafiklerle gösterir, meteorolojinin tahminleriyle karşılaştırır. Dünya'nın kendi çevresinde ve Güneş'in çevresinde dönmesi sonucunda meydana gelen olguları araştırır, bunlar arasında neden-sonuç ilişkisi kurar ifadesi, Dünya'nın hem kendi çevresinde hem de Güneş'in çevresinde dönmesi sonucunda meydana gelen olguları araştırır; bunlar arasındaki benzerlik ve farklılıkları ayırt eder. Dünya'nın hareketleri sonucunda oluşan değişimin yanı sıra sürekliliği de algılar ifadesi, Dünya'nın hareketleri sonucunda oluşan değişim ve sürekliliği algılar. Deprem, sel, çığ, heyelan gibi doğa olaylarının insanları nasıl etkilediğini araştırır ve açıklar ifadesi, görsel, işitsel ve hem görsel hem işitsel iletişim araçlarından yararlanarak doğal afetlerin zararlarını fark eder. Deprem ve sel gibi doğa olaylarının zararlı etkilerinden korunma yollarını araştırır ve açıklar ifadesi, doğal afetlerden korunabilmek için çözüm yolları üretir olarak değiştirilmiştir.

Tüm bu değişiklikler incelendiğinde öğrenci merkezli yaklaşımın esas alındığı ve öğrenci merkezli eğitime ağırlık verildiği görülmektedir. Yapılan değişikliklerin genelinde öğrenciye görelilik üzerinde durulduğu ve kazanımların bu yönde hazırlandığı belirlenmiştir.

SONUÇ

Türkiye’de Hayat Bilgisi dersine ait program ve özelliklerinin, bu programın tarihsel gelişiminin ve programda yapılan değişikliklerin anlatıldığı tez çalışmamızda öncelikli olarak Hayat Bilgisi dersi tanıtılmaya çalışılmıştır. Hayat Bilgisi dersinin kapsamı ve niteliği anlatılarak programın bu kapsam ve niteliklerle olan bağlantısı ilişkilendirilmiştir. Burada dersin konusu anlatılırken özellikle çevreyle olan ilişkisinden bahsedilmiş, bunun çocuk gelişimi üzerindeki etkisi belirtilmiştir.

Çalışma içerisinde program özellikleri ve bir program neleri kapsar gibi programlara ait ayrıntılar verilmiştir, bununla beraber Hayat Bilgisi programı ve program özellikleri arasında bağ kurulmaya çalışılmıştır. Programların tarihsel gelişimi aktarılırken, programların zaman içinde nasıl bir yol aldığı ve hangi aşamalardan geçtiğine de değinilmeye çalışılmıştır. Bununla birlikte Hayat Bilgisi programının zaman içinde nasıl bir değişime uğradığı ayrıntılı olarak verilmiştir, zaten tezin ana konusunu da bu kısım oluşturmaktadır. Öncelikli olarak dersin özellikleri anlatıldıktan sonra, programların yıllara göre içeriği verilmiştir. Burada programların tanıtılması ve ilk hallerinin gösterilmesi amaçlanmıştır, böylelikle programlarda yapılan değişiklikler tam olarak ortaya konabilecektir.

Hayat Bilgisi dersine ait programların yılar içinde uğradıkları değişimin sağlıklı bir şekilde ortaya konabilmesi için programların içerikleri birbirleriyle karşılaştırılmış ve yapılan değişiklikler belirtilmiştir. Burada sonuç olarak yeni yapılan her programın kendinden bir önceki programdan hem şekil hem de içerik olarak çok farklı olduğunu söylemek mümkündür. Bu farklılığı en çok 2005 yılı Hayat Bilgisi dersi programında görebiliriz.

Ayrıca burada Hayat Bilgisi programlarının zaman içinde önceleri kapsamının dar olduğu daha sonra ilköğretim programlarıyla birlikte Hayat Bilgisi programının da kapsamının genişlediği sonucuna ulaşmak mümkündür. Programların gelişme gösterdiği dönemlere genel olarak bakıldığı zaman Hayat Bilgisi programının da kademe kademe geliştiği ve çağın gerektirdiği seviyeye yaklaştığı da söylenebilir.

İyi bir eğitim-öğretim faaliyeti amaçlanmışsa ve ulaşılmak istenen hedeflere kısa sürede varılmak isteniyorsa yapılan programların içeriğinin kusursuz olması şarttır.

Eğitim ve ğretim faaliyetleri düzenlenirken elde edilmesi amaçlanan kazanımların da mutlaka programlarda yer alması gerekir. Burada ulaşılmak istenen bir diğer sonuç ise, programların yol gösterici özellikleri yadsınamaz, bu sebeptendir ki programlar ne kadar irdelenir ve yenilenirse veya güncelliği korunursa derslerden elde edilecek verimin kat kat artacağıdır.

Sonuç olarak Hayat Bilgisi dersi programında yapılan değişiklikler ve güncellemeler 1924 yılındaki programlardan itibaren incelenerek değerlendirilmiş 2005 yılı programı üzerinde ayrıntılı olarak durulmuştur. Burada yapılan değişiklikler ayrı bir başlık altında verilmiştir. Tüm bunların toplamında programın yıllara göre ve değişen teknoloji yaşam koşulları, eğitim ğretim faaliyetleri gibi toplusal yapılanmalara göre yenilendiği görülmektedir. Çocukların ihtiyaçları göz önünde bulundurularak ve öğrenciye görelilik ilkesi dâhilinde yeni programların oluşturulduğunu söyleyebiliriz. Hayat Bilgisi dersi programı tüm bunların işığında zaman içinde değişim göstermiş ve yeni eğitim ğretim yöntemleriyle tutarlılık gösterdiği görülmektedir.

KAYNAKÇA

Acar, Dilek (2006). *1962 Ve 2005 Yılları Arası Hayat Bilgisi, Türkçe Ve Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarında Yer Alan Atatürk Kavramının İçerik Analizi*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Akdağ, Hakan (2008). *İlköğretim 6. Ve 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programının Öğretmen ve Öğrenci Açısından Uygulama Dönütleri*. Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Akyüz, Yahya (1985). *Türk Eğitim Tarihi Başlangıçtan 1985'e Kadar*. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları.

Akyüz, Yahya (2007). *Türk Eğitim Tarihi, M.Ö. 1000 M.S. 2007*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.

Akyüz, Yahya (1996) Eğitim tarihimizden bugün Çıkarılması Gereken Bazı Dersler ve Düşünceler. (Editör: İlhami Fındıkçioğlu) *Eğitimimize Bakışlar*, İstanbul: Kültür Koleji Eğitim Vakfı Yayınları.

Barth, James L. ve Demirtaş, Abdullah (1997). *İlköğretim Sosyal Bilgiler Öğretimi Kaynak Üniteler*. Ankara: YÖK Tarafından Yayımlanmıştır.

Bektaş, Özlem (2001). *Hayat Bilgisi Öğretim*, Yüksek Lisan Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.

Belet, Dilek (1999). *İlköğretim Kurumlarında Uygulanan Hayat Bilgisi Programının Değerlendirilmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.

Bilim, Cahit. Y. (2002). *Türkiye’de Çağdaş Eğitim Tarihi (1734-1876)*. Eskişehir: T.C. Anadolu Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları.

Binbaşıoğlu, Cavit (2003). *Hayat Bilgisi Öğretimi*. Ankara: Nobel Yayınları.

Binbaşıoğlu, Cavit (2005). *Türk Eğitim Düşüncesi Tarihi*. Ankara: Anı Yayıncılık.

Gelişli, Yücel. (2005). *Türkiye’de İlköğretimin Gelişimi*. Ankara: Sistem Ofset.

Gözütok, Dilek . *Türkiye’de Program Geliştirme Çalışmaları*. Milli Eğitim Dergisi. (Güz 2003) Sayı 160.

Güçlü, Nezahat, Yel, Selma ve Albayrak, Fadime (2001). Hayat Bilgisi dersinin öğretimi ve içerik. (Editör: Leyla Küçükahmet). *Konu Alanı Ders Kitabı İnceleme Kılavuzu*. Ankara: Nobel Yayıncılık.

Güngördü, Ersin (2002). *İlköğretimde Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi*. Ankara: Nobel Yayınları.

Gürkan, Tanju ve Gökçe, E. (1999). *Türkiye’de ve Çeşitli Ülkelerde İlköğretim*. Ankara: Siyasal Kitapevi Yayınları.

Hesapçıoğlu, Muhsin (1998). *Öğretim İlke ve Yöntemleri, Eğitim Programları ve Öğretim*. İstanbul: Beta Yayıncılık.

Koçer, Hasan A. (1987). *Türkiye’de Modern Eğitimin Doğuşu*. Ankara: Uzman Yayıncılık.

Köstüklü, Nuri (2001). *Sosyal Bilimler ve Tarih Öğretimi*. Konya: Günay Ofset.

Küçükahmet, Leyla (2000). *Öğretimde Planlama Ve Değerlendirme*. Ankara: Nobel Yayıncılık.

Özçelik, Ali (1998). *Eğitim Programları ve Öğretim, Genel Öğretim Yöntemi*. Ankara: ÖSYM Yayınları.

Özdemir, A ve Yıldız, M. (2009). *İlköğretim Hayat Bilgisi 2 Öğretmen Kılavuz Kitabı (5. Baskı)*. İstanbul: Tavaslı Matbaacılık.

Özdemir, M. (1998). *Hayat Bilgisi Öğrenme Ve Öğretme Etkinlikleri*, Ankara: Pegema Yayıncılık.

Özden, Yeşim (2006). *2004 Hayat Bilgisi Pilot Programının 1998 Hayat Bilgisi Programıyla Karşılaştırılması*, Yüksek Lisans Tezi, On Dokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Samsun.

Öztürk, S. ve Elbistan, F. (2009). *İlköğretim Hayat Bilgisi 1 Öğretmen Kılavuz Kitabı (5. Baskı)*. İstanbul: Tavaslı Matbaacılık.

Sakaoğlu, Necdet (1993). *Osmanlı Eğitim Tarihi*. İstanbul: İletişim Yayınları.

Sakaoğlu, Necdet (2002). *Osmanlı'dan Günümüze Eğitim Tarihi*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Sarı, Hakan (2002). Etkili Bir Öğretim İçin Öğretmenin Planlaması Gereken Stratejiler. (Editör: A. Murat Sünbül). *Eğitime Yeni Bakışlar I*. Ankara: Mikro Yayınları.

Sönmez, Veysel (1998). *Hayat Bilgisi Öğretimi ve Öğretmen Kılavuzu*. Ankara: Anı Yayıncılık

Sönmez, Veysel (1999). *Hayat Bilgisi Öğretimi ve Öğretmen Kılavuzu*. İstanbul: MEB

Şahin, Mustafa (2009). *Cumhuriyetin Kuruluşundan Günümüze Türkiye'de Hayat Bilgisi Dersi Programlarının Gelişimi, (Evolution Of The Social Studies Curriculum From Republic To Present)*. The Journal of International Social Research Volume 2 / 8

Şeref, Atilla (2008). *III. Sınıf Hayat Bilgisi Dersi Programı Kazanımlarının Gerçekleşme Düzeyi*, Yüksek Lisans Tezi, Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul. MEB,

MEB, (1930). *İlkmektep Müfredat Programı*. İstanbul: Devlet Matbaası.

MEB, (1948). *İlkokul Programı*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.

MEB, (1968). *İlkokul Programı*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.

MEB, Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı. (2005). *İlköğretim Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı Kılavuzu*. Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü Basımevi.

MEB, (2007). *Türk Eğitim Sistemi*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı.

Tazebay, Atilla (2000). *İlköğretim Programları ve Gelişmeler*. Ankara: Nobel Yayınları.

Topses, Gürsen (2001). *Hayat Bilgisi Ders Kitabı İnceleme Kılavuzu Hazırlama Gerekçesi*. (Editör: Leyla Küçükahmet). *Konu Alanı Ders Kitabı İnceleme Kılavuzu*. Ankara: Nobel Yayıncılık.

Varış, Fatma (1978). *Eğitimde Program Geliştirme*. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları.

Vural, Mehmet. (2000). *İlköğretim Okulu Programı Sekiz Yılın Tamamı ve Bütün Dersler*. Erzurum: Yakutiye Yayıncılık.

Yılmaz, Durmuş (2004). *Osmanlı'nın Son Yüzyılı (Cumhuriyete Giden Yol)*. Konya: Çizgi Kitabevi Yayınları.

EKLER

Ek: 1

HAYAT BİLGİSİ 1-3 SINIFLAR ÖĞRETİM PROGRAMI DÜZELTME RAPORU

Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığınca, 12.07.2004 tarihinde kabul edilen ve 2004-2005 eğitim-öğretim yılında 9 il ve 120 ilköğretim okulunda pilot uygulaması yapılan Hayat Bilgisi 1-3 Öğretim Programı, **Hayat Bilgisi Özel İhtisas Komisyonu** tarafından gözden geçirilmiştir. Bu gözden geçirmeye temel oluşturan veri kaynakları şunlardır:

- Pilot ilköğretim okullarındaki öğretmenlerin, yöneticilerin, müfettişlerin, öğrencilerin ve velilerinin görüşlerini yansıtan İl Değerlendirme Raporları,
- EARGED tarafından yapılan araştırma raporu,
- MEB İlköğretim Genel Müdürlüğü ile Hizmet İçi Eğitim Daire Başkanlığı tarafından düzenlenen hizmet içi eğitim kurslarında müfettiş, öğretmen ve yöneticiler tarafından komisyona iletilen görüşler,
- Özel eğitim kurumlarında görevli öğretmen, yönetici ve öğrenci velileri görüşleri,
- Üniversitelerden, akademisyenlerden ve Sivil Toplum Örgütlerinden gelen görüşler.

Bu gözden geçirme çalışmaları sonunda Hayat Bilgisi Özel İhtisas Komisyonu tarafından önerilen ve Talim ve Terbiye Kurulu tarafından onaylanan değişiklikler, temelde kazanım sayılarının azaltılması, bazı kazanımların ifade ediliş biçimlerinin ve sıralamadaki yerlerinin değiştirilmesini içermektedir. Bu değişiklikler aşağıdaki Tablo'da belirtilmiştir.

Kazanımlardaki değişikliklere paralel olarak, programın **Etkinlik Örnekleri** ve **Açıklamalar** bölümlerinde de gerekli değişiklikler yapılmıştır. Bu değişiklikler programın ilgili bölümlerinde görülebilir.

Hayat Bilgisi Dersi
Özel İhtisas komisyonu

Ek: 2

T.C.
MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI
Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı

10.06.2009+004309

Sayı : B.08.0.TTK.0.01.01.01.306.1
Konu: Türkçe (1,2,4 ve 5 Sınıflar) ve Hayat Bilgisi (1,2 ve 3. Sınıflar)
Öğretim Programlarına İlişkin Açıklama.

- İlgi : a) Talim ve Terbiye Kurulunun 14.05.2009 tarih ve 69 sayılı Kararı,
b) Talim ve Terbiye Kurulunun 14.05.2009 tarih ve 70 sayılı Kararı,
c) Talim ve Terbiye Kurulunun 26.01.2009 tarih ve 8 sayılı Kararı,
d) Talim ve Terbiye Kurulunun 12.07.2004 tarih ve 116 sayılı Kararı eki,
e) Talim ve Terbiye Kurulu'nun 15.09.2004 tarih ve B.08.0.TTK.0.01.01.01./9195 sayılı yazısı.

Kurulumuzun İlgı (a) ve (b) kararları ile kabul edilen İlköğretim Türkçe Dersi (1, 2, 4 ve 5. Sınıflar) Öğretim Programı ile Hayat Bilgisi Dersi (1, 2 ve 3. Sınıflar) Öğretim Programı'na uygun materyallerin hazırlanmasına yönelik tereddütlerin giderilmesi için aşağıdaki açıklamaların yapılması uygun bulunmuştur.

1) Kurulumuzun ilgi (b) Kararı'yla kabul edilen İlköğretim Hayat Bilgisi Dersi (1, 2 ve 3. Sınıflar) Öğretim Programı'ndaki bazı kısımlar ekteki gibi yeniden düzenlenmiştir.

2) Kurulumuzun ilgi (a) Kararı'yla kabul edilen İlköğretim Türkçe Dersi (1, 2, 4 ve 5. Sınıflar) Öğretim Programına göre hazırlanacak ders kitabı, öğrenci çalışma kitabı ve öğretmen kılavuz kitaplarının forma sayılarında Kurulumuzun ilgi (c) kararı ile kabul edilen forma sayıları esas alınacaktır.

3) Kurulumuzun ilgi (b) Kararı'yla kabul edilen İlköğretim Hayat Bilgisi Dersi (1, 2 ve 3. Sınıflar) Öğretim Programına göre yazılacak kitap setleri için öngörülen forma sayısında ilgi (d) ve (e) ile belirlenen forma sayıları esas alınacaktır.

Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

Mürdan TUFAN
Talim ve Terbiye Kurulu Başkan V.

EKLER:

- 1- Açıklamalar.

DAĞITIM:

İlköğretim Genel Müdürlüğü
Özel Öğretim Kurumları Genel Müdürlüğü
Özel Eğitim Rehberlik ve Danışma Hizmetleri Genel Müdürlüğü
Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü
Yayımlar Dairesi Başkanlığı
Türkiye Yayıncılar Birliği
Türkiye Eğitim Yayıncıları Derneği

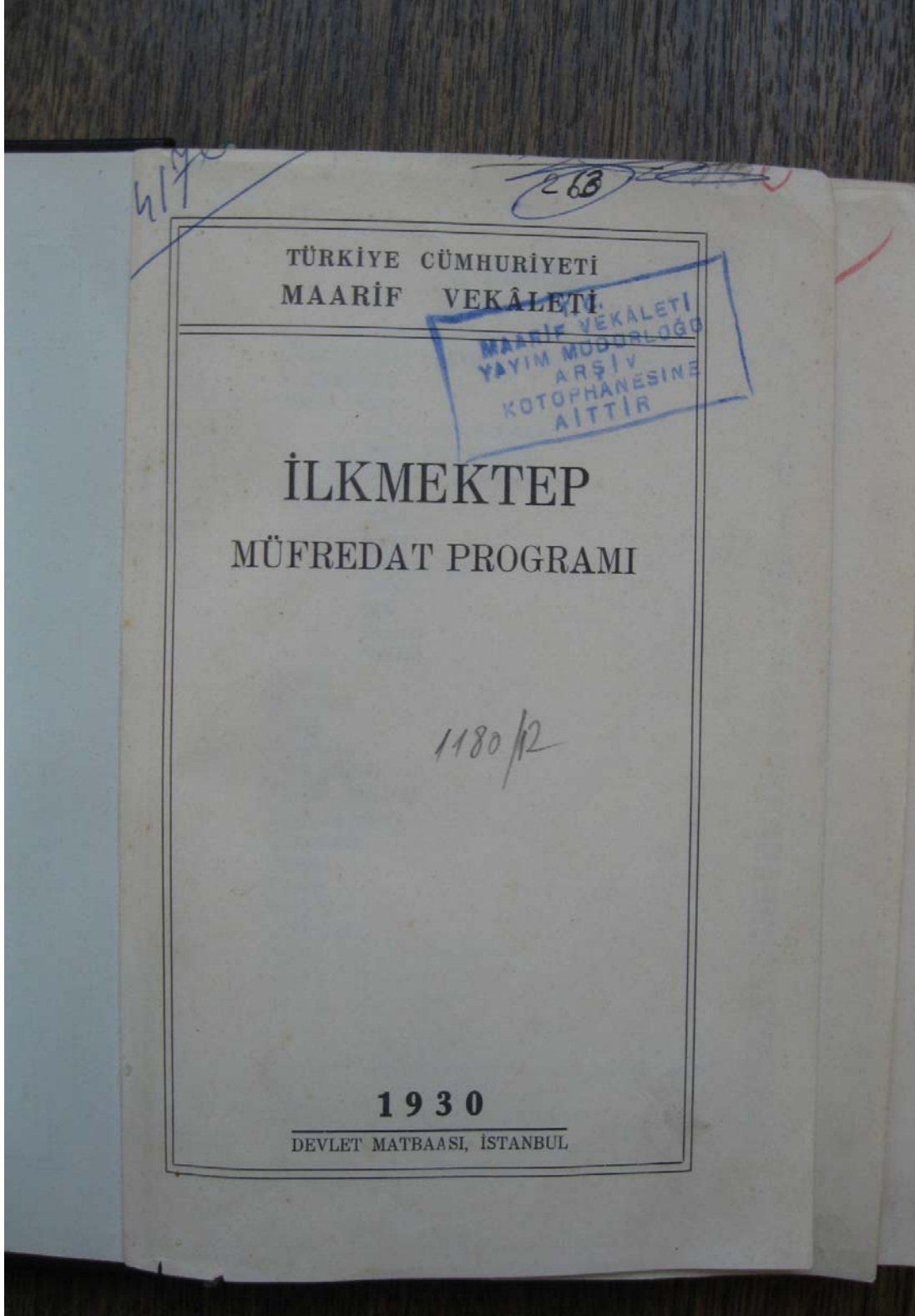
EĞİTİM
%100
DESTEK

DANIŞMA
444 0 632
HATTI

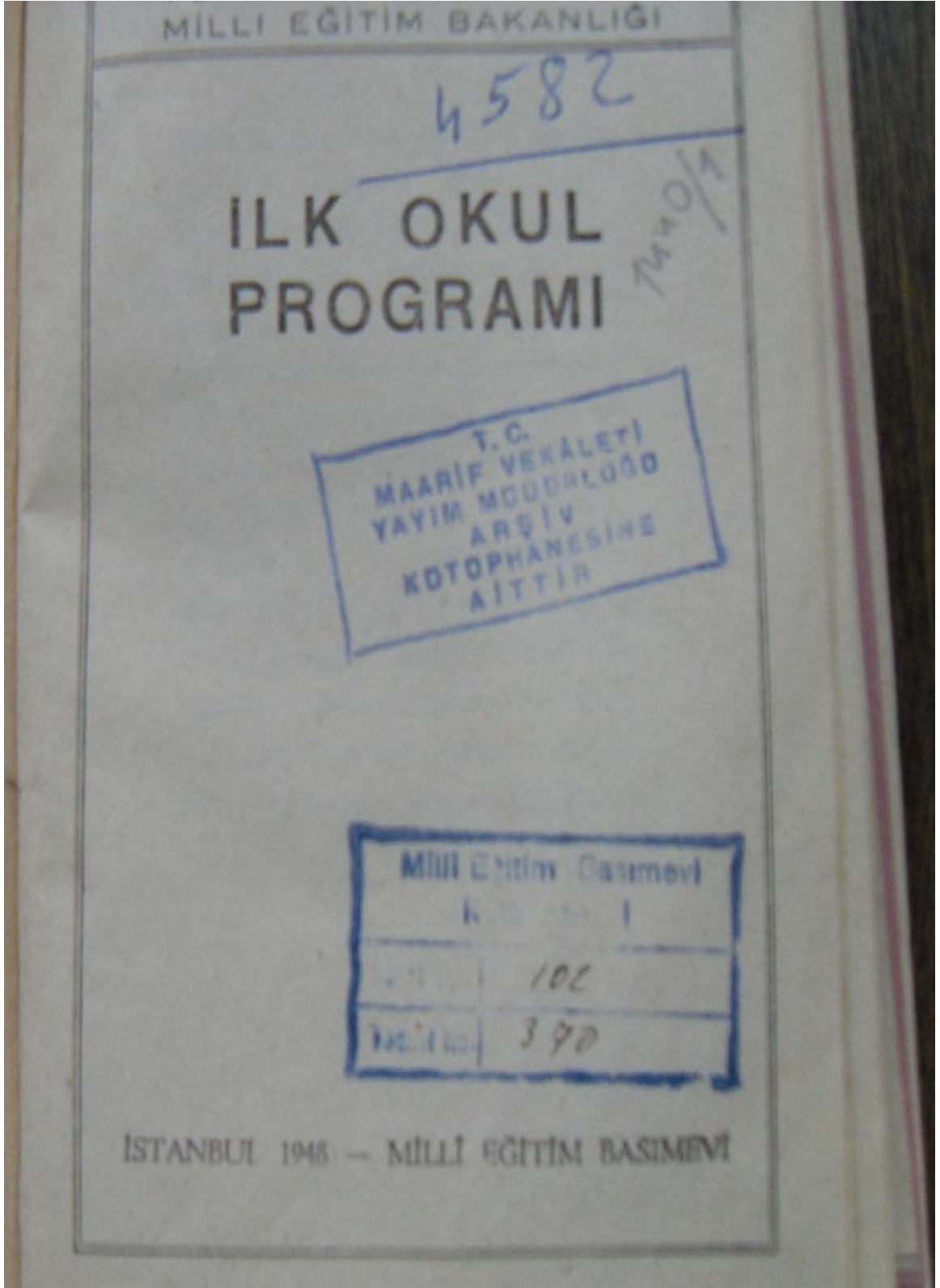
Tel : (0312) 212 65 30-(10 Hat)
Fax : (0312) 213 39 62
(0312) 213 78 36

e-posta : ttkb@meb.gov.tr
İnternet Adresi: www.meb.gov.tr/ttkb
Teknikokullar 06330 ANKARA

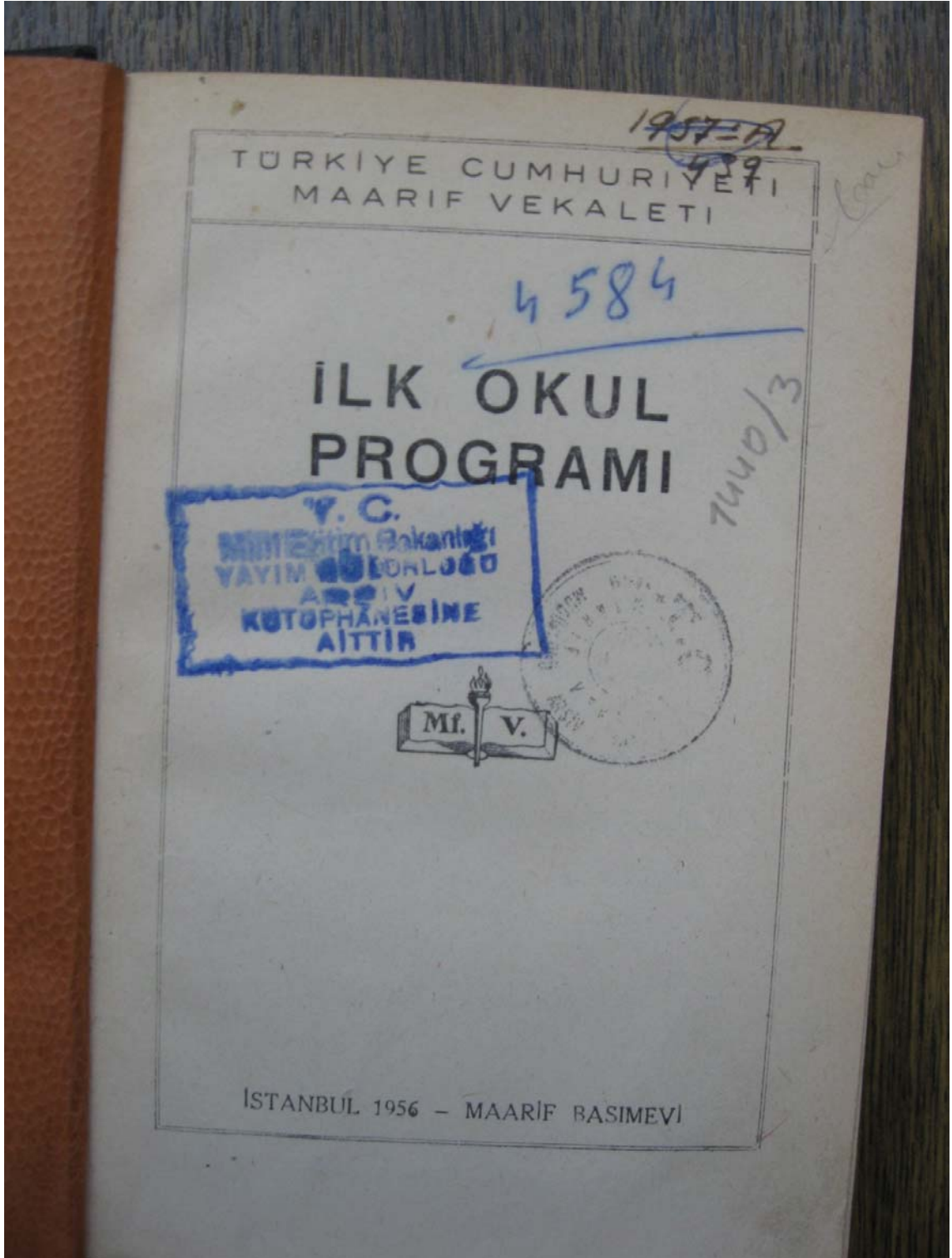
Ek: 3

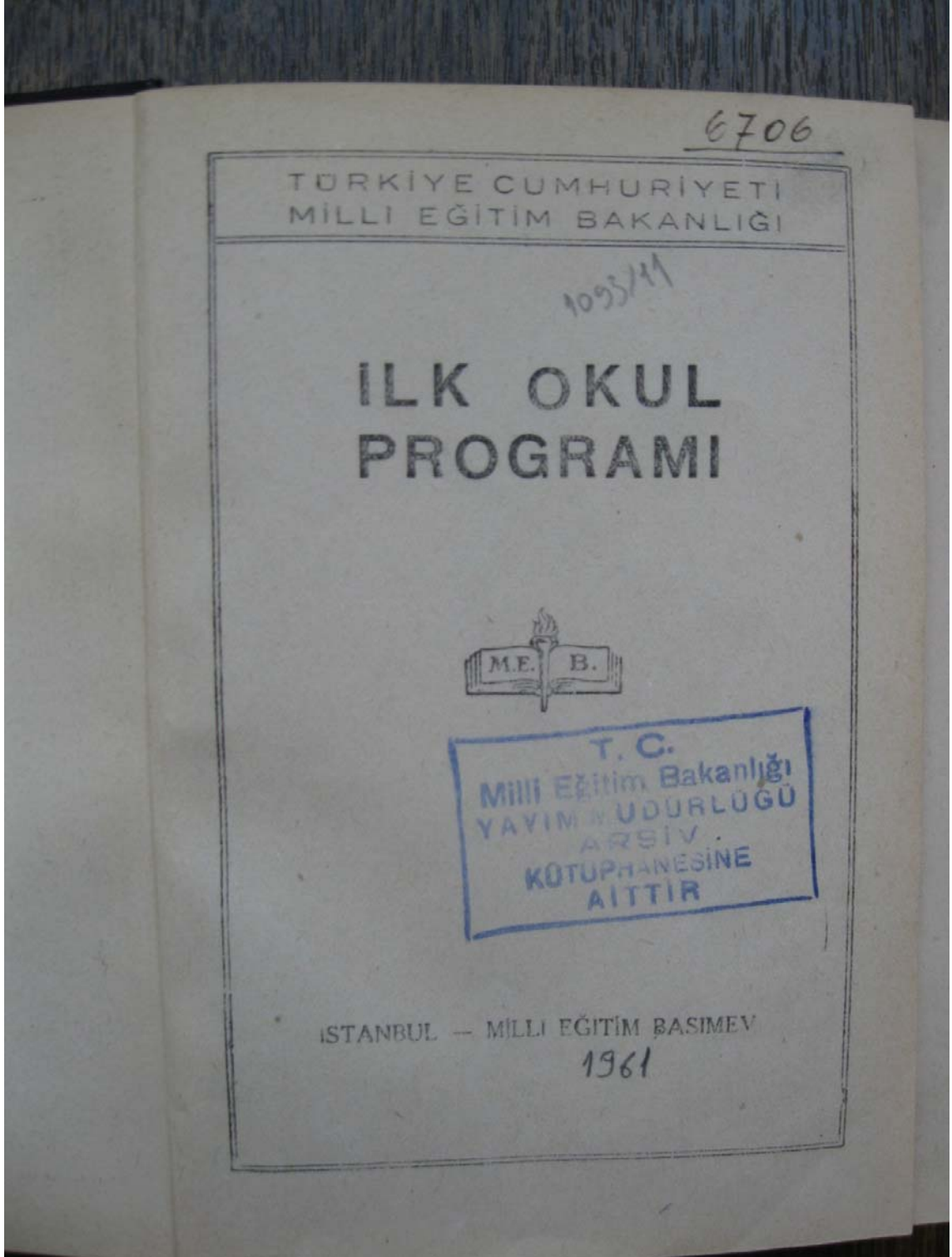
Ek: 4

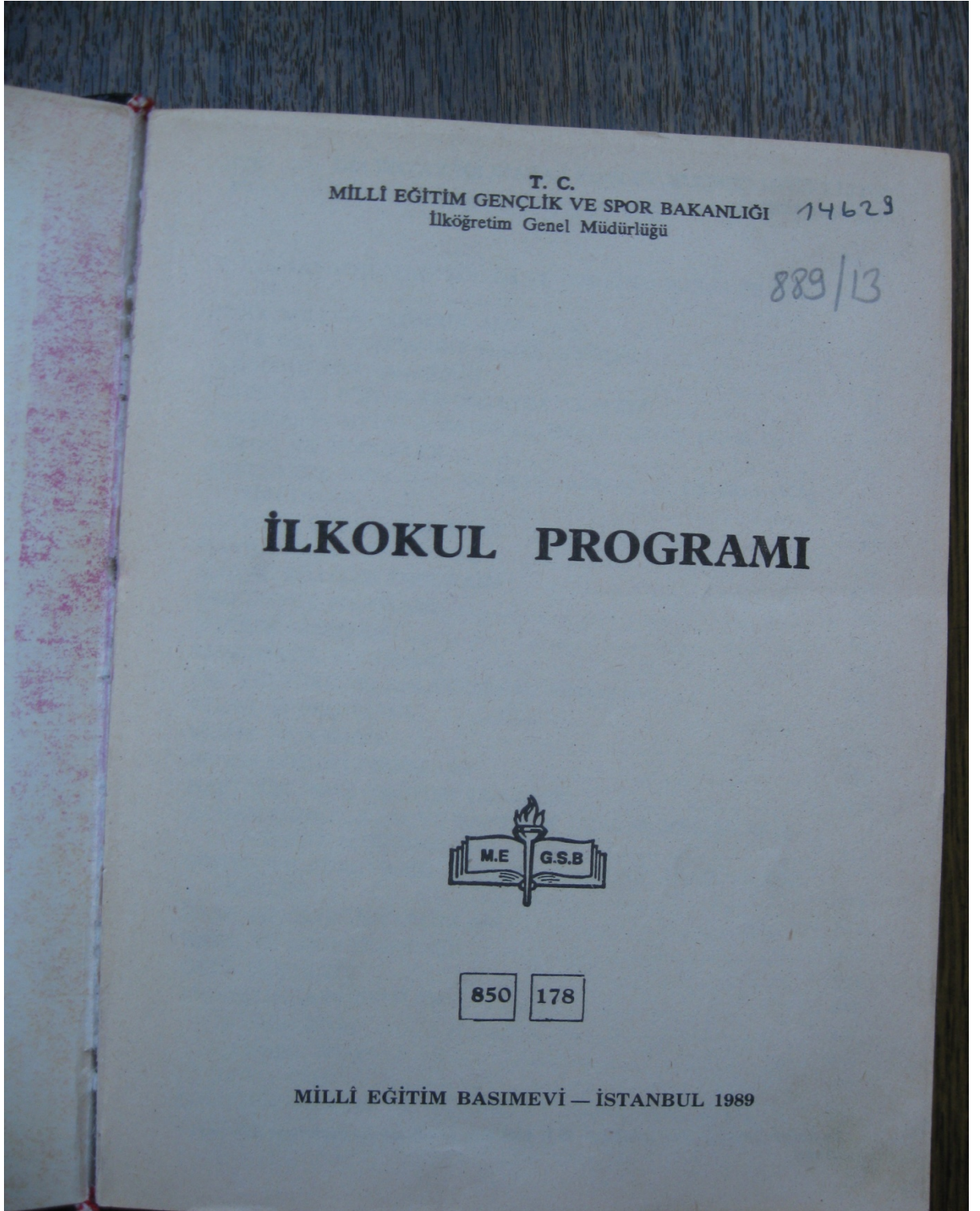
Ek: 5

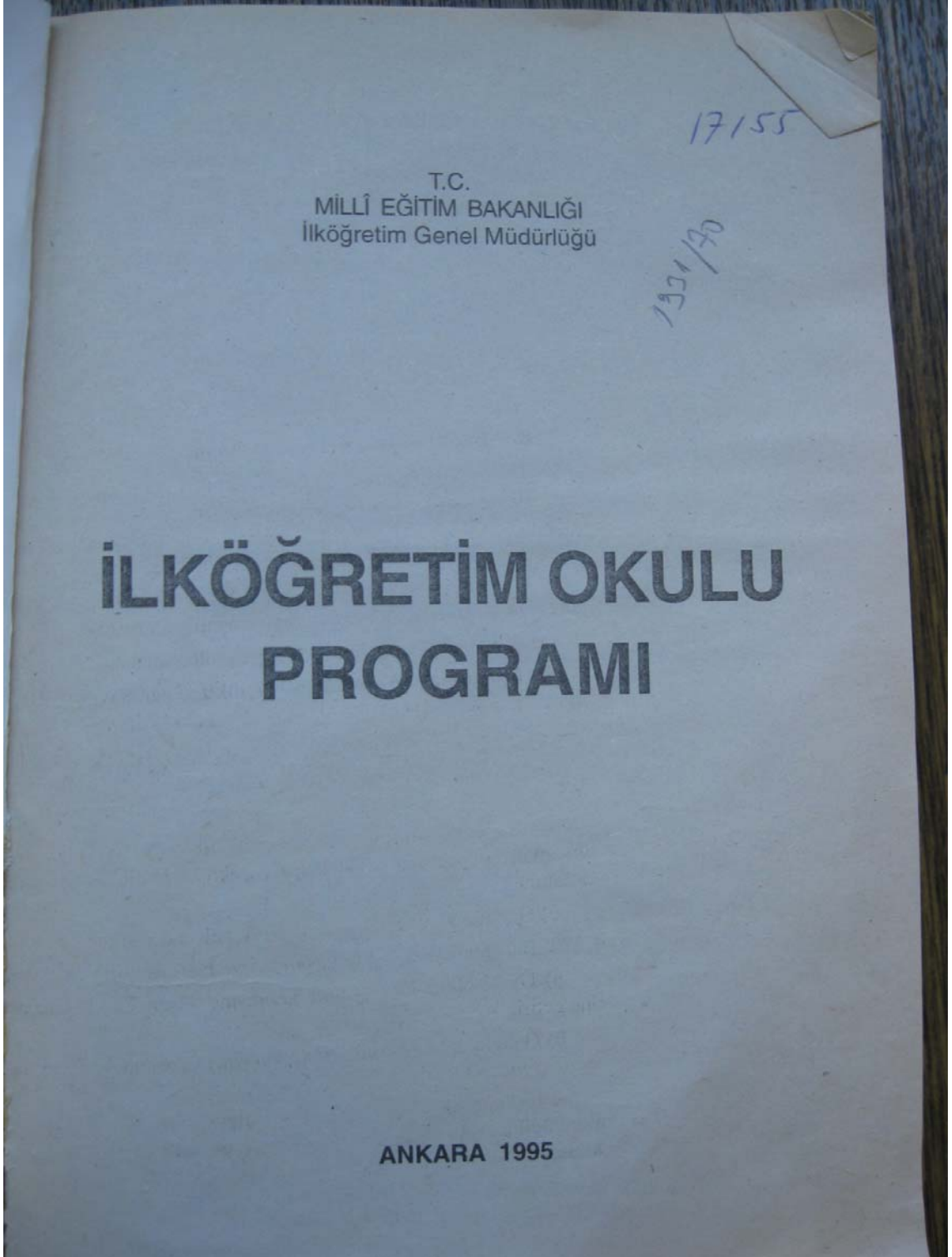
Ek: 6

Ek: 7

Ek: 8

Ek: 9

